

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. **Комп'ютерний дизайн:** Г. Булахова.
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.
Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 8 2022

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського3

Аналітика

Політичні акценти

Потіха А.

Результати візиту

Прем'єр-міністра України Д. Шмигала до США і Канади4

Закіров М.

Візит Генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга в Україну11

Тарасенко Н.

«Рамштайн-11»: підсумки в оцінках експертів16

Аулін О.

Вибори в Туреччині: битва альянсів і символів24

Економічний ракурс

Горова С.

Як стартувала посівна в Україні та що прогнозують фахівці30

Кулицький С.

**Гірничо-металургійний комплекс України за умов
повномасштабної воєнної агресії Росії: стан і проблеми розвитку**

(Початок. Закінчення у № 9).....34

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України38

Сучасні дослідження та розробки академічної науки42

Наукові видання НАН України51

Міжнародне співробітництво53

Нагороди і відзнаки54

До уваги держслужбовця

Шумілова А., Штих П.

Відомий і невідомий В. Сосюра (1898–1965):

до 125-річчя від дня народження (Огляд джерел з фондів НБУВ)55

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

«Уже готуємо нашу енергетику до наступної зими», – зазначив Президент України В. Зеленський.

«Бажаю здоров'я, шановні українці!

Повернувся до Києва із відрядження в Житомир, фактично увесь день працювали там.

Спочатку – візит пані Прем'єр-міністра Естонії К. Каллас. Переговори, підписання Спільної декларації. Я вдячний пані Прем'єр-міністру та всьому народу Естонії за чітку й незмінну підтримку нашого руху у Європейський Союз, у НАТО – відповідні пункти щодо Альянсу є в декларації.

Сьогодні найбільше уваги приділили оборонним питанням, і це зрозуміло. Естонія серед тих, чия допомога нашій обороні найшвидша і найбільша, якщо подивитися на співвідношення обсягу допомоги та ВВП країни. Це стосується і гармат для нашої артилерії, і снарядів, і зброї для наших зенітників... Багато аспектів.

Обговорили й рішення щодо зброї та амуніції, які досі на реалізації в інших наших партнерів у Євросоюзі. Той випадок, коли від швидкості постачання, від виконання вже ухвалених рішень безпосередньо залежить життя людей. Я дякую Естонії за готовність сприяти у відповідній комунікації з іншими партнерами.

Житомир був обраний майданчиком для наших переговорів не випадково. Саме у Житомирській області реалізовано проект відбудови, який дає Естонії першість – першість у тому, як швидко реалізовується те, про що домовилися. У м. Овруч Житомирської області до 1 червня має завершитися відбудова дитячого садочка – з допомогою Естонії. Цей проект буде додатково розширений. Є й інші проекти з відбудови – упевнений, усе реалізуємо.

Було дуже приємно побувати в Житомирській політехніці – поспілкуватися зі студентами університету. Класний університет – відчувається, що справді дбають про студентів. Дбають про Україну – з урахуванням того, як університет готує для країни різних фахівців.

Дякую кожному й кожній, хто був на зустрічі в політехніці, хто ставив питання і хто щиро реагував на відповіді. Хороше, енергійне спілкування. Саме це ми виборюємо зараз для всієї України – щоб усі наші діти, усі українські студенти й студентки в кожній частині нашої держави могли почуватися вільно, насолоджуватися свободою, здобувати освіту й реалізовувати себе в житті так, як вони цього хочуть. І це буде. Україна захистить свою свободу.

Провів у Житомирі й спеціальну координаційну нараду з усіма, хто відповідає за область. Детально розглянули безпеку, економічну та соціальну

ситуацію в області. Є рішення, зокрема, щодо відновлення енергетики після російських ударів. І вже готуємо нашу енергетику до наступної зими.

Також є рішення щодо освітньої інфраструктури – у нараді сьогодні взяв участь міністр освіти і науки. Звичайно, допоможемо нашим регіонам, і Житомирщині зокрема, зі шкільними автобусами.

Окрему увагу приділили кордону. Була доповідь керівника Житомирської обласної військової адміністрації та голови Держприкордонслужби. Захист, облаштування кордону, ситуація загалом. Дякую всім, хто забезпечує нам цю міцність нашого державного кордону.

І, до речі, хочу відзначити сьогодні наших воїнів-прикордонників – тих, хто разом з усіма силами оборони нашої держави захищає Україну на передовій. Є за що подякувати. Луганський і Краматорський прикордонні загони – дякую вам, воїни, за стійкість у Бахмуті! Луцький прикордонний загін – дякую вам, хлопці, за вашу силу на Авдіївському напрямку! Херсонський і Бердянський прикордонні загони – дякую за успішне виконання завдань на півдні нашої держави. Всі молодці!

Слава всім нашим воїнам, хто зараз у бою, на бойових постах, на бойових завданнях!

Дякую всім, хто допомагає Україні захищатися від російського зла!

Дякую Житомиру за сьогоднішній день.

Слава Україні!» *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2023. – 24.04).*

Аналітика

Політичні акценти

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Результати візиту Прем'єр-міністра України Д. Шмигала до США і Канади

Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль здійснив робочі візити до двох північноамериканських країн. 11 квітня він прибув з візитом до Канади, де зустрівся з Прем'єр-міністром Канади Д. Трюдо, а також з його заступником Х. Фріланд. Під час візиту було підготовлено нові домовленості та угоди для зміцнення макрофінансової та економічної стабільності України. Канада оголосила про додаткову військову допомогу Україні, яка включає передання тисяч штурмових гвинтівок та мільйонів набоїв, повідомила міністр оборони Канади А. Ананд.

Вона заявила, що йдеться про додаткову військову допомогу Україні від компанії «Colt Canada». «Ми відправляємо 21 тис. штурмових гвинтівок, 38 кулеметів та понад 2,4 млн набоїв. Ця зброя допоможе Україні захистити себе

та наші спільні цінності», – зазначила А. Ананд (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/04/11/7159628>. 2023. 11.04).

Від початку минулого року уряд Канади надав Україні різноманітної допомоги на понад 8 млрд канадських доларів (понад 6 млрд дол.). Про це повідомили в Офісі Прем'єр-міністра Канади Д. Трюдо після завершення його зустрічі з українським колегою Д. Шмигалем. «З січня 2022 р. Канада оголосила про виділення понад 8 млрд дол. фінансової, військової, гуманітарної та імміграційної допомоги, а також підтримки розвитку», – ідеться в повідомленні.

Як інформують ЗМІ, до цієї суми входить понад 5 млрд канадських доларів фінансової допомоги, понад 1 млрд військової підтримки, 352,5 млн дол. гуманітарної допомоги, 127 млн на підтримку розвитку, понад 102 млн доларів на безпекову та стабілізаційну допомогу (URL: <https://prm.ua/kanada-za-chas-viynu-nadala-ukraini-dopomohu-na-ponad-shist-mlrd-dolariv>. 2023. 11.04).

Під час візиту Д. Шмигалья до Канади було досягнуто домовленості щодо розширення угоди про вільну торгівлю. Про це повідомив Прем'єр-міністр України на спільній пресконференції зі своїм канадським колегою Д. Трюдо. «Ми досягли остаточної домовленості та підписали спільну декларацію про модернізацію угоди про вільну торгівлю між Канадою та Україною. Зокрема, ми погодили 18 розділів, 10 з яких були абсолютно новими. Це торгівля та послуги, фінанси, інвестиції, торгівля та гендерна рівність, які стосуються корінних народів, регуляторна політика, підтримка малого та середнього бізнесу», – підкреслив Д. Шмигаль (URL: <https://prm.ua/ukraina-ta-kanada-rozshyryly-uhodu-pro-vilnu-torhivliu>. 2023. 11.04).

За його словами, очікується, що модернізована угода сприятиме збільшенню двосторонньої торгівлі та відкриває нові економічні можливості для підприємств. «Тепер український бізнес може експортувати продукцію в Канаду без тарифів, навіть якщо складові цієї продукції мають походження з ЄС, ЄАВТ, Британії та Ізраїлю. Такий підхід заохочує іноземний бізнес створювати виробництва в Україні та включає нас до глобальних виробничих ланцюгів», – наголосив Д. Шмигаль.

Як відомо, раніше «Енергоатом» домовився з канадською компанією «Самесо» про закупівлю ядерного палива для використання на українських атомних електростанціях.

За інформацією ЗМІ, Канада оголосила про намір конфіскувати літак Ан-124, що належить російській компанії «Волга-Дніпро», у зв'язку з введенням нових санкцій проти Російської Федерації. Цю інформацію підтвердив Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль після свого візиту до Канади.

Конфісковані активи буде передано Україні для підтримки її зусиль з протидії агресії російської влади. Цей крок став продовженням аналогічних дій, вжитих іншими країнами проти російських компаній, які порушують експортний контроль і санкції. У березні окружний суд США санкціонував арешт літака «Boeing 737-7JU» американського виробництва, що належить

російській нафтовій компанії «Роснефть», вартість якого перевищує 25 млн дол. Аналогічно в січні суд в Україні заарештував два літаки, що належать російській компанії, яка перебуває під санкціями Ради національної безпеки і оборони, вартістю 10 млн євро. Адже компанія обійшла санкції, використовуючи кіпрський офшор, і підписала договір оренди з українською компанією в 2021 р.

Як зазначають спостерігачі, очікується, що конфіскація літака Ан-124 матиме істотний вплив на авіаційну галузь та економіку Росії. Це також є ще одним важливим кроком, зробленим Канадою та іншими країнами у їхніх зусиллях щодо забезпечення дотримання санкцій проти Росії й підтримки України у її боротьбі проти російської агресії (URL: https://enovosty.com/uk/news-ukr/news_abroad-ukr/full/1804-sankcii-proti-rf-kanada-konfiskuye-rosijskij-litak-an-124-dlya-potreb-ukraini. 2023. 18.04).

Уряд України також веде переговори з партнерами щодо юридичного обґрунтування та практичного залучення заморожених російських активів, які охоплюють від 300 до 500 млрд дол., на проекти відновлення зруйнованої української інфраструктури. «Ми обговорюємо з нашими партнерами всі можливі юридично-правові механізми, як конфіскувати всі ці (заморожені) активи, як їх спрямувати на проекти відновлення української інфраструктури», – заявив Д. Шмигаль (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3696112-smigal-dla-vidbudovi-ukraini-mozna-zaluciti-do-500-milardiv-zamorozenih-aktiviv-rf.html>. 2023. 15.04). Він вважає, що саме агресор, а не міжнародні донори, має компенсувати всі втрати та руйнування, завдані ним Україні. «Ми бачимо, що це єдине значне, важливе джерело для відновлення України. Сума становить потенційно від 300 до 500 млрд дол.», – зазначив Прем'єр.

Проте, на його думку, це є однією з найскладніших тем для партнерів, однак завдяки послідовній роботі вже зараз є зрушення. Зокрема, за його словами, Канада стала «драйвером» у цій справі.

Після візиту до Канади 12 квітня Д. Шмигаль відвідав Сполучені Штати Америки. Там у нього було заплановано зустрічі з міністрами оборони, фінансів, торгівлі й транспорту США, USAID, керівництвом Світового банку, МВФ, ЄІБ та ін.

Напередодні візиту до Сполучених Штатів Америки Д. Шмигаль дав коментар американському виданню «The Hill», де зазначив, що контрнаступ ЗСУ може початися влітку. При цьому видання зазначає, що візит Д. Шмигала до Вашингтону відбувся на тлі масштабного витoku розвідданих, який містив оцінки оборонного відомства США щодо ситуації в Україні. Також ідеться про те, що візит Д. Шмигала у Вашингтоні є частиною української військової стратегії. Поки ведеться бойова підготовка, Прем'єр-міністру доручено згуртувати країни-партнери для надання економічної підтримки, що є таким же ключовим для виживання України, як і її військова оборона (URL: <https://espresso.tv/shmigal-pribuv-u-vashington-zustrinetsya-z-posadovtsyami-sshata-svitovikh-fininstitutsiy>. 2023. 12.04).

За повідомленням ЗМІ, насамперед Д. Шмигаль зустрівся з міністром оборони США Л. Остіном. «Подякував Сполученим Штатам Америки та особисто міністру за потужну військову підтримку, а також зусилля щодо створення Української контактної групи. Детально обговорили нагальні потреби України для успішного проведення чергової контрнаступальної операції зі звільнення українських земель. А також спільну роботу щодо нових спроможностей на майбутнє», – зазначив Д. Шмигаль. За його словами, для швидшої перемоги Україні потрібно більше зброї: ППО, важкої артилерії та техніки, мінометів, боєприпасів до них. Прем'єр, зокрема, закликав США підтримати надання ракет більшої дальності.

Після зустрічі Д. Шмигаль попросив Л. Остіна надати Україні винищувачі F-15 і F-16, а також ракети дальнього радіусу дії. «Ми виграємо цю війну, але для того, щоб досягти цієї мети скоріше та з меншими втратами, Україна потребуватиме більшої військової підтримки», – наголосив український Прем'єр. Проте Л. Остін не став коментувати конкретні запити, але пообіцяв розширити виробництво військової техніки в США для України. «Ми будемо продовжувати інвестувати в нашу власну оборонно-промислову базу для подальшого нарощування виробництва», – запевнив він.

Під час візиту до США важливими були також економічні питання, які є нагальними для України та для її партнерів. Уряду вдалося укласти багатомільйонні угоди та домовитися про нові зобов'язання партнерів щодо підтримки України. Прем'єр-міністр Д. Шмигаль після зустрічі з міжнародними партнерами у Вашингтоні заявив, що Україна отримає 115 млрд дол. довгострокової підтримки. «Це не просто забезпечить нашу фінансову стабільність, а й посиляє чіткий сигнал Росії, що союзники України підтримуватимуть нас стільки, скільки буде потрібно. До повної перемоги», – заявив глава уряду після засідання круглого столу у Світовому банку.

При цьому Д. Шмигаль наголосив, що Україна потребує 14 млрд дол. на проекти швидкої відбудови у 2023 р.: ведуться переговори з партнерами, аби кошти було залучено вже цього літа. «Угоди зі Світовим банком, USAID та DFC. Світовий банк виділяє 200 млн дол. на відновлення енергетики, а DFC допоможе в залученні приватних інвестицій для відновлення економіки», – зазначив глава уряду.

Як інформують ЗМІ, Д. Шмигаль з командою взяв участь у круглому столі міністерського рівня на Spring Meetings. Під час заходу українська делегація отримала запевнення країн G7 у виділенні додаткової підтримки на суму понад 5 млрд дол. Ще 1,8 млрд франків надасть Швейцарія, а Данія створює спецфонд і планує заповнити його на 1 млрд євро. За словами Д. Шмигала, Іспанія, Ірландія, Японія, Литва, Латвія, Ісландія та Нідерланди також нададуть Україні додаткову підтримку (URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/04/16/novyna/polityka/bilshe-sankcij-proty-rf-novi-pakety-dopomohy-shmyhal-pidbyv-pidsumky-vizytu-kanady-ta-ssha>. 2023. 16.04).

Д. Шмигаль також повідомив, що американська компанія «Boeing» вирішила звільнити українські компанії від сплати боргових зобов'язань у розмірі 200 млн дол. Цей борг був пов'язаний з проектом «Морський старт» – плавучим космодромом у Тихому океані, з якого здійснювали запуски українських ракет «Зеніт». «Дякую за важливе рішення на підтримку України. Ми розраховуємо на співпрацю та розвиток інвестицій компанії в Україні», – наголосив Д. Шмигаль.

Як відомо, «Морський старт» запустили в 1995 р., а Boeing та українські КБ «Південне» та «Південмаш» стали його акціонерами. Проект виявився нерентабельним, і, замість доходів, призвів до 200 млн дол. боргу. У 2019 р. українські компанії програли суд у справі про банкрутство «Морського старту» (URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/04/13/novyna/finansy/shmyhal-zayavyv-boeing-probachyla-ukrayini-borh-200-mln-dolariv-pro-jdetsya>. 2023. 13.04).

Підбиваючи підсумки свого візиту до Канади й США, Д. Шмигаль зазначив, що це була плідна робота урядової команди. «Продуктивні зустрічі з Прем'єром Д. Трюдо та віцепрем'єром Х. Фріланд. Оновлюємо Угоду про вільну торгівлю. Маємо завірення про черговий пакет військової підтримки. Новий пакет санкцій проти Росії від Канади. Зокрема, проти компанії “Волга-Днепр”. Готуємося до конфіскації літака АН-124 та інших активів агресора в Канаді», – зазначив Д. Шмигаль.

За його словами, у США відбулися предметні зустрічі з міністрами оборони, фінансів, торгівлі, транспорту. «Посилюємо координацію з усіх нагальних питань. Маємо абсолютну підтримку від американських партнерів. Угоди зі Світовим банком, USAID та DFC. СБ виділяє 200 млн дол. на відновлення енергетики, а DFC допоможе в залученні приватних інвестицій для відновлення економіки. Крім того, компанія “Boeing” звільняє українські компанії від зобов'язання на 200 млн дол.», – додав він (URL: https://lb.ua/economics/2023/04/16/552162_shmigal_pidbiv_pidsumki_svogo_vizitu.html. 2023. 16.04). Прем'єр-міністр України наголошує на важливості економічної і військової підтримки нашої країни з боку західних партнерів, адже багато наших міст нині зруйновано та потребують допомоги вже зараз. «Наша земля всяяна мінами та снарядами. Наша економіка отримала небувалий удар. Майже 17 % українців стали біженцями. Мільйони наших громадян залишилися без житла. Це важко для нас. Але ми віримо в перемогу», – заявив Прем'єр-міністр України.

За його словами, Україна потребує повноцінного «плану Маршалла», який колись піднімав економіку країн Європи, зруйнованих Другою світовою війною. «Сполучені Штати Америки та інші партнери демонструють безпрецедентний рівень військової, фінансової та гуманітарної підтримки України та нашого народу. США та адміністрація Д. Байдена відіграє ключову роль у створенні проукраїнських коаліцій. Завдяки цій підтримці і виживає українська економіка, бізнес та енергетика», – наголосив Д. Шмигаль.

Як інформують ЗМІ, проблемам економіки було присвячено зустріч української делегації з представниками Міжнародного валютного фонду та міністром фінансів США. Після переговорів ще раз було наголошено, що підтримка України триватиме. «Президент Зеленський каже, що наша підтримка – це не благодійність, а інвестиція в демократію та глобальну безпеку. Тому так важливо підтримувати Україну, яка повинна мати достатньо грошей, щоб відновлювати лікарні та школи, щоб у людей була робота», – зазначила міністр фінансів США Д. Єллен (URL: <https://uatv.ua/uk/vizyt-premier-ministra-ukrayiny-do-kanady-ta-ssha-detali-rishennya-planu-v-oglyadi>. 2023. 14.04).

У свою чергу міністр фінансів України С. Марченко спільно з керуючим директором Міжнародної фінансової корпорації М. Діопом обговорили розширення державно-приватного партнерства. Швидке відновлення України значним чином залежить від того, як швидко розвиватиметься приватний сектор, а для цього необхідні значні іноземні інвестиції, зазначив С. Марченко. «Успіх зусиль з відновлення потребуватиме міцної та тривалої співпраці уряду України з приватним сектором. Я переконаний, що масштабні інвестиції стануть одним з головних компонентів відновлення, основою “Плану Маршалла” для України. Наші партнери у свою чергу можуть запропонувати бізнесу страхування інвестицій від воєнних ризиків», – наголосив міністр фінансів України.

Він закликав іноземний бізнес інвестувати в Україну та запевнив у готовності українського уряду співпрацювати. «Ми розуміємо, що маємо запропонувати інвесторам сприятливі умови, при яких приватний сектор почуватиме себе впевнено та в безпеці, над цим уряд вже активно працює», – запевнив С. Марченко. За його словами, завдяки нещодавно затвердженій програмі розширеного фінансування МВФ для України, Мінфін має більшу впевненість щодо фінансування дефіциту бюджету в поточному році.

Проте найбільшою загрозою для цивілізованого світу залишається російська агресія проти України. Розв’язана Росією війна проти України має трагічні наслідки для всієї глобальної економіки, оскільки створює вкрай негативні меседжі для взаємодії, а також має конкретний вплив на безпеку поставок. Про це заявила під час пресконференції у Вашингтоні директор-розпорядник МВФ К. Георгієва. «Вторгнення Росії в Україну – це не лише трагедія для українського народу, це трагедія для світової спільноти, бо це надсилає меседж про те, що витрати на оборону мають зрости, а дивіденд від миру зникає», – вважає глава фонду (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3695538-vijna-rosii-proti-ukraini-mae-tragicni-naslidki-dla-vsiei-globalnoi-ekonomiki-glava-mvf.html>. 2023. 13.04). Вона заявила, що світ більше не може сприймати мир як належне. Адже в такій ситуації зникає геополітична надійність, що також несе негативний вплив на економіку.

На думку деяких експертів, візит Д. Шмигала до Канади й США був досить плідним, але наші західні партнери не дають чіткої відповіді щодо

поставок важливих сучасних озброєнь, зокрема далекобійних ракет, більш потужних систем ППО, ПРО та сучасних літаків.

Як зазначив військовий експерт Р. Світан, є шанс звільнити окупований Крим до осені. Однак це залежить від військової допомоги, насамперед від поставок тих самих далекобійних ракет. Він вважає, що якщо нам дадуть далекобійні ракети, то ми навіть до кінця літа можемо заходити на півострів, знищивши далекими ракетами типу АТАСМС близько 150 російських гарнізонів у Криму. «Простіше буде заходити й простіше деокупувати. Якщо нам не дадуть дальні ракети, доведеться заходити фронтально. Приблизно так, як зараз у районі Бахмута і тієї ж Авдіївки. Тобто приблизно якщо заходитимемо фронтально, то це ми до осені возитимемося з Кримом», – зазначив експерт.

На його думку, те, що нині Києву не дають далекобійні ракети та літаки західного зразка, пов'язано з політичними домовленостями. Р. Світан зазначив, що це робиться для того, щоб Росія не відправила Су-35 Ірану. Отже, нині Україна «прикриває Ізраїль». Експерт стверджує, що Росія була готова відправити винищувачі минулого літа, проте поставки не відбулися. Із цього він робить висновок, що були відповідні домовленості (URL: <https://patrioty.org.ua/politic/tse-dozvolylo-b-shvydko-zvilnyty-krym-viiskovy-ekspert-rozpoviv-chomu-zakhid-ne-peredaie-ukraini-dalekobiini-rakety-462924.html>. 2023. 16.04).

У свою чергу головний редактор видання «Defense Express» О. Катков запевняє, що тільки сучасні винищувачі дадуть змогу ефективно боротися з російськими літаками та керованими авіабомбами, серійне виробництво яких налагоджено. «Це називається винищувач 4+ покоління – F-16 чи будь-який інший. Тільки вони дозволять відігнати ворожу авіацію від рубежів скидань. Зараз ситуація така, що вони можуть робити все безкарно. Треба винищувачі з далекобійними ракетами “повітря – повітря”. Навіть загроза появи кількох F-16 із цими ракетами віджене росіян від рубежів скидання плануючих бомб», – підкреслив експерт.

З ним погоджується й О. Жданов, військовий експерт, який вважає, що питання постачання Україні авіації натівського зразка є дуже важливим для Збройних сил України. При цьому він переконаний, що винищувальну авіацію західних зразків Україні обов'язково передадуть. «Літаки дадуть безпосередньо перед контрнаступом», – зазначив О. Жданов.

На думку експертів, існує ймовірність, що рішення Заходу про передання Україні бойових літаків можуть прийняти до літа 2023 р. За попередньою інформацією, якраз до літа українські військові мають розпочати контрнаступальну операцію.

Можливо, про це говорили й під час візиту Д. Шмигала до Канади та США, але така інформація доступна лише для обмеженого кола осіб.

Візит Генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга в Україну

Неанонсований і, відповідно, неочікуваний візит Генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга до Києва, що відбувся на минулому тижні, викликав значний інтерес експертів і політиків як в Україні так і за її межами. Насамперед це пояснюється тим, що це був перший його візит в нашу країну від початку повномасштабного вторгнення військ РФ. Крім того, багато спостерігачів у своїх матеріалах звертали увагу, що візит відбувся напередодні чергового засідання контактної групи оборони України у форматі «Рамштайн». Разом з тим цей візит майже збігся в часі з відвідинами Москви міністром оборони Китаю Лі Шанфу. Отже, переважна більшість експертів і політиків підкреслювали, що всі ці факти свідчать про надзвичайний характер цієї події, яка заслуговує на максимально прискіпливу увагу, а проведені переговори можуть відіграти важливу роль у подальшому розвитку подій. Звісно, значна частина найбільш вагомої інформації й досягнутих домовленостей залишаться за зачиненими дверима, але в цілому візит Є. Столтенберга безперечно заслуговує на увагу та може свідчити про подальші серйозні й позитивні зсуви у відносинах України та НАТО.

Так, Президент України В. Зеленський провів зустріч із Генеральним секретарем НАТО Є. Столтенбергом і підкреслив важливість його візиту. «Ми вітаємо Генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга у Києві, в Україні, яка стоїть міцно, вільно й бачить перспективу повного звільнення нашої землі від російського окупанта. Цей візит пана Генерального секретаря – перший за час повномасштабної війни – ми трактуємо як знак, що Альянс готовий розпочинати нову главу у відносинах з Україною – главу амбітних рішень», – зазначив В. Зеленський під час спілкування з представниками ЗМІ за результатами переговорів з Є. Столтенбергом у Києві. Глава держави також подякував Генсекретарю за те, що він розпочав візит в Україну з відвідання деокупованих міст і громад (URL: <https://www.president.gov.ua/news/vizit-yensa-stoltenberga-do-kiyeva-mi-traktuyemo-yak-znak-sh-82369>).

Безперечно, під час зустрічі Президента України з Генеральним секретарем НАТО обговорювалися питання, що мали підніматися на засіданні контактної групи з питань оборони України у форматі «Рамштайн», і рішення, що очікуються від партнерів. «Передусім це стосується збройної підтримки наших активних дій. Чим далі зможуть рухатися наші воїни на передовій, тим швидше в Україні та всій Європі повернеться найголовніше – мир», – підкреслив В. Зеленський. Він також повідомив, що обговорювалася стриманість деяких партнерів у контексті оборонної підтримки. «Я звернувся до Генерального секретаря з проханням допомогти подолати стриманість наших партнерів у постачанні деякої зброї, а саме: далекобійної сучасної авіації, артилерії, бронетехніки. Гальмування відповідних рішень – це час, який втрачається для миру. Це життя наших воїнів, які поки що не отримали

життєво необхідних оборонних інструментів у відповідній кількості», – заявив глава держави (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3698394-zelenskij-pro-vizit-stoltenberga-nato-gotove-rozpocinati-novu-glavu-u-vidnosinah-iz-ukrainou.html>).

У свою чергу Генсекретар Альянсу зазначив, що приїхав з простим сигналом: НАТО стоїть разом з Україною. «Ми стояли з вами після незаконної анексії Росією Криму у 2014 р., ми стоїмо разом з вами в героїчній боротьбі проти російських загарбників і на захисті вашої країни. І ми будемо стояти поряд з вами завтра, коли ви відбудовуватимете країну й працюватимете заради світлого майбутнього українського народу, – наголосив Є. Столтенберг. – Мусимо забезпечити якомога потужніші можливості української безпеки. Україна по праву має знайти місце у євроатлантичній родині, і місце України по праву в НАТО. І ми допоможемо. З нашою підтримкою ми зробимо це можливим». Крім того, Є. Столтенберг поінформував, що під час зустрічі сторони обговорили довгострокову ініціативу підтримки, яка допоможе Україні перейти від оснащення та доктрини радянських часів до стандартів НАТО й забезпечити повну оперативну сумісність української армії із силами Альянсу. «Це є свідченням довгострокової відданості НАТО Україні. Альянс стоїть з вами сьогодні, завтра й стоятиме так довго, як буде потрібно», – запевнив Є. Столтенберг (URL: <https://www.president.gov.ua/news/vizit-yensa-stoltenberga-do-kiyeva-mi-traktuyemo-yak-znak-sh-82369>).

Отже, ми вже вкотре та з перших вуст отримали підтвердження північноатлантичного майбутнього для України й запевнення в непохитній позиції західних партнерів щодо всебічної підтримки нашої країни у відстоюванні суверенітету й територіальної цілісності. Зокрема, на винятковій важливості візиту та заяв Є. Столтенберга наголошує генерал армії України, керівник Служби зовнішньої розвідки у 2005–2010 рр. М. Маломуж. «Генсек даремно не приїжджає. Він отримує інформацію щодо подій в Україні, про готовність наших Збройних сил до визвольних змагань, тобто контрнаступу, необхідність забезпечення озброєнням, технікою, боєприпасами... Особливо перед завтрашнім “Рамштайном” цей візит є знаковим не тільки військово-політично, а є потужним стимулом для формування нових графіків поставок техніки і зброї, обговорених на попередніх засіданнях. Надання високоточної зброї, наприклад АТАСМС, або хоча б ракет дальністю 150 км. Також і F-16, які на сьогодні надзвичайно важливі для оборони й наступу. Комплексний підхід матиме наслідки», – наголосив М. Маломуж (URL: https://24tv.ua/vizit-stoltenberga-do-kiyeva-maye-strategichne-znachennya-yake_n2298580).

Поряд з питаннями розширення номенклатури та прискорення поставок необхідного Україні озброєння спостерігачі відмічають і позитивні сигнали щодо розвитку взаємовідносин з НАТО. Так, перший заступник секретаря РНБО у 2008–2011 рр. С. Гавриш підкреслив: «Заява Столтенберга про майбутнє членство України в НАТО – найбільш важлива для нас. Він став ключовим лобістом України в Альянсі. У червні на саміті можливо Україна

отримає запрошення до НАТО. Восени Столтенберг іде з посади й рішення щодо України стане для нього історичним», – зазначив С. Гавриш (URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/politics/2023-04-21/ukrainu-vozmnut-v-nato-ekspert-o-vizite-stoltenberga-v-kiyv/295438>).

Разом з тим деякі експерти підкреслюють вплив успішного українського спротиву на ставлення до системи світової безпеки й перегляд уже усталених позицій щодо місця й ролі воєнних союзів. Зокрема, радник голови Офісу Президента М. Подоляк зауважує: «Україна дала можливість НАТО зрозуміти, що таке НАТО. Тобто яку функцію воно має виконувати в сучасному світі. Коли є такі країни, як Росія, то, безумовно, НАТО має велику цінність. Певний час всі вважали, що НАТО – це вже якийсь залишок часу холодної війни, тому, певно, функцій у НАТО вже немає, а є окремі експедиційні завдання, які виконують окремі країни в різних частинах світу. Сьогодні зрозуміло, що НАТО – це практично ключовий гарант безпеки для європейського континенту, як мінімум, тобто для ключових демократичних держав. Дуже важливо апгрейдити НАТО, дати іншим розуміння його функцій і дати можливість НАТО швидко розвиватися (URL: https://24tv.ua/navishhoprivyizhdzhav-gensek-nato-yaka-dolya-kerchinskogo-mostu_n2298310).

У свою чергу військовий оглядач, колишній речник Збройних сил України В. Селезньов заявив, що неанонсований візит Генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга в Україну, який відбувся 20 квітня 2023 р., є дуже важливим сигналом. «Трансформація, яка відбувається в умах не лише єврочиновників, а й чиновників НАТО, є кардинальною. І Столтенберг останнім часом досить прагматичний, він дуже чіткий в оцінках Російської Федерації як країни-агресора», – наголосив експерт. За словами В. Селезньова, членство України в Північноатлантичному альянсі є головною гарантією безпеки не лише України, а й усього європейського континенту. І присутність Генсека НАТО в Києві свідчить про те, що всі країни-члени Альянсу консолідовані й готові підтримувати Україну (URL: <https://www.unian.ua/world/stoltenberg-v-ukrajini-ekspert-poyasniv-vazhlive-znachennya-vizitu-12227211.html>).

Отже, активна підтримка України з боку Північноатлантичного альянсу не лише сприяє істотному зростанню ролі НАТО у Європі і світі, а і виступає як каталізатор процесів укріплення єдності демократичного світу, консолідації зусиль європейських країн та укріплення взаємозв'язків на континенті. Спостерігачі відмічали, що останнім часом європейська єдність потерпала від намагань популістів і правих сил, що намагалися заробити політичний капітал на ідеях протидії «диктату Брюсселя», захисту внутрішнього ринку окремих країн, напливу дешевої робочої сили тощо. Кремль, який останні десятиліття іноді приховано, а іноді і відкрито підтримував подібні настрої у Європі, дуже знервовано відреагував на візит Є. Столтенберга до Києва.

Прессекретар президента РФ Д. Песков зазначив, що вступ України до НАТО представляє серйозну небезпеку для РФ. «Недопущення вступу України до НАТО, як і раніше, залишається однією із цілей “спецоперації”», –

заявив Д. Песков (URL: https://novyny.online.ua/u-kremli-isterichno-vidreaguvali-na-vizit-stoltenberga-do-kieva_n857144).

Свою частку в негативні оцінки внесли й білоруські пропагандисти. Зокрема, журналіст і пропагандист Г. Азарьонк вважає, що візит Є. Столтенберга мав виключно показовий характер: «Зрозуміло, що з'їздити до Києва – це політичний піар. Кожен західноєвропейський політик, який поважає себе, має з'їздити до Києва, йому там увімкнуть повітряну тривогу, хоча ми чудово знаємо, що ніхто ніколи й не намагався стріляти містом, коли там були західні політики». У свою чергу політолог і публіцист А. Лазуткін зазначає, що дії західних політиків є дезінформацією, за допомогою якої вони намагаються сховати свої дії. «Вони працюють на російську аудиторію, російські спецслужби, щоб їх обдурити. Є якийсь реальний план дій, що його намагаються зашифрувати таким чином. Учора вони розповідали, що немає ППО, і Україна не протримається й дня. Потім розповідають, що сьогодні ми приїхали, це питання вирішили і вже все гаразд. Питання ППО не можна вирішити одним візитом Столтенберга та потиснути всім руки» (URL: <https://ctv.by/vizit-stoltenberga-v-kiev-i-kontrnastuplenie-vsu-razbiraemysya-s-politologom-cho-iz-ukrainskih>).

Водночас деякі експерти схильні оцінювати візит Генерального секретаря НАТО в Україну як своєрідне протиставлення політичної позиції Заходу у відповідь на візит до Росії міністра оборони Китаю Лі Шанфу. Деякі спостерігачі навіть намагаються проводити паралелі з подібним збігом у часі візитів Президента КНР Сі Цзіньпіна в Росію та Прем'єр-міністра Японії Ф. Кішиди в Україну. Тобто символізм безумовно має місце, але він лише частина процесу, а головним змістом є продовження тісної співпраці України з НАТО та демократичним світом у цілому, а також пошук можливостей і гарантій подальшого розвитку взаємовідносин.

Зокрема, політолог Ю. Светов висловив думку, що метою візиту Є. Столтенберга було з'ясування можливостей та обставин майбутнього українського контрнаступу. «Я думаю, що Столтенберга туди послали подивитися, поговорити і зрозуміти – буде чи не буде цей наступ», – зазначив Ю. Светов. Він вважає, що Є. Столтенберг приїхав перевірити готовність української армії, володіння наданою їй західною технікою, а також з'ясування питань можливої корупції та відмивання спрямованих в Україну грошей (URL: <https://ura.news/news/1052642902>). Тобто західні політики цілком очікувано мали наміри вкотре впевнитися в ефективності використання допомоги і, так би мовити на місті, з'ясувати поточні потреби.

Проте більшість експертів вважає, що шлях України до НАТО навряд чи буде простим. І насамперед це пов'язано не з вірогідною відкритою протидією з боку Угорщини, а можливо й деяких інших країн. Так, політолог А. Вігирінський зазначає: «Зеленський і Столтенберг, імовірно, обговорюватимуть майбутнє України в НАТО, проте для практичної реалізації цього потрібно закінчити війну та нівелювати територіальні претензії Росії». Він зазначив, що Є. Столтенберг незабаром залишить пост Генсека НАТО,

тому цей візит можна сприймати як дипломатичне турне до держави, яка є партнером Альянсу. Політолог вважає, що поки Україна буде лише партнером НАТО. Він додав, що для вступу до НАТО після закінчення війни Україна має стати економічно потужною державою (URL: <https://rus.redtram.com/news/politics/613820815>). Отже, так чи інакше, але основна відповідальність і лівова частка роботи припадає на Україну, український народ та керівництво держави. Саме перемога наших збройних сил, громадянський консенсус і наполеглива праця державного механізму є головною запорукою північноатлантичного майбутнього України.

Разом з тим треба мати на увазі й зацікавленість НАТО у вступі нашої країни до Альянсу, оскільки в існуючих умовах зростання тиску авторитарних режимів лише розширення та укріплення воєнних блоків демократичних країн здатне ефективно протистояти експансії правих ідей. Політолог В. Фесенко наголошує: «І, мабуть, найсильніший аргумент, який треба просувати: єдина гарантія не лише для України, а для Європи неповторення війни, щоб Росія знову не пішла в наступ – це членство України в НАТО. Усе ж таки росіяни побоюються йти на прямий військовий конфлікт з НАТО. І не лише в Альянсі цього побоюються. Росія боїться не менше, якщо не більше. І тому потрібне членство України в НАТО. Це, я думаю, буде ключовим аргументом та гарантією безпеки для всієї Європи. Але не всі готові поки що до цього. Консенсусу поки немає, але ситуація все ж таки набагато краща, ніж вона була, наприклад, у 2021 р.», – наголосив політолог (URL: <https://uatv.ua/edinstvennaya-garantiya-mira-dlya-evropy-chlenstvo-ukrainy-v-nato-fesenko>). Треба зауважити, що останнім часом дедалі частіше в експертному середовищі лунають думки, що саме політика окремих європейських країн і політиків, які намагалися, попри виразно агресивну риторичку й дії Кремля, продовжувати розвивати економічні стосунки на кшталт «північних потоків», у підсумку спровокувала широкомасштабну агресію РФ в Україні. Разом з тим уже стала зрозумілою помилка Бухарестського саміту, на якому Німеччина та Франція заблокували надання плану дій щодо членства в НАТО Україні й Грузії. Отже, можна сподіватися, що вже прийшло розуміння того факту, що політика «умиротворення агресора» не веде до миру на відміну від укріплення військової потуги та прийняття нових міцних країн, які вже довели свою користь і здатні істотно посилити оборонні можливості Альянсу.

Зокрема, політолог М. Джигун зазначає: «Мені видається, що вступ такий, скажімо, не миттєвий, але доволі швидкий до НАТО і відсутність будь-якої реакції негативної з боку Росії. Навіть Путін сказав, що це навіть непогано, вони нам жодним чином не заважатимуть. То це якраз говорить про те, що вся ця бравада і вся ця розповідь про те, що наступали вони на Україну через небажання розширення НАТО, це брехня, це абсолютно надумана якась причина для внутрішньо електорату, яка нічого не означає. І мені здається, що власне те, що приїхав Столтенберг, те, що є підтримка з більшості країн НАТО стосовно України, є яскравим підтвердженням того, що на Росію сьогодні в

контексті її червоних ліній ніхто не зважає. На них зважали до повномасштабного вторгнення. Сьогодні це не має жодного значення» (URL: <https://uatv.ua/uk/vizyt-stoltenberga-do-kyyeva-ta-pidtrymka-ukrayiny-krayinamy-nato-pidtvverdzhennya-shho-na-chervoni-liniyi-rosiyi-vzhe-nihto-ne-zvazhae-dzhygun>).

З огляду на останнє, більшість спостерігачів зауважують, що В. Путін своїм безглуздим вторгненням в Україну не лише не досяг декларованих цілей, а і втратив усі наявні переваги. Зруйнувався міф про другу армію світу та непереможну міць російської зброї. Розпочавши широкомасштабне вторгнення, В. Путін втратив можливість шантажувати світ агресією з використанням конвенційної зброї, а на ядерний шантаж він уже отримав однозначну відповідь і безкомпромісне попередження. Отже, Росія, що донедавна була вагомим гравцем на світовій арені, перетворюється на об'єкт міжнародної політики, який усім заважає і з яким треба щось вирішувати.

Як заявив військовий аналітик Sky News, віцемаршал авіації Великої Британії у відставці Ш. Белл, «це був надзвичайно важливий день для України. Україна не є членом НАТО, але цей візит Генерального секретаря говорить багато про що». За його словами, уся мета поїздки Генсека НАТО полягала в тому, щоб «продемонструвати солідарність з Україною». Варто нагадати, що НАТО, по суті, є оборонним альянсом, який не готовий відправляти солдатів на місця, але під час цього візиту було багато розповідей про підтримку України й допомогу у відновленні. Ш. Белл також зазначає, що візит Є. Столтенберга до Києва є «ще одним доказом того, що надії В. Путіна зупинити розширення НАТО не виправдалися... Але Столтенберг не міг бути більш чітким – Україна належить до Євроатлантичного альянсу. Це була найчіткіша заява, яку ми коли-небудь бачили, про шлях, яким Україна може приєднатися до Альянсу».

Отже, візит Генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга підтвердив непохитність позиції наших західних партнерів щодо надання всебічної підтримки Україні в боротьбі з агресором. Наша країна отримала важливий сигнал щодо перспектив вступу до Північноатлантичного альянсу. Рішучі заяви Є. Столтенберга щодо майбутнього вступу України в НАТО підтвердили, що ніякі червоні лінії та заперечення Кремля не є перешкодою на цьому шляху.

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

«Рамштайн-11»: підсумки в оцінках експертів

Чергове засідання контактної групи з питань оборони України, 11-те за рахунком, відбулося 21 квітня на американській авіабазі «Рамштайн» у Німеччині. Воно було певною мірою підсумковим, адже цей формат існує вже рік. Перша зустріч контактної групи щодо оборони України відбулася 26

квітня 2022 р. за участі представників 41 держави. Вона започаткувала формування міжнародної коаліції країн, які мають намір підтримувати Україну так довго, як це потрібно. Засідання контактної групи було вирішено проводити щомісяця для обговорення перебігу війни та координації постачання тих видів озброєння, які допоможуть Україні протистояти Росії. З того часу кількість учасників «Рамштайну» зросла до 55 країн, а регулярність зустрічей у цьому форматі стала свідченням сталості та системності підтримки України партнерами.

Напередодні Україна наголосила на наступних пріоритетах для свого захисту:

- багаторівнева система ППО з відповідним боєкомплектом для захисту української інфраструктури, цивільного населення та підтримки контрнаступу;

- сучасні винищувачі НАТО;

- важка бронетехніка й артилерія, поставка достатньої кількості снарядів і боєприпасів;

- навчання українських військових, зокрема на західних танках, західних винищувачах тощо;

- ракети більшої дальності;

- постачання боєприпасів (виходячи з потреби 250–480 тис. боєприпасів на місяць);

- логістика та ремонт військової техніки;

- створення стратегії збройної підтримки України на 2023 р. (URL: <https://thepage.ua/ua/politics/ramshtajn-11-abrams-himars-ppo-yaku-dopomogu-otrimaye-kiyiv-or>).

Головними питаннями, які обговорювали на зустрічі контактної групи, були протиповітряна оборона України, надання боєприпасів та засобів підтримки. За словами глави Пентагону Л. Остіна, «Україна зараз більше потребує посилення протиповітряної оборони, з чим погодилися всі учасники “Рамштайну”. Додаткові комплекси ППО та боєприпаси до них є пріоритетом номер один у найближчій перспективі. США продовжать залучати партнерів і союзників, наголошувати на тому, щоб Україна отримувала найсучасніші системи ППО».

На цьому ж наголосив очільник Об'єднаного комітету начальників штабів США генерал М. Міллі. «Акцент робиться на потужну систему ППО в Україні. Акцент саме на наземні системи. Щодо надання F-16 – це політичне питання і вирішуватиме його політичне керівництво».

Аналогічну позицію озвучив також Генсек НАТО Є. Столтенберг. «Пріоритет – протиповітряна оборона. Буквально вчора ми отримали нові оголошення від Сполучених Штатів Америки про додаткові ракети для чотирьох батарей “Patriot”, які є надзвичайно передовими системами захисту. Норвегія та інші країни поставили NASAMS. Деякі Т-системи поставили Франція та Італія, тож союзники активізуються. Але, звичайно, чим більше –

тим краще» ([URL: https://racurs.ua/ua/n182248-priorityet-ppo-stoltenberg-rozproviv-pro-pidsumky-zustrichi-ramshtayn.html](https://racurs.ua/ua/n182248-priorityet-ppo-stoltenberg-rozproviv-pro-pidsumky-zustrichi-ramshtayn.html)).

«Системи протиповітряної оборони – це завдання номер один для допомоги Україні, і це було почуто партнерами, і навіть озвучили деякі пакети, які ми отримуємо найближчим часом», – повідомив за підсумками зустрічі міністр оборони України О. Резніков ([URL: https://uatv.ua/uk/ramshtajn-11-pidsumky-zasidannya-kontaktnoyi-grupy-iz-pidtrymky-ukrayiny-obgovoryuyemo-z-ekspertamy](https://uatv.ua/uk/ramshtajn-11-pidsumky-zasidannya-kontaktnoyi-grupy-iz-pidtrymky-ukrayiny-obgovoryuyemo-z-ekspertamy)).

Україна для захисту неба добивається також передання сучасних літаків. Поки що такого рішення немає, але напередодні «Рамштайну-11» почалися постачання модернізованих винищувачів радянського зразка МіГ-29. Це рішення можна вважати прелюдією до посилення українських повітряних сил західною технікою. «Я впевнений, що в нас будуть сучасні, покоління 4++ бойові літаки. Але прямо зараз ми говоримо про головні потреби – наземні засоби ППО. Звичайно, ми обговорюємо бойові літаки як наступний етап, але потрібен буде час для навчання пілотів, інженерів і т. д. Але це буде зроблено», – заявив О. Резніков.

На полях «Рамштайну» відбулася зустріч «танкової коаліції». Учасники підписали протокол про наміри щодо створення в Польщі центру технічного обслуговування основних бойових танків «Леопард-2» та «Леопард-1». «Ми закріпили розвиток танкової коаліції – було підписано меморандум з польськими та німецькими партнерами щодо того, що в нас буде проєкт з розвитку виробництва запчастин та обслуговування танків “Леопард-2”, “Леопард-1”. Крім того, ми говорили про боєприпаси для танків, це дуже важливий додатковий аспект», – повідомив міністр оборони України О. Резніков.

Партнери підтвердили готовність продовжувати працювати на перемогу України. Як зазначив О. Резніков, це означає продовження підготовки українських військовослужбовців на західних базах, надання запчастин, обслуговування та оновлення озброєнь.

Речник Об'єднаного комітету начальників штабів США Д. Батлер зазначив, що протягом кількох тижнів до Європи прибудуть американські танки «Abrams». І українці зможуть тренуватися на них разом з американськими інструкторами. У червні 250 українських військових почнуть навчання на танках «Abrams» M1A1 SA, воно триватиме 2,5 місяці. У виданні «Defense Express» у зв'язку із цією інформацією зауважують, що є ймовірність того, що Сполучені Штати Америки передадуть Україні більше ніж 31 Abrams, адже на 31 танк необхідно 124 танкісти, а навчатимуть вдвічі більше. Наприклад, на німецьких Leopard-2 пропорція танкістів до техніків була 1:4. Зокрема, у Польщі офіційно проходили навчання 84 танкісти та 21 технік ([URL: https://focus.ua/uk/voennye-novosti/562118-ramshtajn-11-pershi-pidsumki-zasidannya-ministriv-oboroni](https://focus.ua/uk/voennye-novosti/562118-ramshtajn-11-pershi-pidsumki-zasidannya-ministriv-oboroni)).

Також Канада анонсувала черговий пакет військової допомоги на 39 млн дол. «Ми анонсуємо купівлю спорядження та снайперських гвинтівок у

канадського постачальника, а також радіосистем для бойових танків “Леопард-2”, які ми вже відправили до Польщі для використання в Україні. Загалом це близько 39 млн дол. допомоги», – уточнила міністр оборони Канади А. Ананд.

Латвія передасть Україні всі наявні в країні переносні зенітно-ракетні комплекси «Stinger». «Латвія відгукнулася на прохання України про постачання систем ППО і вирішила передати Україні всі системи ППО “Stinger”, які є у нас. Ми зробимо все можливе, щоб передати їх якнайшвидше. Усі Stinger, які ми відправили на фронт в Україну, призначені не лише для свободи України, а й для безпеки Латвії», – наголосила на «Рамштайні-11» міністр оборони Латвії І. Мурнієце. Вона уточнила при цьому, що Латвія не залишиться без переносних систем ППО – «Stinger» замінять більш сучасними системами RBS, траєкторію яких можна змінити навіть після пострілу.

Також останнє засідання «Рамштайн» можна назвати «логістичним». Акцент на забезпеченні української армії робили багато спікерів, підкреслюючи, що на сьогодні інфраструктура Європи перелаштовується на військовий лад для забезпечення Збройних сил України. Це ще один з результатів засідання.

Як заявив міністр оборони США Л. Остін, загалом оборонна коаліція вже надала Україні допомогу у сфері безпеки на суму понад 55 млрд дол., у тому числі понад 230 танків та 1 тис. 550 од. різної броньованої техніки. «Це у 10 разів більше з моменту нашої першої зустрічі у форматі “Рамштайн”. Лише за останні кілька місяців ми надали обладнання та провели навчання для підтримки ще дев’яти бронетанкових бригад. Це вже зміцнило позиції України на полі бою. Європейський консорціум передає в дар танки “Леопард”. І країни продовжують координувати через контактну групу постачання боєприпасів та технічне обслуговування цих танків. Крім того, було поставлено ключові системи ППО для захисту неба, громадян та критичної інфраструктури», – зазначив глава Пентагону.

Л. Остін наголосив, що союзники з початку повномасштабної війни демонстрували свою єдність і рішучість. «Наші спільні зусилля мають велике значення для захисників України на полі бою. І вони підкреслюють, наскільки сильно прорахувався Кремль. Путін думав, що зможе легко повалити демократично обраний уряд Києва. Він думав, що весь світ дозволить йому це зробити. Він думав, що наша єдність розколеться. Але він помилявся щодо кожного пункту», – резюмував міністр оборони США.

На полях «Рамштайну» обговорювалися й питання післявоєнної безпеки України, зокрема порушувалася тема членства країни в НАТО. Генеральний секретар НАТО Є. Столтенберг нагадав, що напередодні відвідав Київ, де зустрівся з Президентом України В. Зеленським. «У Києві я сказав, що майбутнє України в євроатлантичній сім’ї, а всі союзники НАТО погодилися, що Україна стане членом НАТО. Але головний фокус зараз, звичайно, на тому, щоб гарантувати, що Україна перемагає», – зазначив Є. Столтенберг.

Він додав, що ніхто не може сказати, коли і як закінчиться ця війна. Але коли це станеться, потрібно зробити так, щоб історія не повторилася, «щоб Росія не змогла продовжувати нападати, знову вести війну проти України та підривати європейську безпеку». «Тобто нам потрібно обговорити структуру безпеки, провести дискусію щодо членства України. Нам потрібно підтримати Україну та забезпечити, щоб у неї була військова міць, можливості та засоби стримування для запобігання новим нападам. Ми ж пам'ятаємо, що війна розпочалася не в лютому минулого року. Вона почалася у 2014 р., коли Росія незаконно анексувала Крим і коли вперше вторглася на Донбас», – наголосив Генсек НАТО.

Є. Столтенберг також провів окремі переговори з главою Міноборони України О. Резніковим. Вони обговорили проекти напередодні майбутнього саміту НАТО у Вільнюсі та перспективи співпраці з Агентством НАТО з питань забезпечення та закупівель. Як зазначив глава українського оборонного відомства, Україна досягла безпрецедентного рівня оперативної сумісності з Альянсом і вже де-факто є частиною безпекового простору Альянсу.

Загалом же за підсумками «Рамштайну» було заявлено, що США разом із союзниками розробляють пакет допомоги відповідно до нагальних потреб України. Чіткі обсяги та види озброєння поки невідомі, але є дані по окремих країнах, що вже оголосили про допомогу Києву. Офіційно оголошено, що Україна отримає:

- 155-мм артилерійські боєприпаси (Естонія, США);
- 105-мм артилерійські боєприпаси (США);
- паливо (3,3 млн л, Канада);
- патрони до стрілецької зброї (9 млн, США, кількість невідома, Естонія);
- бронебійні снаряди (США);
- протитанкові міни (США);
- радіостанції для танків «Leopard 2» (16 шт., Канада);
- авіаційні боєприпаси (США);
- ракети HIMARS (США);
- снайперські гвинтівки Prairie Gun Works (40 шт., Канада);
- прилади нічного бачення (Естонія);
- ракети для ПТРК та гранатометів (США);
- автомобілі матеріально-технічного забезпечення, запчастини (США);
- модульні мости для форсування водних перешкод (Канада);
- медичні аптечки (Канада);
- нова система оповіщення про ворожі ракети, розроблена спеціально для України (Ізраїль);
- безпілотники (Ізраїль).

Крім того, країни надішлють Києву додаткові сучасні системи ППО та ракети до них. Щодо системи від Ізраїля, у травні її мають під'єднати до існуючої в Україні радіолокаційної системи, пише Sky News. Нова розробка швидше та точніше надсилатиме сповіщення на мобільні телефони українцям

та активуватиме сирени в районах, які можуть зазнати ударів (URL: <https://thepage.ua/ua/politics/ramshtajn-11-abrams-himars-pro-yaku-dopomogu-otrimaye-kiyiv-or>).

Зі свого боку, підсумовуючи рік формату «Рамштайн», Велика Британія заявила, що вже надіслала Україні:

- понад 10 тис. протитанкових ракет;
- 200 тис. артилерійських боєприпасів;
- сотні зенітних установок і САУ;
- понад 200 тис. од. нелетального обладнання.

Лондон запевнив, що продовжить підтримку Києва, і закликав партнерів активізуватися в допомозі Україні у війні. Зі свого боку, Фінляндія заявила, що тепер, після вступу в НАТО, може взяти на себе додаткові ризики з підтримки України в боротьбі проти Росії.

Історичною можна назвати позицію Німеччини, у якій уперше визнали право України вражати військові цілі на території РФ. Глава бундесверу Б. Пісторіус напередодні «Рамштайну» заявив, що «абсолютно нормальним» є те, що сторона, на яку напали, має право на удари по ворожій території. Але такі дії не мають чіпати цивільні об'єкти та населення. Також Б. Пісторіус додав, що Німеччина не планує надавати Україні далекобійну зброю, бо це рішення мають приймати партнери та союзники разом (URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/562118-ramshtajn-11-pershi-pidsumki-zasidannya-ministriv-oboroni>).

Експерти та оглядачі оцінюють підсумки 11-го засідання контактної групи з питань оборони України в основному позитивно. Зокрема, військовий оглядач групи «Інформаційний спротив» О. Коваленко зазначає, що загалом усіх очікуваних результатів вдалося досягти. «По-перше, стало відомо про те, що в Польщі буде реалізовано проєкт зі створення центру техобслуговування танків “Leopard-2” для України. Крім того, у контексті Leopard-2 Канада також заявила про пакет допомоги Україні, у якому присутні елементи до цих танків – 16 радіостанцій, – коментує експерт. – Окремо йшлося про Abrams, які будуть відправлені до Німеччини, де невдовзі розпочнуться тренування наших екіпажів. Тобто це відбуватиметься на території європейської країни й це якоюсь мірою вирішує проблему логістики. Отже, питання щодо танкової коаліції зберігається, воно актуальне, підтримується на достатньо високому рівні й це дуже добре».

О. Коваленко вважає, що хоча про авіацію конкретики мало, але це питання точно обговорювалося. «Я певен, що за зачиненими дверима наші партнери це питання все ж підіймали. Утім поки вирішили не анонсувати жодних деталей», – зазначає він. Оглядач також упевнений, що під час засідання обговорювали й багато інших аспектів військової допомоги країн-союзників України, але наразі про це не оголошують.

Дипломат В. Трюхан у цьому контексті наголошує, що 11-й «Рамштайн» став найбільш неpubлічним. «І зрозуміло чому. По-перше, історія з витоком таємної інформації в США багато кого змусила бути набагато обережнішими

в комунікації. По-друге, давати зараз будь-яку інформацію про надання Україні якихось нових видів озброєнь – шкодити підготовці до широкомасштабного контрнаступу», – вважає В. Трюхан.

Якщо ж оцінювати з практичної точки зору цю зустріч, то можна зробити висновок, що вона по-справжньому стала підсумком року існування формату, вважає експерт. «Фактично жодного анонсування надання нових видів зброї. Водночас доволі багато загальних запевнень у продовженні підтримки України та рішень про надання додаткових боєзарядів для артилерії та систем ППО», – акцентує дипломат.

Якщо поставити за мету виокремити тематичну спрямованість цієї зустрічі, то це безперечно «Рамштайн ППО». «Нарешті наші союзники зрозуміли, що це пріоритет з пріоритетів. Шкода лише, що таке усвідомлення прийшло тільки наприкінці 14-го місяця широкомасштабних бойових дій після вторгнення 24 лютого 2022 р.», – додає В. Трюхан.

У контексті ж надання Україні авіації та далекобійних ракет експерт зауважив, що «буквально протягом останніх днів якимось рутинно стало відомо про те, що в розпорядженні ЗСУ вже є легендарні гвинтокрили “Чорний яструб”. Залишається лиш сподіватися, що вже невдовзі українці дізнаються про результати роботи в ЗСУ й сучасних західних літаків, а також балістичних ракет з дальністю від 300 км і більше».

На те, що попередні підсумки «Рамштайну» виглядають оптимістично, вказує й політичний експерт Є. Савісько. «Україна отримає всі обіцяні раніше танки, БТР, БМП, значну частину артилерії та снаряди до них. Надійдуть нові комплекси ППО та боєкомплекти. Щодо сучасних західних літаків, то тут не буде остаточно зрозуміло, аж поки не почнеться повномасштабний контрнаступ ЗСУ. Є вірогідність, що літаки з навченими українськими льотчиками з’являться в нашому небі без попереднього анонсу».

Власне, подібна тактика широко застосовується під час нинішньої війни з тим, аби ворог не підготувався. Так було, наприклад, з протирадіолокаційною ракетою AGM-88D HARM, про передачу якої спершу не оголошувалося. Потім було її бойове використання – у серпні минулого року по тимчасово окупованому Криму, а точніше по аеродрому «Саки», що в Новофедорівці.

Експерт з питань національної безпеки І. Варченко також сподівається, що деякі проривні речі мали місце в неформальному спілкуванні між учасниками зустрічі «Рамштайн-11». Ми говоримо насамперед про системи – у достатній кількості – протиповітряної, протиракетної оборони. І, звичайно, ми говоримо про літаки четвертого покоління, що дають змогу знищувати на далеких підступах російські літаки, російську техніку (URL: <https://uatv.ua/uk/ramshtajn-11-pidsumky-zasidannya-kontaktnoyi-grupy-iz-pidtrymky-ukrayiny-obgovoryuemo-z-ekspertamy>).

Авіаційний експерт В. Романенко, констатуючи, що наразі рішення щодо збільшення воєнних поставок Україні залежить від кількох політичних лідерів, пропонує залучити до цих переговорів представників військової

промисловості. «Люди, які зацікавлені в прибутку від виробництва літаків, танків, боєприпасів та інших речей, одразу озвучили б можливості своїх підприємств і терміни поставок», – припускає експерт.

Керівник Центру військово-правових досліджень О. Мусієнко переконаний, що винищувачі F-16 будуть надані Україні. «Перший підсумок “Рамштайну-11” – винищувачів F-16 поки не буде. Це очевидно. Коли вони будуть, це питання часу. Але те, що будуть – це факт. Просто необхідно пройти певні заходи щодо підготовки. Але всі погодилися з тим, що літаки мають бути, і заперечень щодо цього немає взагалі. Але ось щодо термінів... Ми розуміємо чудово, що навряд чи винищувачі з’являться цього місяця, наступного або, швидше за все, навіть влітку» (URL: <https://uatv.ua/uk/ramshtajn-11-pidsumky-zasidannya-kontaktnoyi-grupy-iz-pidtrymky-ukrayiny-obgovoryuemo-z-ekspertamy>).

Загалом, за словами експерта, плюсів у «Рамштайну-11» багато. Це стосується засобів протиповітряної оборони, які нам усе ще потрібні. Також є рішення щодо танків «Абрамс» – надати їх швидше, ніж це планувалося. Ще один пункт – це снаряди, різних типів, у тому числі 155 мм, які нам потрібні у великій кількості.

Логістика – теж важливий момент. «Я погоджуюсь із Генсеком НАТО Столтенбергом, що логістика на війні – це близько 70 % успіху завжди. Тобто хто швидше. Це не просто перевезення, це ще і виробництво, це забезпечення, це ряд заходів у тилу, які підтримують передову лінію фронту та дозволяють ефективно завдавати поразки ворогові», – наголошує О. Мусієнко.

Не оголошено також про надання далекобійних ракет, що було одним з важливих очікувань до цього «Рамштайну» з української сторони. Але експерт не виключає, що ми почуємо про них уже постфактум, бо тема також обговорювалася. Можливість покривати ракетами дальність від 150 км дасть змогу доставити військові об’єкти російських військ в окупованому Криму та взагалі на окупованих територіях. Нині також найкращий момент для завдання ударів по військових об’єктах на території Росії, адже всі засоби протиповітряної оборони загарбники стягують на окуповані території – у Крим, на Запорізький напрям, на лівий берег Херсонської області, на Донбас. Водночас сама територія Росії наразі оголена.

О. Мусієнко вважає, що потрібно переконувати наших партнерів у необхідності надати F-16 якнайшвидше, у тому числі для того, аби використовувати деякі системи озброєння, включаючи потужні ракети «повітря – земля», по військових об’єктах на території РФ. Це, на думку експерта, один із способів справді найшвидшого завершення війни.

Водночас військовий експерт М. Самусь зазначає, що для України винищувачі F-16 не є заблокованими, хоча ця тема й займе місяці чи роки. Але зараз, під час контрнаступу, питання авіації не є вирішальним. На його думку, цей «Рамштайн» є своєрідним аудитом для країн-партнерів України. Під час зустрічі країни мали обговорити те, «що планувалося із самого початку, які були завдання восени, взимку, і те, які країни брали на себе які зобов’язання».

Зокрема, на засіданні, на думку експерта, країни підбили підсумки «по номенклатурі та зробили висновки щодо того, що ще додати та де прискоритися напередодні весняно-літньої кампанії» (URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230421-pidsumky-11-go-ramshtajnu-chy-vystachyt-v-ukrayiny-syl-dlya-kontrnastupu>).

Міністр оборони України О. Резніков, підбиваючи підсумки 11-го засідання контактної групи з питань оборони України, украї важливим результатом назвав готовність наших партнерів тривалий час працювати на перемогу України. Крім наданої зброї та боєприпасів, це – навчання військових й обслуговування бойової техніки. «Це ті речі, які дають нам абсолютну впевненість у нашій перемозі. Чому? Тому що ця війна, яка, по суті, найстрашніша за останні 80 років на планеті Земля – це війна ресурсів, і за нашою спиною ресурси цивілізованого світу. І цивілізований світ укотре підтвердив, що вони готові бути з нами разом до нашої з вами перемоги», – заявив О. Резніков.

Міністр наголосив, що кожна зустріч у форматі «Рамштайн» має також на меті притягнення до відповідальності злочинців з Росії, які розв'язали повномасштабну війну проти України. Він зазначив, що за результатами «Рамштайну-11» Росія все ближче до Нюрнберга-2. Про це О. Резніков написав у соціальній мережі «Твітер» (URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230422-rosiya-vse-blyzhche-do-nyurnberga-2-reznikov-pro-pidsumky-ramshtajn-11>).

Отже, за підсумками зустрічі «Рамштайн-11» Україна отримає нову партію озброєння, включно з ракетами до засобів протиповітряної оборони. Питання поставок сучасних літаків західного зразка хоча й обговорювалося, але партнери України наразі не готові ухвалити таке рішення. Під час засідання країни-партнери України, а саме Німеччина та Польща, погодилися створити центр з обслуговування німецьких танків «Leopard» у Польщі. Крім того, у європейських країнах буде подовжено навчання українських військовослужбовців як загальним військовим навичкам, так й опануванню західного озброєння. Резюмуючи засідання, глава Пентагону Л. Остін укотре повторив, що західні партнери продовжуватимуть підтримувати Україну стільки, скільки існуватиме така потреба.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Вибори в Туреччині: битва альянсів і символів

У травні 2023 р., напередодні столітньої річниці заснування Республіки, турецькі громадяни обиратимуть своє майбутнє одразу на президентських і парламентських виборах. Серед тих, хто зареєструвався як кандидат, найбільше шансів на перемогу мають президент Р. Ердоган, той, що вже 20 років керує країною і вважає себе поміркованим консерватором, а також лідер

кемалістської опозиції К. Киличдароглу, який береже вірність заповітам К. Ататюрка та обіцяє повернути країну в лоно парламентаризму.

Для участі в передвиборних змаганнях провідні політичні партії Туреччини сформували чотири коаліції: Народний альянс, Національний альянс, АТА альянс (Альянс предків) і альянс «Праця та Свобода». Крім діючого президента і лідера кемалістів К. Киличдароглу звертає на себе увагу постать націоналіста С. Огана, а також позаблокового кандидата М. Індже.

Ресурсна база цього політичного ландшафту за три тижні до виборів має такий вигляд. Р. Ердогана поки ще підтримує тільки Народний альянс. К. Киличдароглу може розраховувати не тільки на створений за його активною участю Національний альянс, а й, імовірно, на «Працю та Свободу», і на партію «Батьківщина» М. Індже. Політичні сили, що групуються навколо АТА альянсу, можуть виступити на боці і того і іншого з двох основних кандидатів. С. Оган так само як М. Індже, звичайно, не розглядається як вірогідний переможець на виборах, проте в Туреччині двадцять років тому теж майже ніхто не очікував перемоги Р. Ердогана та його партії.

Для того щоб підбити проміжні підсумки треба розглянути більш ретельно структуру, ідеологію і реальний електоральний потенціал чотирьох виборчих блоків і політсили, висуванцем якої є М. Індже. До речі, останній на виборах у 2018 р. до Вищих національних зборів Туреччини (ВНЗТ) був головним опозиційним кандидатом і посів друге місце після теперішнього президента Туреччини. У той час М. Індже не тільки входив до лав головної опозиційної Р. Ердогану політсили – Республіканської народної партії (РНП), він навіть головував у парламентській групі РНП у 2010–2014 рр. Після виходу з РНП М. Індже організував власну партію «Батьківщина» (ПБ). Ідеологія ПБ базується на принципах ататюркизму і європоцентричності. Тобто, майже не відрізняється від РНП. До того ж зустрічі М. Індже зі своїм колишнім керівником К. Киличдароглу проходять, як писали раніше, «в теплій, дружній атмосфері» (URL: <https://www.bbc.com/turkce/articles/c80xg9n73g2o>). Отже, можна припустити, що партія М. Індже готова підтримати К. Киличдароглу.

Альянс «Праця та Свобода» був створений у 2022 р. і тоді позиціонував себе як альтернативу Народному і Національному альянсам. До його складу увійшли Народно-демократична партія (НДП), Робітнича партія Туреччини (РПТ), Лейбористська партія (ЛТ), Партія робітничого руху (ПРР), Партія соціальної свободи (ПСС) і Федерація соціалістичних зборів (ФСС). З усіх перерахованих партій на парламентських виборах 2018 р. тільки прокурдській НДП вдалося набрати таку кількість голосів виборців, щоб отримати 67 мандатів. Ідеологія партії має виражену ліву спрямованість, будується на регіоналізмі, прямій демократії, політичному плюралізмі, фемінізмі, правах меншин та ЛГБТ (URL: <https://www.thepinknews.com/2016/11/10/turkey-arrests-pro-kurdish-mps-from-only-party-with-pro-lgbt-policies>). Стосовно прав меншин і ЛГБТ до НДП ідеологічно близькою є ФСС. Ідеї марксизму-ленінізму, комунізму і соціалізму є базовими для всіх інших партій, що входять до коаліції. На установчих зборах альянсу у 2022 р. було прийнято

декларацію, у якій йшлося про велике значення для позитивних перетворень у Туреччині об'єднання саме тих сил, які виступають за працю, мир і демократію. Із цього приводу співголова НДП П. Булдан заявила, що новий альянс створений, «щоб разом відкрити всі замки перед демократією»: «Наша мета – справжня демократія, наш шлях – це третій шлях. У нас є потрібна воля, ентузіазм і рішучість для перетворень». Нещодавно стало відомо, що на засіданні альянсу, яке проходило в березні 2023 р. були відсутні заперечення щодо підтримки кандидатури К. Киличдароглу на виборах. Водночас було заявлено, що альянс не висуватиме від себе окремого кандидата (URL: <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/emek-ve-ozgurluk-ittifakindan-cumhurbaskani-adayi-karari-2062487>).

Тому інтрига ще залишається щодо позиції АТА альянсу. Останній був сформований у 2023 р. представниками правих та ультраправих політсил, серед яких Партія Перемоги, Партія справедливості, Партія моєї країни і Партія турецького альянсу. Вони висунули своїм кандидатом С. Огана, колишнього члена кемалістської Республіканської народної партії, який у 2009 р. захистив докторську дисертацію в Московському державному інституті міжнародних відносин. З усіх перерахованих партій тільки Партія Перемоги мала свого часу перше місце в турецькому парламенті. З одного боку, С. Оган публічно заявляє про свою політичну незаангажованість: «Ми подивимося на їхню [Р. Ердогана і К. Киличдароглу] національну позицію та компетентність. Ми розглянемо зв'язки з тероризмом та звернення за допомогою до тероризму. Будемо приймати рішення, ґрунтуючись на здоровому глузді. Здоровий глузд підказує нам, що ми не можемо обіцяти рай, але настав час закрити ворота пекла» (URL: <https://www.trtrussian.com/magazine/kto-takoj-sinan-ogan-kandidat-v-prezidenty-turcii-ot-alyansa-ata-12709063>). З іншого – політичний лідер Партії Перемоги і всього блоку У. Оздаг раніше натякнув, що АТА альянс може підтримати К. Киличдароглу в другому турі голосування. Можливо, така двоїстість є традиційною для представників цього політичного об'єднання. З одного боку, С. Оган, У. Оздаг та інші лідери АТА альянсу були провідними функціонерами Партії націоналістичного руху, яка наразі входить до блоку Р. Ердогана. З іншого – вони вийшли з ПНР через незгоду з новим курсом голови партії Д. Бахчелі на співпрацю з Р. Ердоганом. Так само, коли у 2017 р. проводився доленосний і не тільки для майбутнього ПНР референдум щодо зміни парламентської системи Туреччини на президентську модель, С. Оган підтримав позицію Д. Бахчелі, а не У. Оздага (URL: <https://www.trtrussian.com/magazine/kto-takoj-sinan-ogan-kandidat-v-prezidenty-turcii-ot-alyansa-ata-12709063>).

Розглянувши ситуацію в політоб'єднаннях другого ешелону, доцільно звернутися до двох найбільш потужних альянсів, які висунули основних претендентів на перемогу у виборах. Якщо зануритися в історію партійного будівництва Туреччини, то може виникнути уявлення про те, що на виборах 2023 року змагаються колишні ісламісти і теперішні націоналісти. При чому і ті і інші знаходяться з обох боків політичних «барикад». Так, правляча Партія

справедливості та розвитку (ПСР), що позиціонує себе як помірковано консервативну і складає ядро Народного альянсу, у 2001 р. була заснована групою вихідців з ісламістської Партії чесноти (ПЧ) на чолі з самим Р. Ердоганом. Інша група активістів із ПЧ – прихильників її засновника, колишнього прем'єр-міністра Н. Ербакана, під його керівництвом створила Партію щастя, яка на теперішніх виборах входить в опозиційний Р. Ердогану Національний альянс.

Щоб ліпше розуміти ситуацію, треба мати на увазі, що Н. Ербакан вважають не тільки батьком турецького ісламізму, але й колишнім політичним наставником Р. Ердогана. А саму Партію чесноти у 2001 р. заборонив Конституційний суд за порушення принципів відокремлення релігії від держави. Цікавий факт – ісламістську Нову партію благоденства, що входить до проердоганівського Народного альянсу, створив і очолює син Н. Ербакана – Ф. Ербакан. Ще одним із прихильників ісламізму в Народному альянсі є Партія вільної справи, яку іноді пов'язують з діяльністю так званої курдської «Хезболи» (URL: <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/110120227-amp>).

З лав другої за потужністю політичної сили в Народному альянсі – Партії націоналістичного руху (ПНР), після того як вона почала співпрацювати з Р. Ердоганом, вийшла група незадоволених на чолі з М. Акшенер, які у 2017 р. заснували «Хорошу партію» (ХП). «ХП» у чомусь повторила долю самої ПНР і тепер є другою за значенням політсилою в Національному альянсі К. Киличдароглу. Ситуація стає ще більш неоднозначною, якщо уважніше придивитися на персоналій засновників і лідерів Партії майбутнього й Партії демократії та прогресу. Відомо, що Національний альянс збільшився за рахунок приєднання цих партій, що увійшли до створеної ним передвиборної «платформи шістьох», або як її частіше називають – «стіл шістьох». Справа в тому, що і А. Давутоглу, і А. Бабаджан під час правління Р. Ердогана посідали (в різні роки) посаду міністра закордонних справ, а А. Давутоглу навіть був прем'єр-міністром і очолював (хоча й формально) правлячу Партію справедливості та розвитку.

Проте все одразу стає на свої місця, якщо ми звернемося до ідеології головної політсили Національного альянсу – створеної ще сто років тому самим К. Ататюрком – Республіканської народної партії (РНП). Її ідеологічну основу складає політична концепція, назва якої походить від імені її автора – кемалізм. До цього додаються парламентаризм, європоцентризм, а з 1966 р. – прихильність до соціал-демократичних принципів. Тому в структурі Національного альянсу (НА) цілком органічним виглядає присутність партій «трьох прем'єрів», як можна назвати Демократичну партію, засновану легендарним реформатором А. Мендересом, і відроджену через злиття у 2009 р. двох політсил, створених свого часу С. Демірелем (Партія вірного шляху) і Т. Озалом (Партія Вітчизни). Це також стосується союзного НА альянсу «Праця та Свобода», з ліберально-демократичною і наближеною до соціал-демократичної ідеологією партій, що входять до нього. Символічно, що на цьогорічних виборах Демократична

партія, яка була створена А. Мендересом у 1946 р., протистоятиме Партії націоналістичного руху, засновником якої був А. Тюркеш, один з офіцерів, що взяли активну участь у військовому перевороті в 1961 р., у результаті якого А. Мендерес і ще декілька міністрів його уряду були страчені, а діяльність Демпартії заборонена.

Щоб формалізувати проміжні підсумки доцільно звернутися до політарифметики та проаналізувати як загальну чисельність партій, що підтримують одного з головних кандидатів, так і кількість парламентських мандатів отриманих цими політсилами на виборах до ВНЗТ у 2018 р. Отже, як вже йшлося вище, Р. Ердоган сьогодні може спиратися лише на політичні ресурси Народного альянсу, який складається станом на кінець квітня з п'яти партій, лише дві з яких – правляча Партія справедливості та розвитку і Партія націоналістичного руху – спільно отримали на минулих парламентських виборах 344 (295+49) місця з 600. Поряд з цим К. Киличдароглу може розраховувати не тільки на Національний альянс, висуванцем якого він є, але й на Альянс «Праця і Свобода», а також партію «Батьківщина». У цифровому еквіваленті це становить шість партій самого НА і ще сім політичних об'єднань союзників. Отже, 13 партій, з яких Республіканська народна партія і «Хороша партія» мають у сумі 189 (146+43) місць, а Демократична партія народів – 67. Тобто загалом 256 депутатських мандатів ([URL: https://web.archive.org/web/20180625161116/https://secim.aa.com.tr/ru](https://web.archive.org/web/20180625161116/https://secim.aa.com.tr/ru)). Це означає, що в разі збереження загальних тенденції 2018 р. АТА альянс і його кандидат С. Оган, а також партія «Батьківщина» М. Індже можуть не дуже допомогти К. Киличдароглу, приблизно так само як і Ф. Ербакан з його Новою партією благоденства Р. Ердогану.

Проте існує ще декілька «але». По-перше, у лютому цього року в політичне життя Туреччини увірвався черговий «Чорний лебідь» у вигляді серії потужних землетрусів. Схожі події відбувалися у 1999 р., коли правляча на той час кемалістська Республіканська народна партія не змогла ефективно нівелювати соціально-економічні наслідки природного лиха. Це негативно позначилося на її політичному майбутньому у вигляді перемоги ердоганівської Партії справедливості та розвитку. Тому результат виборів-2023 значною мірою залежатиме від того, наскільки ефективно команда Р. Ердогана впорається з проблемами, що виникли після землетрусу. На їх фоні навіть багаторічна фінансово-економічна криза виглядає не так жахливо.

Також періодично на виборах у Туреччині впливало «курдське питання», сенс якого полягав у намаганнях прокурдських партій отримати політичні та інші дивіденди за входження до коаліції з однією з основних політсил. Іноді інтрига штучно трималася якомога довше. На виборах у 2023 р. така інтрига відсутня. Найпотужніша прокурдська Демократична партія народів вже практично офіційно заявила про прихильність альянсу «Праця та Свобода», у якому вона грає роль беззаперечного лідера, справі перемоги К. Киличдароглу. Інша, пов'язана з курдами, Партія вільної справи знайшла своє місце в ердоганівському Народному альянсі.

Крім того, певне значення матиме рівень сприйняття населенням Туреччини політтехнологічних прийомів, які використовують суперники. Саме в цьому контексті, наприклад, треба розглядати політичне оформлення «платформи шістьох» прихильниками К. Киличдароглу. Створення нового політичного блоку саме у форматі «стіл шести», безумовно, є прозорим натяком на партійну емблему Республіканської народної партії, що у свою чергу є ремінісценцією на концепцію «шести стріл» (республіканізм, націоналізм, популізм, реформізм, лаїцизм і етатизм), що була закладена К. Ататюрком в основу доктрини кемалізму. Про це також свідчить відмова у вступі до об'єднання сьомому кандидату – Партії Великої Туреччини. В іншому випадку замість опори на близьку значній частині турецького політикуму і суспільства ідеологему «шести стріл» опозиційним політтехнологам довелося б працювати з менш перспективним проектом набагато ближчої до західної ментальності «Чудової сімки». Водночас один із головних опонентів К. Киличдароглу – Партія націоналістичного руху – й досі спирається на доктрину «Дев'яти вогнів». Політичний шлях партії, на думку її засновника А. Тюркеша, повинні «освітлювати» націоналізм, ідеалізм, моральність, наука, соціалізм, свобода та індивідуалізм, девелопменталізм і популізм, аграризм, індустріалізм і технократизм (URL: <https://tarihbilgi.org/dokuz-isik>).

Що стосується головних кандидатів, то навіть прізвище Р. Ердогана можна перекласти як «бойовий сокіл», а його головного конкурента К. Киличдароглу – як «син фехтувальника». Проте справа в тому, що при народженні теперішній лідер РНП мав прізвище «Карабулут», тобто «чорна хмара». Імовірно це збіг обставин, і постійні поразки, які зазнає Карабулут/Киличдароглу в політичному двобої з Р. Ердоганом, залежать не тільки від харизми останнього? Може, на це впливає наближене до шийтського алевітське походження конкурента Р. Ердогана, що також має значення для переважно сунітської релігійної орієнтації більшості турецьких мусульман. Проте факт залишається фактом – у 2018 р. замість К. Киличдароглу з Р. Ердоганом змагався від РНП М. Індже. Лідер другої за значимістю в Національному альянсі «Хорошої партії» М. Акшенер, навіть намагалася вийти з коаліції з РНП, коли дізналася, що замість популярного в Туреччині мера Стамбула Е. Імамоглу єдиним кандидатом від РНП і альянсу загалом стає К. Киличдароглу, який жодного разу не отримав перемоги на загальнонаціональних виборах (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2023/03/6/7157443>).

Зрозуміло, що для офіційного Києва небайдуже, хто керуватиме такою важливою для України державою-партнером, яким сьогодні є Туреччина. Проте у відносинах України і Туреччини цінним є той факт, що правляча нині Партія справедливості та розвитку, і опозиційна їй Республіканська народна партія та їх політичні союзники не визнають анексії Криму й виступають на підтримку українського суверенітету та територіальної цілісності.

Як стартувала посівна в Україні та що прогнозують фахівці

Стартувала друга посівна кампанія під час повномасштабної війни. Трохи більше двох тижнів як аграрії почали сіяти в усіх областях України. Дещо затримують темпи тривалі дощі, однак фахівці говорять, що це не найбільша перешкода. Цього року фермери зіштовхнулися з новими складнощами: необхідність розмінування земель, брак грошей на польові роботи та загальне зменшення посівних площ.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства, станом на середину квітня аграрії засіяли вже понад 700 тис. га зернових і зернобобових культур, з яких: ярого ячменю – 436 тис. га, ярої пшениці – 142,8 тис. га, гороху – 84,7 тис. га, вівса – 53,6 тис. га, проса – 0,7 тис. га (URL: <https://gre4ka.info/suspilstvo/73788-zaminovani-zemli-ta-brak-groshej-yak-startovala-posivna-v-ukrajini-ta-shcho-prognozuyut-fakhivtsi>. 2023. 20.04).

Перший заступник міністра аграрної політики та продовольства України Т. Висоцький наголосив: «Українські фермери це незламні, дуже мужні підприємці. Вони, попри те що понад рік триває повномасштабна війна, націлені максимальні площі контрольованих територій засіяти, зараз трошки погодний фактор призупинив темп. Посів триває, але не такими темпами, як зазвичай. Але надалі прогноз погоди підтверджує, що він відновиться. Тому плани – засіяти максимально доступні площі, щоб це було не менше минулого року. У тому числі багато зусиль спрямовується на розмінування деокупованих областей».

За його словами, з точки зору підтримки уряду є такі основні пріоритети: гуманітарне розмінування, щоб аграрії мали доступне фінансування, фінансова підтримка безпосередньо (URL: <https://podrobnosti.ua/2471177-posvna-2023-visotskij-rozprov-pro-plani-agrarv.html>. 2023. 18.04).

Проте експерти вважають, що посівна кампанія 2023 р., попри звільнення територій, окупованих торік, може стати ще складнішою, ніж попередня. По-перше, бракує грошей на польові роботи.

Посівна здорожчає на 19 % і загалом обійдеться у 230 млрд грн. Про це повідомили в Центрі громадського моніторингу та контролю. Відповідно, найбільшою перешкодою для фермерів стали навіть не міни та артснаряди ворога, а брак грошей на польові роботи. Усе через провальні продажі українського зерна закордон, спричинені ворожою блокадою морських портів та проблемні ситуації з експортом зерна.

«З листопада 2022 р. росіяни під різними приводами саботують і затягують час проведення інспекцій, що вже призвело до скорочення обсягів експорту української агропродукції на світові ринки на 15–18 млн т. З квітня російські представники СКЦ намагаються втрутитися в діяльність українських

портів та експортерів шляхом нав'язування власних критеріїв визначення конкретних судів, які беруть участь в ініціативі. Таким чином, російська сторона намагається встановити контроль над кількістю завантаженого флоту та напрямками його роботи, що є порушенням міжнародних норм і положень “Зернової ініціативи”», – заявили в Мінінфраструктурі. Інспекцію вдалося поновити 19 квітня (URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/04/21/infografika/ekonomika/eksport-ukrayinskoho-zerna-yak-rosiya-blokuye-robotu-korydoru-chornomu-mori>. 2023. 21.04).

Тож нині фермерам бракує коштів навіть на закупівлі добрив, заявляють у Всеукраїнській аграрній раді. «Здійснювати польові роботи можливо, якщо є можливість закуповувати всі елементи, які необхідні для посівів. Це й мінеральні добрива, і засоби захисту рослин, і посівний матеріал. І фактично ми зазначаємо, що протягом 2022 р. ще певні запаси в товаровиробників були, то у 2023 р. вони закінчилися. І вони не отримали додаткового фінансування через можливості реалізації своїх зернових», – зазначив заступник голови Всеукраїнської аграрної ради Д. Марчук. Зерно, за його словами, від початку повномасштабної війни аграрії продавали або собі в збиток, або ж за собівартістю.

Як повідомив генеральний директор Українського клубу аграрного бізнесу Р. Сластьон, наразі українські аграрії не розуміють, скільки і у яких обсягах їм потрібно сіяти зерна та чи буде взагалі можливість експортувати врожай на міжнародні ринки. Так, за його словами, деякі українські аграрії можуть відмовитися від проведення цьогорічної весняної посівної кампанії через проблеми з експортом аграрної продукції з України. «Ми розуміємо, що якщо в нас немає “зернового коридору” й такі проблеми на західному кордоні, то в такому випадку може бути ситуація, що багато хто може відмовитися сіяти», – заявив Р. Сластьон.

Експерт зауважив, що наразі ще зарано давати якісь конкретні прогнози. Проте, на його думку, перебої з роботою «зернового коридору» та обмеження на імпорт з боку країн ЄС матимуть значні негативні наслідки для агросектору України (<https://superagronom.com/news/17039-problemi-z-eksportom-mojut-zavadi-provesti-posivnu-deyakim-agrariyam>. 2023. 20.04).

До того ж за сукупністю факторів – економічні чинники, проблеми з логістикою, здорожчання розхідних матеріалів – посівна цього року здорожчає на 19 % і загалом обійдеться у 230 млрд грн. Попри це в аграрній раді сподіваються, що на кількості засіяних площ це не позначиться.

По-друге, війна забрала посівні землі. Водночас обсяги посівних площ відчутно зміняться через замінованість земель. Хоча посівна вже почалася, однак розмінування ділянок триває й досі. Прогнози щодо загальної кількості засіяних земель поступово гіршають. Ще в березні в Комітеті аграрної та земельної політики передбачали, що цього року в Україні засіють приблизно 22 млн га площ (для порівняння: довоєнний показник становив 29 млн га). Нині експерти оцінюють обсяги цьогорічної посівної у 19 млн га. Утім і цього

буде достатньо, аби забезпечити зерном і Україну, і зовнішні ринки. «Це фактично дасть досить хороші показники по врожайності, враховуючи воєнний час. За показниками ми маємо повною мірою вийти як на забезпечення продовольчої безпеки всередині країни, так і мати можливість претендувати на експорт», – вважає заступник голови Всеукраїнської аграрної ради Д. Марчук (URL: <https://gre4ka.info/suspilstvo/73788-zaminovani-zemli-ta-brak-groshej-yak-startovala-posivna-v-ukrajini-ta-shcho-prognozuyut-fakhivtsi>. 2023. 20.04).

По-третє, погодні умови. За словами директора агропромислового департаменту групи «Агротрейд» О. Овсяника: «Через погодні умови є складнощі з посівною. Постійні дощі залишають дуже малі вікна для сівби, і тому вже сьогодні зрозуміло, що строки затягнуться» (<https://agroportal.ua/news/novosti-kompanii/ukrajinski-agrariji-rozumiyut-shcho-posivna-zatyagnetsya>. 2023. 22.04).

При цьому треба зазначити, що попри як фінансові, так і воєнні складнощі, аграрії пристосовуються до цьогорічних особливостей попиту на ярі культури, включаючи зернові, олійні, круп'яні та овочі, їх рентабельності та зважають на це при проведенні посівної.

Як зазначив керівник насінневого господарства «Зоряне» О. Кириченко, оскільки є великий попит у сільгоспвиробників на насіння олійних, зокрема на сою, яка показує високу рентабельність, та на соняшник, підприємство планує цьогоріч звернути особливу увагу на ці культури. «Також додався попит на круп'яні культури – гречку і овес. Тому ще до весняних затяжних дощів нам вдалося виконати запланований посів вівса», – поінформував аграрій з Дніпропетровщини.

У великому аграрному холдингу «МХП» повідомили, що планують засіяти практично всі наявні площі – 352,5 тис. га у 12 областях України. З них зерновими та олійними культурами – 255,5 тис. га. Решта площ – нішевіми та технічними культурами. Порівняно з минулим роком у портфоліо МХП зменшили площі посіву зернової групи та збільшили площі олійних культур.

Загалом, як повідомила Насіннева асоціація України, порівняно з 2022 р., аграрії цієї весни планують висіяти трохи більше гречки та проса, але менше кукурудзи. «Минулий рік показав, що для цієї культури потрібно дуже багато ресурсу – можливість її зберігати за правильних умов, а також її сушка за блекаутів, зайняли значну частину витрат на неї. Тому цьогоріч аграрії обережно ставляться до рішення її висівати», – поінформували в асоціації.

Керівник з розвитку агрономії та технологій компанії «Corteva Agriscience» в Україні С. Резніченко підкреслив, що частина фермерів через нестачу ресурсів можливо відмовлятиметься від обробки цього року, залишаючи землю під «чорним паром». «Сказати, яка саме кількість так зробить, наразі неможливо. Як показав минулий рік, частина прийматиме рішення в останній момент. А цього року погода дає можливість ухвалити рішення пізніше – сама природа не дає можливості в більшості випадків посіяти рано», – додав він.

Окупація частини наших земель та забруднення мінами територій – найбільші фактори впливу на майбутній врожай сільгоспкультур у нашій країні. Так, його обсяги будуть меншими, але не становитимуть значної загрози забезпеченості продовольством українців та не похитнуть експортний потенціал країни.

За підрахунками Міністерства аграрної політики та продовольства, прогнозовані площі посіву основних ярих культур під урожай 2023 р. на контрольованій Україною території становлять 5,7 млн га, що на 206,5 тис. га менше від показника минулого року.

Загалом, за прогнозом науковців Інституту аграрної економіки, у 2023 р. виробництво зернових і зернобобових культур очікується на рівні 89 % проти 2022 р. Виробництво озимих зернових зменшиться проти попереднього року на 7,6 %, ярих – на 6,4 %, у тому числі озимої пшениці – на 5,5 %, кукурудзи на зерно – на 9 %. За підрахунками Мінагрополітики, минулого року збирання зернових і зернобобових культур було проведено на площі 11,1 млн га та було намолочено 52,6 млн т зерна.

Науковці зазначають, що цьогоріч найбільший спад прогнозується з виробництва озимого ячменю – на 32,7 %, яке, однак, значною мірою буде компенсовано зростанням по ярому ячменю – на 16,6 %. Також істотно зменшиться виробництво рису («мінус» 29 %) та жита («мінус» 24 %). Можливе зменшення виробництва гречки, однак його обсяги значно перевищать досягнутий у попередні роки рівень: на 24 % показник 2021 р., на 34 % – показник 2020 р.

«Утім прогнозоване виробництво рослинницької продукції у 2023 р. дасть змогу повністю забезпечити внутрішні продовольчі потреби України та певною мірою зберегти експортний потенціал», – наголосили в Інституті агроєкономіки (URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/siyemo-otzhe-peremagayemo-yak-ukrajina-vdruge-prohodit-voyennu-posivnu-ta-na-yakiy-vrozhay-chekayemo-12221850.html>. 2023. 17.04).

При цьому треба зазначити:

1. Підготовка до посівної кампанії у 2023 р. значно ускладнилася через повномасштабну війну. Українським аграріям довелося зіткнутися з багатьма новими викликами. Один з головних – скорочення площі, придатної для сівби. Значна частина українських територій була й частково залишається замінованою, ще частина – тимчасово окупована Росією.

До цього переліку проблем також додається ускладнення логістики, блокування зернового коридору, подорожчання витратних матеріалів (насіння, добрива, пального) тощо.

Проте агросектор є найбільшою експортною галуззю України, яка у 2022 р. забезпечила понад половину всього експорту, відправивши за кордон продукції на понад 23 млрд дол. Валюта, яка заходить в країну, зокрема, підтримує резерви НБУ та стабільність гривні.

2. Через перебої з поставками Україна втрачає напрацьовані ринки збуту в Азії та Африці, а Росія їх успішно займає. Торгуючи в тому числі й краденим

українським зерном. Морські поставки пшениці з РФ у січні та лютому становили 6,1 млн т, що приблизно на 90 % більше, ніж роком раніше, згідно з даними Logistic OS.

Отже, цілком очікувано, що Росія й далі блокуватиме роботу зернового коридору (станом на 17–18 квітня в Чорному морі було заблоковано 50 суден з українським зерном) і намагатиметься створити перешкоди українському експорту іншими шляхами. Проте попри всі ці проблеми прогнози на 2023 р. хоча й нижчі за попередні, але істотно перевищують потреби всередині країни. Це означає, що населенню не лише вистачить продовольства всередині країни, а й залишиться достатньо для експорту.

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Гірничо-металургійний комплекс України за умов повномасштабної воєнної агресії Росії: стан і проблеми розвитку

(Початок. Закінчення у № 9)

Гірничо-металургійний комплекс (далі – ГМК) є одним із провідних секторів економіки України за обсягами виробництва й експорту продукції, чисельністю працівників та сукупною величиною виробничого капіталу. Відповідно ГМК робить вагомий внесок у формування валового внутрішнього продукту (ВВП) України. Крім того, ГМК відіграє важливу містоутворювальну функцію в регіонах свого базування. Причому повномасштабна воєнна агресія Росії найбільше вразила саме ті регіони України, де максимально було зосереджено підприємств гірничо-металургійного комплексу.

Загалом повномасштабна воєнна агресія Росії справляє свій пагубний вплив на український ГМК за кількома наступними напрямками. Насамперед треба підкреслити, що на окупованих Росією територіях України опинився ряд потужних підприємств українського гірничо-металургійного комплексу. При цьому фахівці нагадують, що ще у 2014–2015 рр. на окупованих Росією територіях у самопроголошених так званих ДНР і ЛНР залишилися Алчевський металургійний комбінат, Єнакіївський металургійний завод, металургійний завод «Донецьксталь» і Харцизький трубний завод. У 2022 р. російські окупанти зруйнували та захопили в Маріуполі металургійний комбінат «Азовсталь» і «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча», на які припадало близько 40 % виробництва української сталі та 30 % усіх активів групи «Метінвест», головним акціонером якої є Р. Ахметов.

По-друге, як зазначив В. Шулик, директор департаменту управління проєктами РА «ІВІ-рейтинг», на підконтрольних Україні територіях найгірша ситуація склалася для підприємств, що опинилися в зоні бойових дій або на прифронтових територіях. Деякі з них спробували перенести виробництво, наприклад, до Хмельницького, проте технологічно це виявилось зробити дуже

складно. Тому металургійні підприємства поблизу лінії розмежування зупиняють діяльність. І хоча великі металургійні підприємства Дніпропетровської та Запорізької областей повністю не зупинили виробництво, однак вони істотно скоротили обсяги.

У відносно безпечних регіонах України підприємства ГМК у 2022–2023 рр. намагалися підлаштувати свою роботу під графіки відключення електроенергії. При цьому, нагадує В. Шулик, «металургія, насамперед, кольорова, має значну залежність від стабільності постачання електроенергії, тому більшості підприємств галузі погодинні графіки не забезпечують можливість дотримання циклу. Понад те підприємства у відносно безпечних регіонах, за його інформацією, також відчувають кадровий голод». Утім в українському ГМК провідна роль належить чорній металургії, яка загалом є менш енергоємною, ніж кольорова.

По-третє, повномасштабна воєнна агресія Росії створила для українського гірничо-металургійного комплексу дуже великі проблеми з логістикою готової продукції. Зокрема, в об'єднанні підприємств (ОП) «Укрметалургпром» нагадують, що «з початком війни через блокування морських портів помітно змінилася географія експорту – якщо раніше до країн ЄС Україна постачала близько третини продукції ГМК, то у 2022 р. – понад 60 %». При цьому, як зазначає президент ОП «Укрметалургпром» О. Каленков, «ГМК найбільше від інших галузей української економіки залежить від експортних можливостей – на зовнішніх ринках Україна реалізовувала близько 60 % гірничодобувної продукції та 80 % металу. Близько 70 % продукції металургії відправляли за кордон через морські порти» ([URL: https://focus.ua/uk/economics/547509-ne-tolko-azovstal-skolko-metallurgicheskich-zavodov-poteryala-ukraina-vo-vremya-voynu](https://focus.ua/uk/economics/547509-ne-tolko-azovstal-skolko-metallurgicheskich-zavodov-poteryala-ukraina-vo-vremya-voynu)).

Як зазначалося вище, повномасштабна воєнна агресія Росії вкрай негативно впливала на роботу підприємств ГМК. Наприклад, Кривий Ріг, де найпотужніша українська гірничо-металургійна компанія «АрселорМіттал Кривий Ріг» та інші підприємства ГМК, доволі довго зазнавав ракетних і навіть артилерійських обстрілів та регулярно ставав об'єктом повітряних атак. Це вкрай негативно позначилося на роботі цих підприємств. Згодом до цього додалися потужні логістичні та енергетичні обмеження на роботу місцевого ГМК. У компанії «АрселорМіттал Кривий Ріг» повідомили, що у зв'язку з вкрай негативним впливом означених чинників, протягом 2022 р. їх виробничі потужності були завантажені не більш ніж на 20–25 %. Зокрема, видобуток залізної руди минулого року склав 11,6 млн т замість запланованих 26,4 млн т (тобто 44 % плану), а виробництво чавуну – 1,6 млн т замість запланованих 5,6 млн т (29 % плану), сталі – 1,2 млн т замість запланованих 5,1 млн т (23 % плану).

За інформацією ЗМІ, на підприємствах групи «Метінвест» за підсумками 2022 р. порівняно з 2021 р. «виписка сталі знизилася на 69 % – до 2,9 млн т, виробництво чавуну скоротилося на 72 % – до 2,74 млн т, коксу скоротилося на 64 % – до 1,653 млн т, зокрема товарного коксу – на 49 %, тобто, до 811 тис

т. Виробництво товарних напівфабрикатів зменшилося на 70 % – до 1,02 млн т. На це вплинуло й суттєве зниження виробництва рідкого чавуну. У 2022 р. виробництво готової продукції знизилося на 62 % – до 2,777 млн т. Водночас випуск плаского прокату зменшився на 4,247 млн т – до 1,731 млн т через зупинку маріупольських комбінатів, окупованих російськими військами, а також відсутність стабільних поставок слябів для італійських прокатних заводів у першій половині звітної року. Випуск рейкової та трубної продукції знизився на 38 і 100 тис. т – до 10 і 18 тис. т відповідно, оскільки цю продукцію виробляли на металургійних комбінатах в тимчасово окупованому Маріуполі» (URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/02/20/697217>). При цьому обсяги виробництва підприємства «Каметсталь» (Дніпропетровська область) частково компенсували зупинку потужностей згадуваних вище маріупольських металургійних комбінатів.

Як пояснив в інтерв'ю агентству «Bloomberg» до річниці повномасштабного вторгнення РФ в Україну генеральний директор групи «Метінвест» Ю. Риженков, залізорудні виробництва й металургійні комбінати цієї групи, які все ще працюють в Україні, не завантажені на повну потужність через відключення електроенергії, пошкодження інфраструктури та блокаду чорноморських портів. Більшість об'єктів працює менш ніж на 50 % потужності (URL: <https://metinvest.media/ua/page/zmozhemo-postachiti-dostatnyu-klkst-stal-dlya-vdovlennya-ukrani--yury-rizhenkov>).

Природно, що такий значний спад виробництва у 2022 р. на найбільших видобувних і металургійних підприємствах позначився на результатах роботи всього вітчизняного гірничо-металургійного комплексу. При цьому варто враховувати, що у 2021 р. світовий попит на металургійну продукцію активізувався через відновлення ділової активності на тлі подолання згубного впливу на світову економіку наслідків пандемії Covid-19. Це своєю чергою вельми позитивно вплинуло на доходи підприємств вітчизняного ГМК. Зокрема, вартість експорту чорних металів з України у 2021 р. зросла на 81,4 % порівняно з 2020 р. і сягнула 13,95 млрд дол. США. І це при тому, що, наприклад, виробництво сталі в Україні в натуральному обчисленні у 2021 р. зросло порівняно з 2020 р. лише на 3,6 %, про що свідчать дані Світової асоціації виробників сталі (World Steel Association). Але цей доволі позитивний тренд для українського гірничо-металургійного комплексу було повністю зруйновано повномасштабною воєнною агресією Росії. У результаті, за даними ОП «Укрметалургпром», за 2022 р. на українських підприємствах вироблено 6,3 млн т сталі – усього 29,3 % від показника 2021 р.

Через це Україна у світовому рейтингу виробників сталі опустилася з 14 місця за підсумками 2021р. на 25-те місце – за підсумками 2022 р. І це при тому, що катастрофічне погіршення ситуації в українській чорній металургії через повномасштабне воєнне вторгнення Росії почалося з кінця I кварталу 2022 р. (Довідково. У 2020 р. Україна у світовому рейтингу виробників сталі посідала 12-те місце). Тому під впливом російської воєнної агресії в січні 2023 р. Україна посідала вже 34-те місце в рейтингу 64 країн – основних

світових виробників цієї продукції, складеному Світовою асоціацією виробників сталі.

До початку повномасштабної воєнної агресії Росії український гірничо-металургійний комплекс мав яскраво виражену експортну орієнтацію. Його продукція постачалася на міжнародні ринки переважно морським шляхом. З початку війни експортна орієнтація вітчизняного ГМК загалом не змінилась. Однак при цьому зникла можливість морських поставок його продукції на експорт. У результаті майже єдиним міжнародним ринком, доступним для експорту продукції українського гірничо-металургійного комплексу, залишився ринок Європейського Союзу. Інші міжнародні ринки для продукції українського ГМК практично було втрачено. Пояснюючи економічні причини падіння експорту вітчизняного ГМК, президент ОП «Укрметалургпром» О. Каленков зазначив: «З одного боку, через агресію Російської Федерації ціни та попит на світових ринках падали, оскільки, зокрема, тимчасово зупиняли виробництво десятки заводів у країнах ЄС – єдиному доступному для нас ринку. З іншого боку, собівартість нашої продукції зростала, зокрема тому, що логістичне навантаження в умовах блокування портів збільшилася в 4–5 разів».

Перебіг бойових дій на російсько-українському фронті безпосередньо вплинув на динаміку експортних поставок продукції вітчизняного ГМК. Зокрема, як повідомив GМК Center, «у січні – квітні 2022 р. експорт української руди становив 12,98 млн т, тобто відвантажувалося близько 3,2 млн т залізорудної сировини (ЗРС) на місяць. При цьому в травні – грудні 2022 р. було відправлено на експорт 11 млн т сировини, тобто близько 1,37 млн т на місяць. Найбільше української руди за підсумками 2022 р. спожила Словаччина – 19,23 %. На другому місці Чехія – 17,32 %, а на третьому – Польща 16,49 %. Таким чином, від початку війни європейські країни стали основними імпортерами сировини з України, витіснивши з цього списку Китай, який ще на початку 2022 р. був найбільшим споживачем української ЗРС». Загалом, за даними митної статистики, «українські гірничодобувні компанії за підсумками 2022 р. зменшили експорт залізної руди на 45,9 % в порівнянні з 2021 р. – до 23,98 млн т. У грошовому виразі експорт ЗРС за рік знизився на 57,8 % р./р. (рік до року) – до 2,91 млрд дол.» (URL: <https://gmk.center/ua/news/ukrainskij-gmk-u-2022-roci-eksportuvav-24-mln-t-zaliznoi-rudi>).

Стосовно ж вітчизняної чорної металургії треба зазначити, що її зовнішньоторговельна діяльність почала відновлюватися після пандемії коронавірусу. У результаті, як наголошують оглядачі ЗМІ, «у 2021 р. чорні метали були найпотужнішою статтею у структурі української зовнішньої торгівлі – 13,95 млрд дол. (+81,4 % порівняно з 2020 р.). Тоді на чорні метали припало 20,5 % загального обсягу експортних надходжень. У 2022 р. надходження від експорту чорних металів скоротилися до 4,533 млрд дол. (– 67,5 % порівняно з 2021 р.), а частка у структурі експорту з 20,5 % знизилася до 10,26 %». При цьому, наприклад, експорт металевих напівфабрикатів з

України в натуральному значенні у 2022 р., порівняно з 2021 р., скоротився на 72 %, а в грошовому – на 70,9 %, плоского металопрокату відповідно на 73 і 73,5 %, а чавуну – на 59 та 61,1 % (URL: <https://focus.ua/uk/economics/547509-ne-tolko-azovstal-skolko-metallurgicheskikh-zavodov-poteryala-ukraina-vo-vremya-voynu>).

Також, за офіційним даними митної статистики, за підсумками 2022 р. порівняно з 2021 р. український експорт сортового прокату в натуральному обчисленні скоротився на 59,7 %, феросплавів – на 47,6 %, труб – на 33,4 %, металобрухту – на 91,4 %. Таке велике падіння експорту українського ГМК є прямим наслідком зниження виробництва через бойові дії, наголошують фахівці (URL: <https://gmk.center/ua/infographic/eksport-ploskogo-prokatu-z-ukraini-u-2022-roci-skorotivsy-na-73-r-r>).

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Під головуванням президента НАН України академіка НАН України А. Загороднього 19 квітня 2023 р. відбулося чергове засідання Президії НАН України.

Цього дня було заслухано дві доповіді.

З доповіддю «Комп'ютерне моделювання фізичних явищ і процесів у конденсованих системах: стан та перспективи розвитку» виступив директор Інституту фізики конденсованих систем НАН України доктор фізико-математичних наук Т. Брик.

Він поінформував, що від часу створення першого найпростішого методу комп'ютерного моделювання Монте-Карло відбулися революційні зміни, пов'язані з розробленням принципово нових алгоритмів, завдяки яким сьогодні можна моделювати реальні фізичні процеси з використанням мільярдів частинок, що, по суті, є високоточними комп'ютерними експериментами. Таке моделювання базується на законах статистичної фізики, що дає можливість однозначно задавати та контролювати основні термодинамічні параметри досліджуваної системи. За допомогою сучасних методик комп'ютерного моделювання можна досліджувати фундаментальні проблеми, які мають велике технологічне значення, зокрема мікроскопічні механізми згортання протеїнів, молекулярні процеси, що спричиняють рак або хворобу Альцгеймера, мікроскопічну структуру та іонний транспорт через біологічні мембрани, структуру і динаміку нанокомпозитів тощо.

Широке застосування та поширення передових методик комп'ютерного моделювання в фізиці, хімії, біології, матеріалознавстві та нанотехнологіях спостерігається в діяльності провідних дослідницьких центрів країн ЄС, США, Японії й деяких інших країн.

Доповідач зазначив, що новим важливим напрямом досліджень є першопринципне (*ab initio*) комп'ютерне моделювання фізико-хімічних процесів на електронному рівні. Його важливою перевагою є можливість досліджувати різноманітні системи в умовах, для яких реальні експерименти є практично неможливими. Зокрема, основні фундаментальні знання про будову, атомний склад, температуру, швидкість поширення звуку в ядрі та зовнішній оболонці ядра Землі походять з першопринципного комп'ютерного моделювання кристалічного та рідкого заліза і його сплавів з легкими елементами при надвисоких (до 400 гігапаскаль) тисках.

Дослідження з використанням першопринципного комп'ютерного моделювання спрямовано на фундаментальні проблеми пошуку нових матеріалів, зокрема розшифровування структури металічного водню, що утворюється при високих тисках, встановлення особливостей гідратних оболонок складних молекулярних систем та з'ясування ролі електронної підсистеми в динаміці рідин.

В обговоренні завідувач відділу Інституту теоретичної фізики ім. О. І. Ахієзера ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України академік НАН України О. Бакай висловив всебічну підтримку виголошеній доповіді та наголосив, що представлені дослідження виконуються на світовому рівні.

Завідувач відділу Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України член-кореспондент НАН України В. Антонов високо оцінив представлені результати та вказав на те, що комп'ютерне моделювання дає змогу вирішувати широке коло завдань у різних сферах, тому за ним майбутнє науки.

З доповіддю «Динаміка швидкохідних суден: світові тенденції та перспективи» виступив директор Інституту гідромеханіки НАН України член-кореспондент НАН України Г. Воропаєв.

Він зазначив, що дослідження в цій галузі прикладної гідромеханіки як в Україні, так і закордоном концентруються на вивченні взаємодії корпусів суден з нерегулярними хвилями й розробленні методів зменшення опору їх руху. Для цього використовуються різні ідеї, включаючи організацію руху в режимах глісування та суперкавітації, створення повітряної подушки, використання багатокорпусних суден і суден з малою площею ватерлінії для зменшення хвильового опору.

Аналіз умов плавання та завдань, що стоять перед Військово-Морськими силами Збройних сил України, свідчить, що перспективними типами кораблів можуть бути трикорпусні (тримарани) та частково розвантажені за допомогою повітряної подушки катамарани.

За словами Г. Воропаєва, дослідження, що інтенсивно розвиваються в Інституті гідромеханіки НАН України, є базою для розв'язання фундаментальних і прикладних проблем вивчення закономірностей обтікання об'єктів, що рухаються, статичної стійкості суден, гідродинамічної теорії руху суден, теорії підводного крила, розвитку теорії та створення методів

розрахунку головних параметрів гідротранспорту, аеро- й гідродинаміки швидкісних суден з динамічними принципами підтримки (глісерів, суден на підводних крилах, екранопланів тощо).

Інститут має експериментальну базу, зокрема два найбільші в Україні дослідні басейни, які входять до складу Експериментального комплексу для гідродинамічних досліджень Інституту гідромеханіки НАН України, що має статус національного надбання, і кадровий потенціал для ефективного проведення теоретичних та експериментальних досліджень гідродинаміки швидкохідних суден.

Доповідач зазначив, що за результатами систематизованих експериментальних досліджень у дослідних басейнах Інституту гідромеханіки НАН України запропоновано оптимальну трикорпусну гідродинамічну схему (тримаран) та частково розвантаженого за допомогою повітряної подушки катамарана. Зокрема, результати досліджень показали, що для відкритого моря оптимальною з точки зору підвищення морехідності судна є трикорпусна гідродинамічна схема корабля (тримаран). Основну частку водотоннажності тут зосереджено в центральному корпусі, а бічні корпуси мають вигляд невеликих поплавоків (аутригерів). Для мілководдя та прибережної зони оптимальним є частково розвантажений за допомогою повітряної подушки катамаран. Ступінь оптимального розвантаження визначається умовами плавання. За результатами цих досліджень в ДП «Дослідно-проектний центр кораблебудування» (м. Миколаїв) було розроблено проекти ракетного корвета «Мустанг» і проект малого ракетного катера «Богомол».

Результати, отримані з використанням експериментального комплексу для гідродинамічних досліджень інституту, регулярно висвітлюються на міжнародних та вітчизняних науково-технічних конференціях. Здобутки інституту в галузі гідродинаміки судна опубліковано в провідних міжнародних наукових виданнях.

В обговоренні доповіді директор Інституту математики НАН України академік НАН України О. Тимоха і в. о. члена Президії НАН України академік НАН України С. Довгий відзначили інноваційність та актуальність представлених досліджень, особливо в контексті існуючої потреби зміцнення Військово-Морських сил Збройних сил України.

Головний конструктор Державного підприємства «Дослідно-проектний центр кораблебудування» (м. Миколаїв) С. Кривко поінформував, що розробки Інституту гідромеханіки НАН України впроваджуються на їхньому підприємстві та мають важливе значення для зміцнення обороноздатності держави. Далі було розглянуто декілька кадрових і поточних питань (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 19.04*).

Підписано Генеральну угоду про науково-технічне співробітництво між Національною академією наук України та Державним підприємством

«Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро «Прогрес» ім. академіка О. Г. Івченка.

Угода передбачає співпрацю в галузі створення двигунів авіаційного та промислового призначення

Угоду уклали від НАН України президент НАН України академік НАН України А. Загородній, а від ДП «Івченко-Прогрес» – генеральний конструктор, директор ДП «Івченко-Прогрес» член-кореспондент НАН України І. Кравченко.

«Установи НАН України активно співпрацюють з ДП “Івченко-Прогрес” від часу його заснування, здійснюючи спільні науково-дослідні роботи в галузі авіаційного двигунобудування. Протягом останніх років значна увага приділялася науково-дослідним та дослідно-конструкторським роботам з розроблення авіаційного двигуна нового покоління. Без перебільшення можна зауважити, що майбутнє авіабудівної галузі багато в чому залежить і від нашої спільної науково-технічної діяльності», – зазначив А. Загородній.

І. Кравченко у свою чергу наголосив, що тісна співпраця між академією та підприємством триває та вже намічено нові напрями плідного співробітництва, що матиме позитивне значення для зміцнення обороноздатності країни й розвитку її науково-технічного потенціалу.

Сторони висловили впевненість, що ця Угода матиме успішне майбутнє.

Основні напрями співробітництва визначено, виходячи з актуальності завдань зі створення конкурентоспроможної продукції та передових технологій, що стоять перед аерокосмічною галуззю, а також нинішнього стану науково-виробничої бази України. Зокрема, Угода передбачає такі напрями співпраці:

– Нові матеріали (жароміцні сплави, титанові сплави, алюмінієві сплави, біметали, керамічні й композитні матеріали та ін.).

– Аерогазодинамічні розрахунки, експериментальні дослідження та математичне моделювання.

– Теплові розрахунки, експериментальні дослідження й математичне моделювання.

– Міцність і ресурс, розрахунки та експериментальні дослідження.

– Нові покриття для покращення жаростійкості, корозійної стійкості, зносостійкості та для відновлення зношених поверхонь.

– Передові технології виготовлення, ремонту й контролю технічного стану в експлуатації.

– Високоєфективна система електромеханічного перетворення енергії.

– Система автоматичного керування та контролю нового покоління тощо
(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 19.04).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Академік Е. Лібанова: «В Україну повернеться принаймні половина втікачів від війни». Інтерв'ю академіка Е. Лібанової (Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України) медійній платформі «РБК-Україна».

За час війни багато українців виїхало в країни Європи. За різними оцінками, їх кількість сягає 5 млн, а то й більше. Але реальна статистика щодо наших біженців насправді може бути не такою сумною, вважає демограф, директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України академік Е. Лібанова.

У своєму інтерв'ю соціолог розповіла, чому втікачів від війни за кордоном може бути менше за офіційні дані, скільки з них та чому повернуться додому і як війна змінила українців.

Учена зазначила: «По-перше, я б не вживала термін “біженці”. Адже біженці – це конкретний юридичний статус, який людина отримує за кордоном. Це, до речі, довічний статус. Однак більшість українців просить за кордоном саме тимчасовий захист. Статус тимчасового захисту дає можливість переїхати до іншої країни в межах ЄС, не втрачаючи певних гарантій. Це дає можливість приїхати до України на деякий час і повернутися, це врешті не зобов'язує жити в таборі для біженців і дає значно більше свободи. Тому я б радила вживати словосполучення “втікачі від війни”. Це відокремить їх від тих же трудових мігрантів, які знаходилися за кордоном і до 24 лютого 2022 р. (...)

По-друге, щодо цифри 5 млн у мене є багато сумнівів. (...) Я думаю, закордоном перебуває близько 2,5 млн українців. З урахуванням тих, хто виїхав ще до війни, там є 5 млн українців, але це вже окреме питання й окрема статистика. (...)

Так, після війни треба дуже багато чого робити. Зокрема, допомагати з відкриттям бізнесу і відбудовою житла. Люди будуть повертатися, якщо буде куди вертатись, якщо буде робота та буде де жити. Навіть дитячий садок і школа вирішальним фактором не будуть. Так, буде по 40 дітей у класі, цього треба чекати. Так, будуть вчитися у дві зміни. Але якщо в батьків тут буде робота й житло. Також необхідна програма економічного відродження. Я далека від думки, що ми маємо відроджувати “стару” економіку. Є сенс говорити про відродження української економіки, а не відновлення. У цих термінах є різниця. І ми маємо зрозуміти, які галузі можуть стати локомотивами, драйверами».

Наостанок Е. Лібанова підсумувала: «Чого я боюся зараз? Того, що вже відбувається певний поділ щодо ролі людей під час війни. Чи був за кордоном? Чи був в теробороні, у лавах ЗСУ? Не думаю, що буде сегрегація і сильний розкол в суспільстві. Але поділ буде, він уже з'явився. Гадаю, суспільство саме має із цим щось зробити. Пояснювати, що за кордон виїхали, щоб не засмагати

на пляжі, а вивезти від війни дітей, і їм там несолодко» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 21.04).

Які рослини називають бур'янами та які з них є їстівними, розповіла в програмі «Сніданок з 1+1» телеканалу «1+1» старший науковий співробітник відділу культурної флори Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України (Київ) кандидат сільськогосподарських наук О. Корабльова.

«Бур'янами називають дикі, неокультурені рослини, що розмножуються самі по собі, без нагляду, часом – неконтрольовано, і можуть засмічувати культурні посіви, – пояснює науковець. – Усі культурні сорти рослин колись були бур'янами, доки їх не дослідили й не “ушляхетнили”, тобто не отримали їхні поліпшені форми. Але дикі види існують досі, і їх доволі багато (слід сказати, що загалом українська флора налічує понад 27 тис. видів, з яких близько 7,5 тис. – це власне рослини, решта ж мохи, лишайники, гриби, водорості).

Деякі бур'яни можуть бути небезпечні для здоров'я й навіть життя людини. Скажімо, цикута раніше була популярною отрутою, а борщівника – високої красивої рослини з великою парасолькою білих квітів – не варто навіть торкатись, адже його сік, потрапивши на шкіру, під дією сонячних променів може спричиняти сильні опіки. Рута садова в спеку виділяє багато ефірних олій, які у деяких людей можуть спричинити алергічні реакції. Доволі небезпечні також чорна блекота, вех, амброзія.

Але чимало бур'янів цілком їстівні, їх можна додавати в зелений борщ, салати, омлет. Головне – знатися на рослинах і не збирати їх у місті, де великий потік автомобілів та підвищений вміст важких металів у ґрунті».

О. Корабльова також коротко описала найпоширеніші бур'яни української флори, придатні для споживання.

Кервель дикий, або кервель лісовий: зовні листки схожі на моркву й кінзу; за ароматом трохи нагадує моркву; їстівний, доки не почне квітнути.

Мокрець, або зірочник: дуже поширений на городах, особливо добре розростається на вологих ґрунтах; цвіте біленькими квіточками, що нагадують зірочки; чудово смакує у салатах, можна додавати у корм домашнім птахам та іншим тваринам.

Деревій: використовується також як лікарська рослина; до споживання придатні молоді листочки, у яких іще немає гіркоти; найкраще смакує у салатах, чаях.

Полин естрагоновий, або тархун: на відміну від багатьох інших видів полину, зовсім не гіркий і дуже ароматний.

Зубрівка: не отруйна, але її не варто їсти сирію; містить кумарини – ароматичні речовини, які після підсушування рослини активізуються. Тому на них настоюють різні напої.

Багаторічна цибуля слизун: відростає з коріння майже одразу потому, як розтане сніг; їстівна – лише зелень, цибулину ж варто лишити у ґрунті, де вона зимує. Цибуля запашна насівається сама, але її можна сіяти спрямовано – щоправда, краще не на городі, а, наприклад, під парканом.

Пшінка весняна: можна споживати, доки не почне квітнути.

Портулак використовують у салати, зелені супи, омлети, маринують і тушкують. Їстівними є також кінський часник, кінський щавель, яглиця (або снить) *(Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2023. – 14.04).*

У Бірмінгемі (Велика Британія) 29–30 березня 2023 р. тривав Всесвітній біогазовий саміт, пленарну доповідь на якому виголосив директор Інституту газу НАН України доктор технічних наук Г. Жук. Учений дистанційно виступив на дискусійній панелі «Глобальний форум лідерів ідей з анаеробного збродження та біогазу» з теми «Біогаз і біометан в Україні – досвід, технології, труднощі та перспективи».

Подякувавши організаторам події за можливість розповісти про стан і перспективи виробництва біометану в Україні, доктор технічних наук Г. Жук наголосив на технологічних аспектах цього питання: «Як ви знаєте, у моїй країні триває війна, спричинена російським вторгненням. Але ми всі віримо в наші Сили оборони, підтримку наших іноземних друзів і з нетерпінням чекаємо нового сталого розвитку та низьковуглецевої економіки. До війни Україна вже мала 31 електростанцію на звалищному газі встановленою потужністю 32,4 МВт (щороку виробляє 106,6 ГВт·год електроенергії) та 22 біогазові електростанції анаеробного збродження встановленою потужністю 71 МВт (у 2020 р. виробили 364,9 ГВт·год електроенергії). Усі вони виробляють електроенергію без біометану, а їхня середня ефективність становить близько 50 %. Але, на мій погляд, метан потрібен Україні більше, ніж електроенергія.

В останні півтора року ціна на природний газ перевищувала вартість виробництва біометану в Україні (це близько € 50 за МВт·год), але в нашому випадку важлива не лише ціна – важливо мати саме газове паливо. За даними Біоенергетичної асоціації України, реальний потенціал виробництва біометану в Україні – близько 10 млрд куб. м щороку (близько 75 % цього потенціалу становлять залишки сільського господарства), і зараз наші Сили оборони контролюють більшість виробничих регіонів».

На прикладі Теофіпольської електростанції потужністю 15,6 МВт доктор технічних наук Г. Жук представив типовий розрахунок переходу української біогазової установки до вироблення біометану: загальний обсяг інвестицій – 40 млн євро, продуктивність – 6 тис. куб. м біогазу на годину. За словами науковця, для компенсування електричного «зеленого тарифу» (у разі споживання 1 кВт·год для вироблення 1 куб. м біометану) конкурентна ціна на біометан становитиме приблизно 500 євро за 1 тис. куб. м.

«Найконкурентоспроможнішим способом використання біометану видається заправлення автомобілів, – говорить Г. Жук. – Стиснений газ є хорошою ідеєю завдяки розгалуженій мережі в Україні, й у 1990-х роках наш інститут зробив великий внесок у розвиток цієї мережі. 0,5–1 млн автомобілів, або ж 10 % комерційних автомобілів, можуть споживати до 1 млрд куб. м біометану щороку.

На відміну від звичайного метану, скраплений газ (LNG) в Україні взагалі не використовується, але він перспективний для малого й середнього судноплавства на Дніпрі, переобладнання дизельних міських автобусів, вантажівок великої вантажопідйомності й кар’єрних вантажівок, а також для забезпечення регіонів, якщо трубопроводи відсутні чи зруйновані.

В Інституті газу зібрано лабораторне обладнання для зрідження метану, яке поєднує в собі кілька опцій – стиснення, дросельний ефект, холодильний цикл і рекуперацію тепла, – та змоделювали кілька типових циклів із 40-відсотковим зрідженням і доволі низьким споживанням енергії. Маємо також великий досвід і, гадаю, посідаємо в Україні лідерські позиції в дослідженні звалищного газу, зокрема буріння, газоаналізу, дебіту, техніко-економічного обґрунтування (ми обстежили 17 українських полігонів). У 2012 р. компанія LNK і фахівці нашого інституту впровадили першу в Україні систему видобування біогазу з виробленням електроенергії для національної мережі. Її встановлена потужність сягнула 1 МВт, а в 2015 р. – зросла до 2 МВт. Сьогодні введено в експлуатацію вже сім станцій загальною встановленою потужністю 7,5 МВт. Весь видобутий або вироблений в Україні біогаз використовується для вироблення електроенергії. Він також може бути джерелом комерційних продуктів – біометану і вуглекислоти.

Для виділення метану з біогазу ми виконуємо дослідження з оригінальним модифікованим аміним водним розчином. Попри перспективність мембранної технології та поширеність поглинання водою, запропоноване розділення амінів має певні переваги: енергоспоживання зменшується в півтора-два рази порівняно зі звичайним розчином аміну та немає втрат метану. У 2018 р. ми створили першу в Україні лабораторну установку для розділення біогазу на вуглекислий газ і біометан. Чистота біометану відповідає національному стандарту для трубопровідного газу. Збагачення звалищного газу метаном позитивно впливає на виробництво електроенергії. За три роки експлуатації електростанції потужністю 500 кВт у Кам’янці-Подільському (ТОВ “Міжнародний центр газових технологій”) споживання палива зменшилося, а потужність збільшилася – на тлі зростання концентрації метану.

Під час війни використання потенціалу біогазу та біометану стає ще важливішим. Через російське вторгнення енергетична інфраструктура України зазнала збитків на майже 7 млрд дол. Падіння потужності в різних видах генерації сягнуло від 30 до 90 %. Водночас біогазові електростанції й далі постачають електроенергію місцевим споживачам – хоча й небагато, проте стабільно.

Як видно з паливного балансу, Україна дуже потребує імпорту: енергетичного вугілля – близько 50 %, нафтопродуктів – понад 80 %, природного газу – 30 %. Біогаз може бодай почасти розв'язати цю проблему шляхом вироблення електроенергії, заміщення природного газу в трубопроводах, забезпечення стисненим біометаном транспортних засобів на метані, а зрідженим біометаном – автотранспорту й трубопровідного транспорту.

Нашу біометанову діяльність в Україні зараз регламентують світові та європейські норми, Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, Закон України “Про альтернативні види палива”, Закон України “Про управління відходами”, Меморандум між Україною та ЄС щодо біометану, водню та інших синтетичних газів, План відновлення України.

Ми також докладаємо великих зусиль, щоб розвивати водневі технології – отримання, транспортування, спалювання водню тощо. Наші надзвичайно цікаві й перспективні роботи поєднують водень і метан. Це, наприклад, синтетичне вироблення метану шляхом поєднання зеленого водню з вуглекислим газом і газифікація біомаси за допомогою електролізного кисню».

Як пояснив доктор технічних наук Г. Жук, український трубопровід – це величезний інфраструктурний об'єкт, що має 40 тис. км магістральних газопроводів і 250 тис. км місцевих розподільних трубопроводів. Уряд України робить усе можливе для успішного постачання біометану трубопроводом: ліміт вмісту кисню для магістральних трубопроводів збільшено вдасятеро, для розподільних трубопроводів – до 1%.

На завершення доповідач окреслив переваги, які Україна має, щоб виробляти біогаз і біометан. Серед них – величезна кількість органічних відходів (сільськогосподарських, гною, твердих побутових відходів тощо), великі система трубопроводів для транспортування природного газу й інфраструктура постачання, великий ринок споживачів природного газу, можливості експортування та великі підземні сховища, необхідність дигестату (продукту метанового бродіння органічних речовин) для сільськогосподарських виробників, а також технологічний і науковий потенціал. Аби скористатися цими перевагами, Україна потребує передусім фінансування (для вироблення 2 млрд куб. м на рік знадобиться близько 3,2 млрд дол.) і технологічне забезпечення й обладнання (зокрема, компресори, матеріал мембран, обладнання АД (для анаеробного дигерування).

Доповідь науковця академії дуже зацікавила учасників саміту й продовжилася активним обговоренням біометанового потенціалу України, можливостей інвестування ресурсів і технологій для розвитку цієї галузі в нашій країні (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 13.04).*

Стаття Л. Горобця «Корінні європейці: міфи та правда про неандертальців і Homo sapiens»

Статтю доктора біологічних наук Л. Горобця (Національний науково-природничий музей НАН України) опубліковано на сайті освітнього проєкту «КУНШТ».

Неандертальці стали не лише об'єктом вивчення палеоантропологів, а й персонажами сучасного міфу. Якими вони були, що їли та чи жили виключно в холодному кліматі? Про це й багато іншого у своїй статті розповів старший науковий співробітник відділу палеонтології Національного науково-природничого музею НАН України доктор біологічних наук Л. Горобець.

Учений зазначив: «У нас немає методів, якими можна напряму оцінити розумові здібності неандертальців. Але можемо скористатись опосередкованим пошуком відповіді. Достатньо побіжного погляду, щоб пересвідчитись, що неандертальці були одними з найбільш кмітливих істот, які коли-небудь існували на планеті. Вони 400 тис. років успішно витримували боротьбу за існування. Без кігтів та великих ікол конкурувати із хижаками – у такій справі не обійтися без кебети в голові. Вони були розумні, але, імовірно, трішки поступалися нашим предкам – кроманьйонцям. Пів року тому було опубліковано дослідження, згідно з яким у Людини розумної наявна мутація гену TKTLL1, що сприяє утворенню більшої кількості нервових клітин в неокортексі – частині кори головного мозку, відповідальній за мислення, мовлення та інші процеси вищої нервової діяльності. Важко сказати, що саме було вирішальним у перемозі кроманьйонців: вища народжуваність, більший неокортекс, ширше розселення або все разом. Урешті-решт, коли в природі зустрічаються два види із схожими запитами, між ними неминуча конкурентна боротьба, у якій хтось мусить програти. Навіть якщо жоден не мав очевидних переваг, у кожного було 50 % шансів на перемогу. І стільки ж шансів на програш» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 13.04*).

Науковці академії спільно з університетськими колегами створили енергоощадну технологію перероблення промислових стічних вод.

Науковці лабораторії нанокристалічних структур Інституту магнетизму НАН України та МОН України спільно з колегами з навчально-наукової лабораторії технологій переробки промислових відходів Київського національного університету будівництва і архітектури створили інноваційну технологію та установку для феритизації – коагуляції й подальшої кристалізації колоїдних розчинів заліза з утворенням феритів, – призначену для перероблення відпрацьованих травильних розчинів, використаних у промисловості, зокрема металургійній. Для очищення стічних вод учені запропонували оригінальний енергоощадний електромагнітно-імпульсний спосіб активації феритизації, за якої витрачається на 40 % менше

енергоресурсів – порівняно з традиційною термічною технологією. Створена лабораторна установка передбачає комп'ютерне регулювання режимних параметрів генерації електромагнітних імпульсних розрядів. Якість очищеної води відповідає вимогам до її повторного використання на виробництві. Осади феритизаційного водоочищення (переважно це Fe_3O_4) мають феримагнітні властивості. Крім традиційної утилізації на металургійних підприємствах, їх – залежно від якості – можна застосовувати в різних галузях промисловості, зокрема в системах зберігання інформації, радіочастотних і радарпоглинальних виробках, а також для створення будівельних матеріалів і конструкцій, що екранують електромагнітне випромінення, – бетону, штукатурки, порошкових лакофарбових покриттів.

Автори цієї розробки велику увагу приділяють впровадженню технологічних прийомів отримання феровмісних (залізовмісних) сполук [із цього погляду, особливо цікаві частинки магнетиту (Fe_3O_4) та маггеміту (γ - Fe_2O_3)], тож поставили собі за мету розробити енергоощадну методику перероблення рідких промислових відходів і, використовуючи змінні магнітні поля, визначити раціональні параметри вилучення цінних феритних сполук.

Нині відомі різноманітні методи отримання феровмісних сполук (феримагнітних частинок). Традиційні методи ґрунтуються на твердофазній взаємодії оксидів, гідроксидів або солей важких металів і мають недолік – вони енергетично витратні, адже потребують високих температур і витримки. Особливо цікаві методи, які для отримання таких матеріалів не потребують вартісного обладнання, великих енергетичних і матеріальних витрат. Один з перспективних методів отримання таких структур – метод гідрофазної феритизації. Його суть полягає у створенні у феровмісних розчинах умов, що сприяють швидкому формуванню дисперсних речовин. Недоліком гідрофазної феритизації є її високотемпературність ($75\text{ }^\circ\text{C}$ і вище). Альтернатива термічній гідрофазній феритизації – активація процесу змінними магнітними полями (ЗМП) за кімнатної температури. Цей спосіб запропонували фахівці Київського національного університету будівництва і архітектури – керівник навчально-наукової лабораторії переробки промислових відходів доктор технічних наук, професор Г. Кочетов і старший науковий співробітник цієї лабораторії кандидат технічних наук, доцент Д. Самченко. У своїх дослідженнях вони отримували частинки різного фазового складу, структура яких містить іони нікелю, цинку та міді. Спільно з ученими Інституту магнетизму НАН України та МОН України – завідувачем лабораторії нанокристалічних структур кандидатом фізико-математичних наук Д. Деречею та провідним науковим співробітником цієї лабораторії кандидатом фізико-математичних наук Ю. Скіртою співробітники університету створили оригінальну установку й підібрали оптимальні режими активації процесу низькочастотними магнітними полями.

Перебіг гідрофазної феритизації залежить від чинників, які визначають тип первинних зародкових структур, їхнє подальше формування й розвиток з утворенням стійких сполук. Це – вихідна концентрація іонів важких металів,

значення рН, температур, тривалість процесу, витрати окисника та спосіб активації реакційної суміші. Крім того, перелічені чинники або впливають на стійкість тієї чи тієї модифікації моногідратів і оксидів важких металів у цих умовах, або спричинюють їхню трансформацію в іншу, стійкішу сполуку в лужному середовищі.

Як вихідну сировину для отримання феровмісних сполук методом феритизації дослідники відпрацювали сірчаноокислотний розчин травлення сталевих поверхонь, отриманий з виробництва. Науковці вивчали процес отримання твердофазних сполук феритизацією за різних вихідних концентрацій іонів феруму в розчині. Аби досягти необхідних значень концентрацій, до травильного розчину домішували технічну воду; рН коригували розчином гідроксиду натрію. Процес феритизації тривав від 5 до 30 хв. Fe^{2+} в Fe^{3+} частково окиснювалися аерацією реакційної суміші киснем повітря. Ступінь їх вилучення з реакційної суміші сягнула 99,96 %. Очищений у такий спосіб водний розчин можна повторно використовувати на гальванічному виробництві згідно з граничними допустимими концентраціями іонів важких металів.

Для створення змінних магнітних полів науковці розробили керований генератор прямокутних імпульсів на основі плати мікроконтролера ATmega328p. Вихідну напругу імпульсів з виходів контролера подавали на двокаскадний підсилювач – для подальшого живлення електромагніту. Робочі частоти становили $F=0,1-10$ Гц, напруженість магнітного поля – $0,02-0,3$ Тл.

Процес феритизаційного перероблення відпрацьованих травильних розчинів з отриманням кристалічних сполук учені досліджували як із традиційною термічною активацією реакційної суміші за температури $75^{\circ}C$, так і з активацією реакційної суміші в змінному магнітному полі за кімнатної температури з робочим об'ємом реакторів 1 куб. дм. Показано, що отримані осади мають сферолітичну структуру з розмірами до 100 мкм.

Дослідивши фазоутворення в системі $Fe^{2+} - OH^- - O_2$ при переробленні відпрацьованих травильних розчинів феритизацією, науковці встановили його залежність від ключових технологічних параметрів процесу утворення фаз – значення величини рН, тривалості процесу та вихідної концентрації іонів феруму в реакційній суміші. Дослідження якісного й кількісного складу осадів феритизації методом рентгенівської дифрактометрії дало змогу виявити $FeOOH$, $\delta-FeOOH$, Fe_3O_4 , $\gamma - Fe_2O_3$ у структурі фаз. Автори роботи також визначили технологічні параметри процесу, за яких у структурі осадів формуються однофазові сполуки магнетиту або маггеміту.

Результати роботи свідчать про те, що активація змінними магнітними полями змінює процес формування фазових переходів залежно від технологічних параметрів феритизації. Це істотно впливає на техніко-економічні показники отримання стійких проміжних феритних сполук. Крім того, завдяки своїй великій енергоощадності активація змінними магнітними полями дає змогу на понад 60 % (порівняно з термічною активацією) зменшити витрати електроенергії під час реакції феритизації. Це істотно

здешевлює створену технологію, а отже, робить її інвестиційно привабливою. Зокрема, показано, що традиційна активація процесу потребує нагрівання до 75°C за енерговитрат 90 Вт/дм³, тоді як активація змінним магнітним полем здійснюється за кімнатної температури з енерговитратами близько 27 Вт/дм³ (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 12.04*).

Історик доктор історичних наук М. Бандрівський (Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України) розповів, якими є традиції та звичаї Великодня.

У православних християн у 2023 р. Великдень 16 квітня. Про походження цього свята, головні звичаї Великодня та чому першим за столом вся родина має з'їсти частинку свяченого яйця розповів старший науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України доктор історичних наук М. Бандрівський.

Учений зазначив: «Назва Великдень прийшла до нас з язичництва й раніше пов'язувалася з пробудженням природи, початком засівання. Слово “Великдень” – великий день, що означає прихід весни, сонця, відродження природи. Отже, у першооснові – це святкування воскресіння землі та природи до нового життя. У біблійному розумінні – це перехід від смерті до життя, звільнення від тягара гріхів, перехід людини з рабства гріха, зла до свободи, любові, добра».

Обов'язково на Великдень треба було йти до церкви. Як зазначив історик, ще з давніх часів у Галичині було заведено, що служба божа зазвичай починалася опівночі й тривала близько двох з половиною або трьох годин. Тож додому віряни поверталися аж надранок. Далі на родину чекала велика трапеза, взаємне побажання щастя й здоров'я всій родині.

За столом, як каже М. Бандрівський, спершу кожен мав з'їсти частинку свяченого яйця, яке приносили в кошику з освяченими продуктами, які були прикриті вишиваним рушником з написом «Христос Воскрес!». Причому принесене яйце чи яйця, якщо велика родина, ділили на стільки частин, скільки членів сім'ї. Тож першою їжею за столом був шматочок освяченого яйця: «Варто пам'ятати, що це – частинка нашої християнської обрядовості. Приймаючи освячене яйце, ми тим самим долучаємося до великого таїнства і символіки Христового Воскресіння».

Опісля гостини, пообіді, розповідає етнолог, уся родина йшла до церкви водити гаївки. Участь у гаївках брала здебільшого молодь, хоча долучалися й старші люди. У Великодньому циклі свят є також велика кількість великодніх ігор. Деякі – були суто розважальними, інші – демонстрували чоловічу силу та витримку, а більшість ігор мали характер залицяння. У перший понеділок після Великодня в Західній Україні існує звичай обливання водою. Найчастіше в обливаннях брала участь молодь – хлопці та дівчата. З одного боку, обливання символізувало весняне очищення, з іншого – люди вірили, що вода додасть їм сил та здоров'я. Закінчуються Великодні святкування

відвідуванням могил родичів. Вважається, що на Великдень Бог відкриває рай і пекло, щоб душі померлих предків відвідали рідних, і весь Великодній тиждень вони перебувають на землі поруч із живими (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 20.04*).

Наукові видання НАН України

Вийшла друком монографія «Механокінетика вісцеральних гладеньких м'язів та її модуляція наноматеріалами», авторами якої є академік С. Костерін, заступник директора з наукової роботи Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, та доктор біологічних наук, професор кафедри молекулярної біотехнології та біоінформатики Інституту високих технологій Київського національного університету ім. Т. Шевченка.

Опублікувало монографію наприкінці 2022 р. за проектом «Наукова книга» видавництво «Наукова думка».

У виданні систематизовано, узагальнено та проаналізовано результати авторських досліджень і літературні дані в галузі високопружної деформації, механокінетики й термодинаміки вісцеральних гладеньких м'язів, закономірностей та механізмів дії нанорозмірних матеріалів на динаміку процесу скорочення – розслаблення. Охарактеризовано кількісні закономірності дії нанорозмірного матеріалу діоксиду титану TiO_2 трьох розмірних груп, які містять різні співвідношення сумішей поліморфів рутилу й анатазу за умов некумулятивної та кумулятивної дії, на спонтанну і викликану скорочувальну активність вісцеральних гладеньких м'язів. Описано особливості дії вибраних каліксаренів – інгібіторів АТФ-залежних систем первинного активного іонного транспорту плазматичної мембрани (натрієва та кальцієва помпи) на динаміку скорочення – розслаблення вісцеральних м'язів.

Значну увагу приділено авторському методу комплексного багатопараметричного аналізу механокінетики скоротливої відповіді гладеньких м'язів. Проілюстровано використання цього методу для кількісної характеристики повної ізометричної механокінетичної кривої скоротливого циклу задля коректного дослідження закономірностей дії фізико-хімічних, метаболічних і фармакологічних чинників на гладенький м'яз.

Книга стане в нагоді фахівцям у галузях біохімії, біофізичної хімії, біофізики, фізіології та фармакології м'язів, нанобіотехнології, а також студентам й аспірантам – біохімікам, біофізикам, фізіологам (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 13.04*).

У 2023 р. у межах проекту «Наукова книга. Молоді вчені» видавництво «Наукова думка» НАН України опублікувало монографію

молодої літературознавиці – молодшої наукової співробітниці відділу компаративістики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України кандидата філологічних наук Я. Юхимук «Музичний екфразис: зміст і форма».

Автор монографії пропонує змінити підхід до аналізу художніх текстів, які розглядаються як результат взаємодії різних видів мистецтва. Зокрема, приділяє увагу розмежуванню явища, виокремлюючи два його типи: як мистецького прийому та як жанрового елементу. Ілюстративний матеріал демонструє можливість збігів, коли форма музичного твору була надана й прозовому вербальному тексту, насиченому риторичними фігурами, що споріднюють його з тим самим, форму якого наслідує, або й іншими, які письменник чи письменниця вважали за доцільне інкорпорувати.

У книзі наведені приклади відмінності екфразису від інших риторичних фігур, природа яких полягає в описовості. Саме творення і використання культурного коду та принципу перекодування смислів є, як вважає Я. Юхимук, головним критерієм для ідентифікації екфразису, що виводить його за межі звичного інтермедіального поля, перетворюючи на інструмент інтертекстуальності.

Серед розглянутих проблемних питань – подолання «бар'єра» для музичних творів, які тривалий час вважалися занадто абстрактними, на відміну від візуальних і вербальних форм мистецтва, а тому не здатними творити розпізнавані смисли й транслювати їх представникам інших культур.

Дослідниця проводить уявний експеримент, схожий на проведений Ф. Джексоном (у статтях «Eriphenomenal Qualia» і «What Mary did not know»), обіцяючи продовження спостережень, де визначальними будуть вектори кількості, швидкості та якості поширення інформації.

Видання стане в нагоді дослідникам, викладачам, аспірантам, студентам філологічних спеціальностей, учителям і всім, хто цікавиться й захоплюється мистецтвом (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 13.04*).

У 2023 р. у межах проєкту «Наукова книга. Молоді вчені» видавництво «Наукова думка» НАН України опублікувало монографію молодої літературознавиці – молодшого наукового співробітника сектору слов'янських літератур відділу зарубіжних і слов'янських літератур Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України кандидата філологічних наук Т. Михайлової «“Пам'яті глибоке джерело”: Василь Стус і переосмислення російської літератури».

Книга пропонує поглянути, як видатний український письменник ХХ ст. В. Стус оцінював і переосмислював російську літературу. На багатому матеріалі автор проаналізувала, що і як він читав та яким чином (на прикладі численних інтертекстуальних зв'язків) прочитане позначилося на його власній літературній творчості.

Крім поезії, прози, перекладів В. Стуса, епістолярію, спогадів про нього, у монографії досліджено літературно-критичні статті й рукописні матеріали письменника.

Книга стане в нагоді дослідникам, викладачам, аспірантам, студентам філологічних спеціальностей, учителям і всім, хто цікавиться спадщиною В. Стуса (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 11.04).

Міжнародне співробітництво

Міжнародна конференція «Фізика конденсованого стану і низьких температур» (International Conference «Condensed Matter & Low Temperature Physics», CM<P)

Захід триватиме 5–11 червня 2023 р. у Фізико-технічному інституті низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України (Харків). Формат – змішаний: офлайн і онлайн.

Щороку в червні у Фізико-технічному інституті низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України (Харків) відбувається міжнародна конференція «Фізика конденсованого стану і низьких температур». Через початок повномасштабної війни Росії проти України в лютому 2022 р. підготовку до конференції призупинили, але восени Організаційний комітет конференції відновив роботу й анонсував захід на 2023 р.

Наразі триває підготовка до конференції, яка відбудеться 5–11 червня 2023 р. (формат заходу – змішаний: онлайн і офлайн), завершено реєстрацію учасників і приймання тез (до програми заходу включено також доповіді, зареєстровані торік), добігає кінця етап рецензування, на черзі – підготовка збірника тез. Загалом у програмі конференції вже майже 200 доповідей, понад 20 з яких – від запрошених лекторів.

До зібрання долучаться науковці з України та країн-партнерів України у світі – США, Німеччини, Польщі, Італії та ін. (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 12.04).

XVI Міжнародний семінар «Плазмова електроніка і нові методи прискорювання» (анонс)

Захід відбудеться 5–6 вересня 2023 р. в Інституті плазмової електроніки і нових методів прискорювання ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України.

Напрями роботи семінару:

- Нерелятивістська плазмова електроніка.
- Нові методи прискорювання заряджених частинок.
- Сильнострумова релятивістська плазмова електроніка.

– Іонні пучки для інерціального термоядерного синтезу, матеріалознавства та інших застосувань.

– Колективні процеси в космічній плазмі.

– Пучково-плазмовий розряд. Плазмохімія.

– Застосування і технології.

Формат проведення: онлайн (на платформі Zoom).

Робочі мови семінару: українська, англійська.

Ключові дати: 20 травня 2023 р. – останній термін подачі заявок на участь у семінарі; 20 серпня 2023 р. – завершення прийому презентацій.

Статті за матеріалами поданих доповідей (після проведення рецензування) можуть бути опубліковані в журналі «Питання атомної науки і техніки» № 4, серія «Плазмова електроніка та нові методи прискорення» (індексується у міжнародних наукометричних базах Scopus та WoS). Крайній термін подачі матеріалів доповіді, оформленої у вигляді статті, для публікації у журналі – 15 червня 2023 р.

За додатковою інформацією або у випадку виникнення питань просимо звертатися до ученого секретаря семінару Т. Ткачової (e-mail: tkachova@kipt.kharkov.ua). Детальна інформація – на сайті Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*). – 2023. – 13.04).

Міністерство освіти та науки України та Федеральне міністерство освіти та наукових досліджень Німеччини оголосили конкурс спільних українсько-німецьких науково-дослідних проєктів для реалізації у 2024–2025 рр.

Пріоритетні напрями конкурсу:

– цифровізація та інформаційні технології;

– біотехнології й наукові дослідження у сфері охорони здоров'я;

– (цифрові) нові матеріали та технології виробництва;

– соціальні й гуманітарні науки (міждисциплінарний підхід).

Традиційно подання проєктів можливе за наявності німецького партнера.

Кінцевий термін подання документів – 22 червня 2023 р. (до 17:00).

Докладно про умови подання заявки на сайті Міністерства освіти та науки України (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*). – 2023. – 20.04).

Нагороди і відзнаки

3 квітня 2023 р. молодший науковий співробітник Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» (ННЦ ХФТІ), капітан стрілецької роти 209 окремого батальйону

територіальної оборони 113 окремої бригади територіальної оборони О. Дмитренко отримав відзнаку міністра оборони України «Вогнепальна зброя» та власне нагородну зброю – пістолет Beretta M9.

Наш колега приєднався до лав Збройних сил України першого ж дня повномасштабного російського вторгнення, 24 лютого 2022 р., і захищав Харків від загарбників. За 13 місяців великої війни він брав участь у бойових діях на різних ділянках східного фронту – переважно на лінії зіткнення. У перші дні війни – на північних межах Харкова, потім – неподалік Старого Салтова (біля с. Рубіжне), далі – поблизу Сватового, на Бахмутському напрямку (Курдюмівка – Озарянівка) і, нарешті, на Лиманському напрямку (поблизу Кременної). Зараз – знову боронить Харківщину.

У роті під командуванням науковця академії служать інженер електромереж, зварювальник, IT-фахівець і представники інших мирних професій.

О. Дмитренко не лише захищає Україну фізично, а й зміцнює її інформаційну безпеку – в інтерв'ю провідним світовим медіа (CNN, CBS та ін.) розповідає правду про російську агресію безпосередньо з місць бойових дій.

Вітаємо колегу з почесною нагородою, дякуємо йому за захист і бажаємо якнайшвидшої Перемоги та повернення додому й до наукової діяльності. Слава Україні та її героям! (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2023. – 20.04).

До уваги держслужбовця

А. Шумілова, мол. наук. співроб. НБУВ

П. Штих, наук. та бібліогр. ред. НБУВ

Відомий і невідомий В. Сосюра (1898–1965): до 125-річчя від дня народження

(Огляд джерел з фондів НБУВ)

*«Любіть Україну всім серцем своїм
І всіми своїми ділами»
В. Сосюра*

В. Сосюра – поет, народжений у XIX ст., захоплений творчим буянням 1917 р., спокушений українізацією 1920-х років, напівзламаний репресіями 1930-х, обпалений вогнем Другої світової війни, сповнений надіями в недовгий час відлиги 1950–1960-х, – пройшов крізь усі катаклізми жорсткого XX ст.

Володимир Миколайович Сосюра – один із найщиріших ліриків ХХ ст. Б. Олійник зауважував: «Він належить до майстрів слова, які уміли і жити своїм часом, і йти попереду часу, і завжди залишатися на часі, оскільки апелювали до серця людського». Вивчаючи спадщину В. Сосюри, найкращу частину якої десятиліттями ховали у спецфондах, яка була недоступною читачам і дослідникам його творчості, ще раз переконаєшся в могутності поетового таланту, якого владі так і не вдалося до кінця зламати. В. Сосюра писав: «Працювать, працювать, безумовно! Кожній хвилі нема ж вороття! Ні! Я зовсім іще не заповнив золоті анкети життя!». Саме праця була наснагою (станом душевного піднесення; натхненням; творчим запалом) поета упродовж всього його життя.

В. Сосюра народився 6 січня 1898 р. (25.12.1897) в шахтарській сім'ї на станції Дебальцево на Донбасі. Згодом сім'я переїхала в шахтарське селище Третя Рота (засноване у 1721 р., нині селище Верхнє, яке з 1965 р. входить до складу м. Лисичанська, Луганська область), де й минуло дитинство та юність майбутнього поета. У 1937 р. поет переїхав до Києва. У Києві В. М. Сосюра разом із сім'єю проживав у житловому будинку письменників по вул. Б. Хмельницького, 68 (тоді вул. Леніна, 68) упродовж 1937–1941 та 1944–1957 рр. а потім переїхав на вулицю М. Коцюбинського (1957–1965).

Писати вірші Володимир Миколайович почав російською мовою під впливом поезії О. Апухтіна, С. Надсона, К. Бальмонта. Свою першу поезію «Молитва за Родину» В. Сосюра надрукував у березні 1917 р. у бахмутській «Народной газете». Слідом у газеті «Голос рабочего» (орган Лисичанської Ради робітничих і солдатських депутатів) було надруковано вірш «Товарищу». У 1920 р. юнак прийшов до лав Червоної армії та віддав себе справі революції, будівництва нового світу. Етапним твором, написаним навесні 1920 р. українською мовою, став вірш «Відплата». Вірш побудований за принципом контрастного протиставлення. Світу експлуататорів – «паралітикам, життя мерцям», «лакеям зла і тьми» протистоїть світ героїчного народного буяння молоді революційної сили, яка покликана розбити «корони, трони» та на їхніх місцях створити нове життя. Вірш «Відплата» стояв в одному ряду з кращими творами української поезії, у яких відбито загальнонародний характер революційної боротьби. Поетичну зрілість поета засвідчила поема «Червона зима» (1921). В. Сосюра увійшов у слов'янську поезію як співець любові та вічної світозміни, що злилися в єдиному понятті прекрасного, у відчутті терпкого смаку життя, якому немає кінця-краю. Майстер загадкової простоти, він пройшов через кілька історичних і культурних епох у житті України: від УНР до хрущовської «відлиги». В. Сосюра був безпосереднім учасником громадянської війни і це позначилося на його творчості. О. Білецький у 1920-х роках зазначив, що В. Сосюра – особливий талант, бо поєднує в собі воїна і поета.

В. Сосюра писав не лише поезію про кохання, про громадянську війну, промисловий Донбас, трудові подвиги. Його хвилювали заборонені теми з історичного минулого України, зокрема біблійні, загальнолюдські. Все життя

поета долали сумніви, пошуки відповідей на вічні питання про призначення Людини, про сутність добра і зла, про горе, яке судилося українському народові. Перебуваючи у психоневрологічному диспансері, у хвилини душевного відчаю В. М. Сосюра написав поеми на біблійні теми: «Каїн», «Моїсей», «Христос» і «Ваал». Віра в Бога, поклоніння Творцю та всьому сущому на землі супроводжували В. Сосюру все життя й стали наріжним каменем естетичного кредо поета.

Творчий шлях В. Сосюри не був лише висхідним: мали місце і спади, помилки. Гострі соціальні конфлікти минулого та сучасного життя народу покладено в основу багатьох творів поета. З літературного доробку Володимира Сосюри цензурою за радянської доби послідовно вилучалися автобіографічний роман «Третя Рота», поеми «Розстріляне безсмертя», «Мазепа», «Махно», «Каїн», «Христос», «Мойсей», «Ваал». Після гострої, не у всьому незаперечної, критики М. Зеровим був вилучений із вибраної спадщини поета роман у віршах «Тарас Трясило».

Можна пригадати вірш «Гроза», у якому, на мій погляд, у завуальованому вигляді В. Сосюра висловив свій стан душі:

«Я читав поезії свої
І не втерпів, розридався бурно...
Ти дивилась тоскно і лазурно
На заломлені руки мої.
Зникла ти. І плакав я так повно,
Що не міг до радості дійти...
Й крізь ридання чув я невимовно,
Як ридала за стіною ти».

Ще виразніше звучать слова поета у вірші «Україно моя»: «Я ненавиджу, нене, тебе, що над нами ще висне імла, що від кволого “цоб” і “цабе” недалеко ще ти одійшла. ...Кожний крок одвоюєм у тьми, в новій формі вирує війна... Будем, будем залізними ми, кинем зір на світи не з вікна... Україно, моя сторона!...».

Поет писав у 1930 р.: «Два Володьки було у мені, що змагались на грані безодні: той за Вчора, а той за Сьогодні». Роздвоєння В. М. Сосюри межувало з розпачем. Партія, влада, органи безпеки керували ним: радили, що писати і як писати. Від В. Сосюри директивно вимагали засуджувати поетів, які виїхали за кордон, оспівувати здобутки соціалізму, працю, інтернаціоналізм, дружбу України та Росії.

Проникливий, глибоко емоційний лірик і натхненний публіцист В. Сосюра не тільки створив безцінні перлини інтимної та громадянської поезії, але й у поемі «Розстріляне безсмертя» та інших творах одним із перших звернувся до викриття епохи сталінізму в українській літературі. У 1963 р. за книги лірики «Ластівки на сонці» та «Щастя сім'ї трудової» В. Сосюра одержав Шевченківську премію. Вірші В. Сосюри розкривають великий духовний світ людини, в них відтворено грандіозні трудові звершення, формування цільного та героїчного характеру його сучасників. Володимир

Миколайович був одним із перших в українській поезії хто звернувся до теми робітничого класу. Поет добре усвідомлював, що сила поезії у зв'язках із народом. Його вірші-роздуми дають відчутти моральну красу народу, міжнародну єдність, революційне оновлення планети.

Публікації забороненої спадщини поета поглибили і розширили наше розуміння його життєвої та творчої драми, яка не вписувалася в жодні партійні схеми та настанови. Особливо вдячним матеріалом до нового трактування В. Сосюри є його роман «Третя Рота», епічні поеми на історичні та біблійні теми, публіцистична поема «Розстріляне безсмертя». Десятиріччями ці твори старанно приховувалися від читача, адже в них оспівувалося романтичне минуле України, зображувалися трагічні історичні постаті, оригінально трактувалися мандрівні сюжети, у яких розроблялися етико-філософські питання, через призму національного світосприйняття осмислювалися загальнолюдські цінності. Ось чому один із найциріших українських ліриків ХХ ст. майже невідомий нам як епік. Епічні твори важче було підпорядковувати до вимог декретованої літератури, оскільки в центрі уваги епіки перебували проблеми людини і суспільства, проблеми історико-філософські, моральні тощо. Зрозуміло, що кращі епічні твори не друкувалися, та й ті, що були опубліковані, тенденційно трактувалися критикою. Творчість В. Сосюри є поетичним літописом, соціально-психологічним документом епохи та вічним джерелом краси і мужності. Його твори становлять визначний етап у розвитку української літератури.

В. Сосюра помер 8 січня 1965 р. у Конча-Заспі, де перебував у санаторії. Похорони відбулися 11 січня на Байковому кладовищі в Києві.

Як пророцтво лунають сьогодні слова В. Сосюри: «О ні! В віках не одгриміли громи Червоної Зими! Сьогодні вчора ми творили, як зараз завтра творим ми» (3.09.1961).

Про творчість В. Сосюри літератури не бракує. З нього зроблено взірцевого українського поета, який творив виключно на засадах партійності. Про те, що це першокласний лірик, пейзажист, співець кохання, блискучий імпровізатор у поезії глухо замовчувалося або писалося безбарвно та невиразно.

Критики ХХ ст. зробили чимало для вивчення творчості В. М. Сосюри, про що свідчить літературно-критичний нарис Ю. Бурляя, статті С. Шаховського, Л. Новиченка, С. Крижанівського, Є. Кирилюка, І. Стебуна, О. Кудіна, О. Килимника, В. Лесика, В. Бойка та інших критиків і літературознавців. У редакційній статті газети «Правда» від 2 липня 1951 р. під назвою «Проти ідеологічних перекирвань у літературі» В. Сосюру було піддано нищівній критиці за опублікований у журналі «Звезда» (1951, № 5) вірш «Любіть Україну!».

У нашій свідомості В. Сосюра все ще залишається яскравим представником поетів-ліриків нового покоління, яке було приречене пристосовуватися до умов ідеологічного керівництва літературою. Привертає увагу ґрунтовна праця С. Шаховського «Лірика і лірики. Питання

майстерності і стилів української радянської поезії» («Рад. письменник», 1960).

Лише за останній час наше уявлення про В. Сосюру збагатилося новими матеріалами, фактами, творами, які дають нам підстави оцінювати постать поета всебічно, враховуючи ситуацію трагічної доби, у яку йому довелося жити і творити.

До уваги читачів ми пропонуємо огляд видань В. Сосюри, публікацій про його життя, а також критичних нарисів про творчість поета, що увійшли до фондів Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. Книги розташовано за розділами, у межах розділу за хронологією та за алфавітом. Реабілітована література у фондах НБУВ має шифр з позначкою «Рл». Друковані видання з колекцій містять у шифрі прізвище дарувальників, наприклад «Микитенко І. Ж1925.10». Наявність у шифрі НБУВ позначки «*» вказує на те, що видання знаходиться за адресою: м. Київ, Володимирська, 62. Вибірково представлено матеріал з інтернет-сайтів.

Твори В. Сосюри

Основні друковані праці Зібрання творів

1. Твори : в 10 т. / В. М. Сосюра ; редкол.: П. М. Усенко [та ін.] ; упоряд.: Ю. С. Бурляя, І. І. Гончаренка ; вступ. ст. Є. Кирилюк. «Лірик революції», с. 5–44. – Київ : Дніпро, 1970–1972.

Т. 1 : Поезії / вступ. ст. Є. П. Кирилюка ; ред. А. С. Малишко. – 1970. – 306 с., 3 л. портр.

Т. 2 : Поезії. 1930–1944 / ред. П. М. Усенко ; прим. Ю. С. Бурляя. – 1970. – 310 с., 2 л. іл.

Т. 3 : Поезії. 1944–1955 / упоряд. та прим. Д. Я. Шлапака ; ред. І. І. Гончаренко. – 1971. – 233 с., 2 л. іл.

Т. 4 : Поезії. 1955–1961 / упоряд. та прим. Д. Я. Шлапака ; ред. І. І. Гончаренко. – 1971. – 210 с., 2 л. іл.

Т. 5 : Поезії. 1960–1964 / упоряд. та прим. Д. Я. Шлапака ; ред. І. І. Гончаренко. – 1971. – 218 с., 2 л. іл.

Т. 6 : Поеми / упоряд.: Ю. С. Бурляя, І. І. Гончаренка ; ред. П. М. Усенко ; – 1971. – 293 с.

Т. 7 : Поеми : 1929–1947 / упоряд. Ю. С. Бурляя, І. І. Гончаренка ; ред. П. М. Усенко ; прим. Ю. С. Бурляя. – 1971. – 283 с. : фот.

Т. 8 : Поеми. 1947–1964 / упоряд.: Ю. С. Бурляя, І. І. Гончаренко ; прим. Ю. С. Бурляя ; ред. П. М. Усенко. – 1971. – 254 с., 2 л. іл.

Т. 9 : Переклади / упоряд. та прим. Г. П. Донця ; ред. Д. В. Павличко. – 1972. – 290 с., 1 л. іл.

Т. 10 : Статті, спогади, листи / упоряд. та прим. Є. Є. Радченка ; ред. І. І. Гончаренко. – 1972. – 238 с., 2 л. іл. – Алфавіт. покажч. худож. творів: с. 204–235.

Шифр НБУВ: Аі22527/1–10

2. Твори : в 4 т. / упоряд. В. В. Сосюра ; редкол.: Б. І. Олійник [та ін.] ; вступ. ст. Б. Олійник. – Київ : Дніпро, 1986–1987. –

Т. 1 : Поезії. 1916–1930 / вступ. ст. Б. Олійника ; ред. Л. М. Новиченко ; прим. Ю. Ковалів. – 381 с.

Т. 2 : Поезії. 1931–1940. – 373 с.

Т. 3 : Поезії. 1941–1955 / ред. Т. О. Коломієць. – 397 с.

Т. 4 : Поезії. 1956–1964 / редкол.: Б. І. Олійник [та ін.] ; прим. Ю. Ковалів. – 1987. – 414 с., 12 л. : фот.

Шифр НБУВ: Аі22809/1–4

3. Поезії : [у 3 т.] / Володимир Сосюра. – Харків : Держвидав України, 1929 – 1930. – Т. 1. – 1929. – 217, [4] с. : портр.

Видання містить фото з портретом В. Сосюра та вірші, поеми 1920–1923 рр. Збірка починається віршем «Відплата» (Одеса, 1920), який нікого не залишить байдужим.

«Ми в сонячній журбі віки на вас робили,
З крові й кісток своїх складали вам двірці,
З глузливим реготом тягли із нас соки, жили
Ви, паралітики, життя мерці.

.....

І піп з хрестом в руці давав нам ніж у руки
І за об'їдки з панського стола
На брата брата слав під молитовні звуки,
Й морями наша кров в сліпій борні текла...

....

А в полі... сонце, май... Гудуть червоні дзвони,
В полях і городах останній бій кипить...
І падають, як дощ, двірці, корони, трони...
То ми йдемо... Тремтіть і ждять!..

Т. 3. – 1930. – 188, [4] с.

До збірки увійшла поезія 1925–1929 рр.

Шифр НБУВ: Рл № 4819/1,3

4. Вибрані твори : в 2 т. / В. Сосюра ; упоряд., післямова та прим. С. А. Гальченко ; наук. ред. В. Г. Дончик ; редкол.: М. Г. Жулинський, В. Г. Дончик, О. В. Мишанич, С. А. Гальченко, М. П. Бондар [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 2000. – (Бібліотека української літератури. Новітня українська література).

Т. 1 : Поетичні твори / вступ. ст. В. П. Моренця ; прим. С. А. Гальченка ; наук. ред. В. Г. Дончик. – 2000. – 648 с. : портр. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000016427>

До першого тому творів В. М. Сосюра увійшли вибрані вірші та поеми, опубліковані переважно в прижиттєвих виданнях збірок та окремих книг, а також деякі твори, що не

друкувалися за життя автора або перебували під забороною тоталітарної системи. Тексти усіх творів друкуються за рукописами або публікаціями, які не зазнали редакторських втручань чи цензурних спотворень.

Т. 2 : Поєми. Роман / упоряд., прим. С. А. Гальченка ; редкол.: М. Г. Жулинський (голова) [та ін.] ; наук. ред. В. Г. Дончик. – 2000. – 552 с. : портр. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000016428>

До другого тому увійшли поеми, що не друкувалися за життя поета та автобіографічний роман «Третя рота».

Шифр НБУВ: В343775/1,2

Вибрані твори

5. Вибрані поезії / В. Сосюра ; ред. К. Басенко. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1951. – 351, [2] с. : портр. – Декада укр. мистецтва та літератури, 1951. – На обкл. назва не зазнач.

Поезії, які увійшли до збірки, розміщено за розділами: «Крізь вітри і роки», «В годину гніву», «Щоб сади шуміли», «Зелений світ», «Щастя Перемоги», «На крилах могучих».

Попри всі заборони, у творчості В. М. Сосюри потужно пробивається мотив українського патріотизму, що обумовило на початку 1930-х років конфлікт поета з комуністичною партією, членом якої він був від 1920-го року.

Шифр НБУВ: Рл № 5619

6. Щастя : вибрані поезії / В. Сосюра ; упоряд. П. Моргаєнко ; ред. К. М. Скрипченко. – Київ : Дніпро, 1974. – 192 с. : іл.

Шифр НБУВ: Ао207205

7. Червона зима : вибрані твори / В. Сосюра ; передм. В. В. Бичка ; редкол.: В. В. Бичко, М. М. Острик, П. Й. Панч, М. Є. Шевченко. – Київ : Веселка, 1978. – 176 с.

У цій книжці представлено кращі твори видатного українського поета-лірика В. М. Сосюри, зокрема дві поеми – «Червона зима» та «Відповідь». Книга вміщує твори для середнього шкільного віку та портрет В. Сосюри художника В. Є. Перевальського. Творчість В. Сосюри нерозривно пов'язана з Жовтнем, із громадянською війною, з битвами за соціалізм. У яскравих поетичних образах – героїка ХХ ст., безмежна любов до рідного краю, почуття дружби народів, жагуча ненависть до ворогів.

Шифр НБУВ: Ва306482

8. Всім серцем любіть Україну... : вибр. твори / В. М. Сосюра ; упоряд. і вступ. слово С. А. Гальченко. – Київ : Криниця, 2003. – 608 с. : фот. – (Бібліотека Шевченківського комітету).

До збірки вибраних творів В. Сосюри включено поетичні твори, що вивчаються за шкільною та вузівською програмами, а також найзначущіші вірші, поеми, які перегукуються з актуальними проблемами сьогодення, висвітлюють суспільні процеси, що потребують переосмислення й глибинного перепрочитання літератури у світлі досягнень історичної науки. До збірки ввійшли шедеври, які зачаровували читачів своїм ліризмом, а також твори так званої захальвної літератури, які не давали заснути національній свідомості українців в епоху тоталітаризму.

Шифр НБУВ: Ва645708

Окремі видання

9. Залізниця : епопея / В. Сосюра. – Харків : Червон. шлях, 1924. – 47 с.
Присвячується т. Кризі. Епопея складається з п'яти поем.

Шифр НБУВ: 27766 арх.

10. Осінні зорі : зб. поезій / В. Сосюра. – Харків ; Київ : Книгоспілка, 1924. – 74, [3] с. : фот.

У виданні представлено вірші та поеми 1922–1923 рр.: «Золотий ведмедик», «Осінні зорі», «Пролог до невідомої поеми», «Оксана», «1871 рік», «Ві-Ра». У своїх поезіях В. Сосюра відобразив весь біль, жах, які відчував тієї пори. Про це ми читаємо у вірші «Хто розуміє»: «Хто розуміє цей жах, коли душа одинока... Коли хочеться кривавими пальцями схопити за горлянку небо і видерти йому останнє око – Сонце...», «Коли кожному дурневі стане ясно, що таке пролетарська культура, і будуть легендами і сучасні події і сучасна людина, тоді згадають і про Володимира Сосюру, о, моя червінькова Україно!.. А зараз: моє серце – благбаз (Благовіщенський базар (у Харкові)) в часи військового комунізму, коли далі були такі пахучі, такі червоні... Простягаю в простори криваві долоні, де пропадають мої огні за муром.» (Листопад, 1922).

Книга містить напис олівцем: «Распоряжение главлита УССР № 526 от 12.VI.58.», що вказує на те, що ця збірка була довгий час під заборонаю.

Шифр НБУВ: Рл № 5644

Рец.: Дорошкевич Ол. Рецензія [на кн.: Сосюра В. «Осінні зорі : зб. поезій». – Харків : Книгоспілка, 1924. – С. 75] // Більшовик. – 1924. – № 63 (961). – 18 березня. – С. 6.

11. Місто : [збірка] / В. Сосюра. – Харків : Червоний шлях, 1924. – 59, [2] с.

Зміст: «Нальотчиця» (поема); «Темні, заплакані вулиці», «Рвав восени я шипшину»; «Такий я ніжний, такий тривожний»; «Синьо, розвіяно»; «Зустрів її»; «Вишневий платок пов'язала»; «Вартовий»; «Робфаківка»; «Вулиці шалені»; «Бреде за мною рядом осінь»; «Маслини вдалі чередою»; «О, губи»; «Дитина порізала пальчик»; «Оглядає останні вагони»; «Вже в золоті лани»; «Гергоче місто»; «О, кучері ясні»; «Наближається споминів повінь»; «Кавказ»; «Осінній вітер з Туркестану»; «Місто»; «Пісня»; «Минуле»; «Не зустрінусь у полі я з вечором»; «В синє вікно виглядаю»; «Коли місяць на цвинтарі бродить»; «Може ми й не друзі»; «З вікна, Сьогодні»; «Чайник кричить»; «Чорні уривки (фантазія)».

Шифр НБУВ: 192674 арх.

12. Юнь : поезії / В. Сосюра. – Київ : Держвидав України, Юнсектор, 1927. – 38, [1] с.

Видання присвячено молоді країни. Збірка починається словами: «Ленінському комсомолу України – з любов'ю» – Автор. Книга вміщує вірші, поему, балади, марш.

Шифр НБУВ: Рл № 1784 ; Рл № 3335 / С 66-ФХ

Рец.: Полторацький Ол. Рецензія [на кн.: Сосюра В. «Юнь : поезії». – Харків : ДВУ; Юнсектор, 1927] // Пролетар. правда. – 1927. – № 90 (1703). – 21 квіт. – С. 5.

13. Червоні троянди : поезії / Володимир Сосюра ; ред. А. Березинський. – Харків : Рух, 1932. – 86, [2] с.

Зміст: «Лист»; «В цеху»; «Кристалюва» (поема); «Про любов»; «Акації цвітуть»; «Майстерня»; «Усенкові»; «Ворошилов» (пролог до поеми); «Комунари»; «Пролог до поеми “26”»; «Галичина» (пролог до поеми).

Шифр НБУВ: Ао262787; Рл № 855/С 66-ФХ

14. Журавлі прилетіли : поезії / В. Сосюра ; ред. Н. Рибак. – [Київ] : Рад. письменник, 1940. – 175 с. : фот.

Шифр НБУВ: Ао49686

15. Червоногвардієць : поема / В. Сосюра ; ред. А. Розін. – Київ : Держлітвидав, 1940. – 143 с. : фот.

Над поемою автор працював упродовж 1937–1940 рр.

Шифр НБУВ: Ао49283

16. Син України : поема / В. Сосюра ; ред. Н. Рибак ; Спілка рад. письменників України. – [Б. м.] : Октябр. натиск, 1942. – 19 с. – (Б-ка «Фронт і тил», № 50).

Над поемою В. Сосюра працював упродовж з 17 по 20 лютого 1942 р. під час перебування в евакуації в Уфі. Поет змальовує долю простого українця Михайла, який народився у селі Широке, навчався у шевця, після смерті батька працював шахтарем. Особливу увагу приділено участі Михайла в Другій світовій війні. З останніх строф поеми стає зрозумілим, що автор знав героя поеми особисто.

Шифр НБУВ: Кротевич 458

Те саме: URL: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=7966>

17. Батьківщині / В. Сосюра ; ред. Б. Буряк. – Київ : Молодь, 1946. – 47 с.

Зміст: «Червона зима» (поема); «О, не даремно!», «Пісня», «Вітчизна», «Дніпрельстан»; «Кіров»; «Хлопчик»; «ЛП»; «Зацвіли каштани»; «Це ти, мій край»; «Сталін»; «Ленін»; «Україно моя»; «Безсмертя»; «Прощання»; «Слава»; «Прославляю гул і грім атак»; «Школяр», «Дзвонять копита»; «Відплата»; «Шумить і хвилюється Київ»; «З ворогами в герці»; «Перемога»; «День»; «Труд моєї України».

Шифр НБУВ: Ао102668

18. Щоб сади шуміли : вірші / В. Сосюра ; ред. П. Усенко. – Київ : Рад. письменник, 1947. – 168 с. : іл.

Збірку розпочинає поема «Огненні дороги» (січень–березень 1947 р.), яка була написана в Києві. Далі читач має змогу ознайомитися з віршами, що увійшли до розділу під заголовком «Після бурі».

Шифр НБУВ: Ао105807

19. Безсмертні : поема / В. Сосюра ; ред. В. Бичко ; літред. П. Нельговський. – Київ : Молодь, 1948. – 28 с.

Поема присвячується краснодонським молодогвардійцям. Обкладинка художника Г. Ігнатєва.

Шифр НБУВ: Ао107036

20. Вітчизна : поема / В. Сосюра ; ред. В. Бичко ; худ. І. Хотінок ; коректор С. Соболев. – Київ : Молодь, 1950. – 67 с.

Зміст: Посвята; Пролог; «Донеччина...»: [частини I–XXIII]; Епілог.

Шифр НБУВ: Ао116786

21. Засуджене й заборонене : вибране з творів / В. Сосюра. – Нью-Йорк : [б. в.], 1952. – 103 с.

Шифр НБУВ: Ва686384*(ВЗУ)

22. Любіть Україну / В. Сосюра. – [Харків] : Україна, 1952. – 29 с. – Текст укр., англ.

Шифр НБУВ: Р88394*(ВЗУ)

23. За мир : поезії / ред. І. Гончаренко ; мал. Л. Капітана. – Київ : Рад. письменник, 1953. – 326 с.

Вірші у збірці згруповано за п'ятьма розділами: «Донеччина моя»; «Славен мир і труд»; «Весна іде»; «Корея бореться»; «Поєми»: «Україна», «За мир», «Під клич гудків», «Іван Черемха», «Запроданці».

Шифр НБУВ: Ао128821

24. В саду Батьківщини : поезії / В. Сосюра ; ред. Б. Степанюк ; худ. ред. К. Золотарьова. – Київ : Рад. письменник, 1954. – 96 с.

Шифр НБУВ: Ао1320066

25. Біля шахти старої : вірші / В. Сосюра ; ред. В. Я. Грінчак. – Київ : Молодь, 1958. – 200 с.

В. Сосюра у 1957 р. написав нову збірку поезій «Біля шахти старої». Збірка містить три поеми: «Біля шахти старої», «Васильок», «Дочка лісника», у яких поет змальовує боротьбу червоних загонів і партизанів у роки громадянської війни проти націоналістичних банд і білогвардійців. У своїх поезіях поет оспівує дружбу між народами Радянського Союзу, щасливе трудове життя шахтарів, почуття вірності та любові молоді. Вся збірка овіяна теплою і ліричністю. В. М. Сосюра присвятив видання онучці Орисі, про це свідчить напис.

Шифр НБУВ: Ао144255

26. Близька далина : поезії / В. М. Сосюра ; ред. Ю. П. Петренко. – Київ : Рад. письменник, 1960. – 315 с.

Книга містить напис автора: «Дорогому професорові Глухенькому Тимофієві Титовичу за серце». Вірші розміщено за трьома розділами.

Шифр НБУВ: Ао151076

27. Так ніхто не кохав : поезії / В. Сосюра ; ред. В. Я. Грінчак. – Київ : Молодь, 1960. – 115 с.

Збірка поезій В. Сосюри «Так ніхто не кохав» пройнята глибокими почуттями негаснучої любові поета до рідної Вітчизни, славить велику працю шахтарів і робітників. У збірку входять глибоко ліричні поезії про кохання. Поет із властивими лише для нього інтонаціями щиро і ніжно оспівує любов і дружбу молоді.

Шифр НБУВ: Ао150548

28. Щастя сім'ї трудової : вірші / В. Сосюра ; ред. Б. П. Степанюк. – Київ : Рад. письменник, 1962. – 323 с.

До нової книги увійшла поема «Щастя сім'ї трудової» – своєрідний ліричний літопис старого комуніста, який пройшов громадянську війну, роки відбудови, а тепер радіє новим трудовим досягненням народу країни. Урожайне колгоспне поле і київське метро, пісня на молодіжному дозвіллі і боротьба проти паліїв війни – все знайшло відображення в нових поезіях поета. Значне місце у збірці посідає любовна лірика.

Шифр НБУВ: Ао159347

29. Якби помножити любов усіх людей / В. Сосюра ; ред. Л. М. Кулаківська. – Київ : Держ. вид-во «Художньої літератури», 1963. – 344 с.

Кожна річ, яка вийшла з-під пера одного з найпопулярніших поетів України – В. Сосюри, привертає увагу широких читацьких кіл. Тонким ліризмом, закоханістю в життя та людей, свіжістю молодості дихає творчість видатного українського поета. До цієї ліричної збірки увійшли найкращі, найпопулярніші твори, а також ряд віршів, які вражають гарячим натхненням, своєю чуйністю до нового ритму життя.

Шифр НБУВ: Ао164726

30. Донеччино моя! : поезії / В. Сосюра ; ред. С. М. Литвин ; худ. ред. Б. Л. Тулін. – Київ : Дніпро, 1966. – 728 с.

До книги увійшли найкращі зразки лірики видатного українського поета: «Так ніхто не кохав», «Коли поїзд удаль загуркоче» та інші, а також поема «Червона зима».

Шифр НБУВ: Ао173746

31. Калина над водою : лірика та поеми / В. Сосюра ; вступ. П. Усенка «Поет і пісня»; ред. М. Д. Томенко ; худ. ред. В. А. Кононенко. – Київ : Дніпро, 1968. – 528 с.

Вірші у збірці систематизовано за розділами: «О, не даремно!», «Цвіте червона Україна», «Клятва»; «Сонячні будови», «У всьому – ти», «Поеми».

Шифр НБУВ: Ао182974

32. Балада про комсомольця : поезії / В. Сосюра ; вступ. А. Малишка ; худ. оформ. В. В. Машкова ; ред. С. С. Зінчук. – Київ : Молодь, 1973. – 432 с.

Сорок років кропіткої і натхненої праці дали свої щедри плоди. За свого життя поет написав близько п'ятдесяти книг. В. Сосюра на довгі часи увійшов до серця народного, високо зійшовши на гору поезії як один з найкращих поетів України. Його лірична поезія перекладалася в усьому світі, зокрема в Болгарії, Канаді, Польщі.

Портрет В. М. Сосюри на суперобкладинці роботи М. А. Прокопенка.
Шифр НБУВ: Ва216264

33. Моя Донеччина : поезії / В. М. Сосюра. – Донецьк : Донбас, 1978. – 95 с.

*Шифр НБУВ: СКУ № 719**

34. Так ніхто не кохав : поезії / В. Сосюра ; уклад. Ю. С. Бурляй ; ред. Д. О. Головка. – Київ : Рад. письменник, 1987. – 152 с. : іл.

Видання починається словами автора: «Через тисячу літ лиш приходять подібне кохання».

Книгу видатного українського поета – В. М. Сосюри, лауреата Державної премії РСРС та Української РСР ім. Т. Г. Шевченка, складають перлини його творчості – пейзажна лірика та лірика про кохання. Збірка віршів має два розділи: «Так ніхто не кохав», «Уже зоря золоторога».

Шифр НБУВ: Ва470622

35. Третя рота : роман / В. М. Сосюра ; упоряд. тексту, авт. післямови та допов. прим. С. Гальченко ; ред. В. Є. Зленко. – Київ : Укр. письменник, 1997. – 351 с.

Це друге видання біографічного роману видатного українського письменника. Висока ліричність, пронизлива щирість, нещадна правдивість – ось прикметні ознаки цього непересічного твору, що не міг бути повністю надрукованим до 1988 р. Біографія поета в романі тісно переплетена з подіями визвольних змагань і громадянської війни в Україні, суспільним і літературним життям 20–50-х рр. ХХ ст., сповнених драматизму та зумовлених часом колізій. Зі сторінок твору зримо постають сучасники поета, друзі та недруги в житті й літературі.

Шифр НБУВ: Ао259480

36. Любіть Україну: перекладено мовами народів світу / В. М. Сосюра ; [упоряд.: Б. Хоменко, К. Хоменко ; авт. передм. І. Дзюба]. – Київ : Голов. спец. ред. літ. мовами нац. меншин України, 1998. – 192 с. : фот. – (Джерела духовності).

Видання – своєрідна антологія різномовних перекладів одного вірша – «Любіть Україну». Цей патріотичний твір зародився в роки кривавої війни на нашій землі. Після появи вірша з закликом «Любіть Україну» в газеті «Правда», органі ЦК ВКП(б), була надрукована передова стаття (пізніше стало відомо, що авторство статті належало Й. Сталіну), яка призвела до цькування твору В. Сосюри. Через місяць після написання «Любіть Україну» в Москві з'являється варварський наказ за № 007/42 від 22 червня 1944 р. «По Народному комісаріату внутрішніх справ Союзу і Народному комісаріату оборони Союзу РСР», у наказовій частині якого першим пунктом записано: «Выслать в отдалённые края Союза ССР всех украинцев, проживавших под властью немецких оккупантов». Наказ підписали комісари Л. Берія і Г. Жуков.

У своїй передмові до книги І. Дзюба зазначив: «Україна показує і повинна далі з чимраз більшою переконливістю показувати світові приклад мирного і згідливого співживання різних національних груп, більших і менших, та й окремих інонаціоналів, – усіх громадян нашої країни; як і приклад розвитку їхніх культур у контексті розвитку

української культури, що має консолідувати все наше суспільство. І наш девіз – любити всі народи, але: «Не можна любити народів других, коли ти не любиш Україну!...».

Шифр НБУВ: Ва588260; Онищенко О. С. Ва299/С 66-ФХ

37. Мазепа : поема. Любіть Україну : вірш / В. Сосюра ; вступ. ст. М. П. Ткачука. – Тернопіль : Навч. книга-Богдан, 2000. – 72 с. – (Шкільна програма).

Поема В. Сосюри «Мазепа» (Харків (літо 1928 р.) – Київ (осінь–зима 1959 р., зима–весна 1960 р.) – один із кращих творів, де змальовано трагічний образ борця за незалежну Україну, гетьмана Івана Мазепи. Поет всупереч імператорській історіографії показав гетьмана І. Мазепу не як зрадника, а як палкого патріота України, захисника її свободи й суверенності. Пропонується також автентичний текст знаменитої поезії «Любіть Україну» (1944), за яку В. Сосюра зазнав переслідувань від компартійних структур. Вірш присвячено Ю. С. Кобилецькому.

Шифр НБУВ: Ва598169

38. Розстріляне безсмертя : вірші та поеми / В. М. Сосюра ; упоряд., авт. передм. і комент. С. А. Гальченко. – Київ : Укр. письменник, 2001. – 318 с. : фот.

Це видання – перша підбірка творів, частина яких з'явилася в періодиці переважно в останньому десятилітті ХХ ст., бо раніше вважалася антирадянською і перебувала під забороною. Усі твори цього видання друкуються за першопублікаціями чи за рукописами В. Сосюри.

До книги увійшли твори зі збірок В. Сосюри 1921–1931 рр., частина яких піддавалася вимушеному повторному редагуванню або й зовсім вилучалися з літературного процесу, а також вірші й поеми, що не друкувалися за життя автора.

Шифр НБУВ: Ва604159; Ва601337

39. Мазепа. Поема. Лірика / В. М. Сосюра ; ред. П. Ромко. – Київ : Дніпро, 2001. – 221 с. – (Бібліотека школяра).

Добірка творів відомого поета В. Сосюри містить замовчувану понад півстоліття поему «Мазепа» і вибрані поезії різних років, які є найхарактернішими для творчості найніжнішого лірика української літератури ХХ ст. Вміщені в книжці твори друкуються за виданнями: Сосюра В. М. Вибране (Київ: Рад. письменник, 1989), Сосюра В. М. Вибрані твори. В 2 т. Т. 2 (Київ: Наук. думка, 2000), Сосюра В. М. Мазепа. Любіть Україну (Тернопіль, 2000).

Шифр НБУВ: Ва606970

40. Мазепа : поеми та вірші / В. М. Сосюра ; упоряд. Л. Федорів. – Львів : Червона калина, 2002. – 191 с. – (Світ шкільної читанки ; кн. 1).

Видання побачило світ за сприяння голови Львівської обласної державної адміністрації М. Янківа. У книжці вміщено поеми та вірші В. Сосюри, що вивчаються за шкільною програмою.

Зміст: «Мазепа»: поема; «Розстріляне безсмертя»: поема; зі збірки «Осінні зорі»; зі збірки «Місто»; зі збірки «Золоті шуліки»; зі збірки «Коли зацвітуть акації»; із книжки «Вибрані поезії»; зі збірки «Люблю»; зі збірки «Щоб сади шуміли».

Шифр НБУВ: Ва628074

41. Вона пішла. Цикл віршів. Спроба реконструкції / В. М. Сосюра ; уклад. Б. І. Черняков ; АН вищ. шк. України. – Київ, 2005. – 64 с.

Основу книги складають вірші трагедійно-ліричного циклу, створеного В. Сосюрою наприкінці листопада – на початку грудня 1949 р., що відобразив намагання поета визволити заарештовану органами держбезпеки дружину Марію Гаврилівну. Зауважимо, що листа В. М. Сосюри до М. С. Хрущова не знайдено, і, судячи з документів, він поета не прийняв. Але звернення, вірші, а також поетичні твори Микиті Сергійовичу передавали. У тому числі з такими рядками: «...І благаю тебе я, мій земляче, Хрущов, о, врятуй її душу, бо я жити ще мушу, щоб співають про Вітчизну, про Вождя і любов».

Більшість творів цього поетичного щоденника з'явилися на початку ХХІ ст. друком уперше. У додатку містяться новоявлені документи колишнього архіву Компартії України, що проливають світло на обставини виникнення поетичного циклу і поеми «Душезапродавцям», написаної в ті ж дні. Твір відтворено за основним (підписаним автором) машинописом, звіреним із текстом його варіанту, який також знаходиться у справі, і зіставленим із першопублікацією з рукопису в зібранні творів В. М. Сосюри.

Подано вступну статтю, довідково-пошуковий апарат до публікацій. Додаток включає десять поетичних творів 1948–1954 рр. Видання завершується розділом «Листи і документи»: Сосюра В. М. до М. Т. і К. М. Рильських; Сосюра В. М. до працівників апарату й секретарів ЦК КП(б)У, а також записи результатів ознайомлення партійного керівництва з поемою «Душезапродавцям».

Шифр НБУВ: Ва669351

42. Любіть Україну : поезії / В. Сосюра ; упоряд., авт. передм. і прим. В. Костюченко. – Київ : Просвіта, 2005. – 304 с. – (Шкільна бібліотека).

Лірика В. Сосюри має коріння глибоких народних джерел. За синівську любов до матері-України поет зазнав критики та переслідувань.

До видання увійшли поезії, видрукувані у збірниках і книгах поета, з 1921 по 2000 рр. Деякі вірші дібрано поза виданнями, з архівів і періодики. Твори розміщено за хронологією.

Шифр НБУВ: Ва674610

43. Любіть Україну : поезії / В. Сосюра ; [упоряд., прим. та післям. С. Гальченка]. – Київ : Знання, 2010. – 200 с. : іл. – (Класна література).

Видання складають найвідоміші поетичні твори В. Сосюри, через які він увійшов в історію української літератури як неперевершений лірик – щирий і безпосередній у своєму світосприйнятті.

Шифр НБУВ: Ва735773

44. Розстріляне безсмертя : поеми / В. Сосюра ; прим. С. Гальченка. – Київ : Знання, 2010. – 336 с. – (Класна література).

Уперше окремою книгою (без купюр і вилучень) видаються поеми В. М. Сосюри, переважна більшість з яких побачила світ вже після смерті поета.

Шифр НБУВ: Ва738360

45. Третя Рота : роман / Володимир Сосюра ; упорядкув. та прим. Сергія Гальченка ; післям. Ніни Бернадської ; іл. Вікторії Яцури. – Київ : Знання, 2012. – 351, [4] с. : іл. – (Класна література).

Роман-сповідь «Третя рота», у якому письменник осмислює шляхи та манівці свого життя – від злиденного дитинства, юності у вирі національно-визвольних змагань до становлення як поета в умовах ідеологічного цькування.

Шифр НБУВ: Ва761049; Ва735772

46. [Вірші] / В. Сосюра. – Харків : Фоліо, 2018. – 125, [1] с. – На тит. арк. та обкл. зазнач.: «Володимир Сосюра».

Шифр НБУВ: Ао274650

47. Любіть Україну! : поезії / Володимир Сосюра. – Київ : Знання, 2019. – 223 с. – (Скарби).

До цієї збірки увійшли кращі поезії неперевершеного В. Сосюри (1898–1965), найтоншого лірика України. Проникливі вірші поета сповнені любові й ненависті, радості та страждань, душевних злетів і падінь. Своєю щирістю, відкритістю й мелодійністю вони приваблюють не одне покоління шанувальників поетичного слова, бентежать наші душі, пробуджують ніжну любов до вишневої, «золотоокої» України.

Шифр НБУВ: Ао275459

Твори поета в періодичних виданнях, збірниках

48. Дівчина на розі : [вірш] / В. Сосюра // Червоний шлях : громад.-політ. і літ.-наук. місячник. – Харків : Держвидав України, 1925. – № 10 (31). – С. 8–10.

Шифр НБУВ: Микитенко І. Ж1925.10

49. Живеш уривками, зненацька... : [вірш] / В. Сосюра // Життя і революція. – Харків : Держвидав України, 1925. – № 9. – С. 5.

Шифр НБУВ: Ж20794/1925/9

50. З циклу «Білорусь» / В. Сосюра ; ред. О. Шумський // Червоний шлях : громад.-політ. і літ.-наук. місячник. – Харків : Держвидав України, 1925. – № 11/12 (32/33). – С. 38–40.

Шифр НБУВ: Микитенко І. Ж1925.11/12

Те саме: URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000014726>

51. Як проходжу я коло заводу / В. Сосюра // Життя і революція. – Харків : Держвидав України, 1925. – № 10. – С. 6.

Шифр НБУВ: Ж20794/1925/10

52. Поэты Советской Украины : [сборник] / Микола Бажан, Володимир Сосюра [и др.] ; в пер. Ник. Ушакова. – Харьков : Держлітвидав, 1936. – 195, [4] с. + 10 вклад. л. портр. – Парал. тит. арк. укр.

Зі змісту: Володимир Сосюра. – С. 115–122.

[Вірші]: «Красная зима» (1921), «О, не напрасно!..» (1921), «Осень (Чёрный ворон сидит на могиле)» (1928), «Тебя любил...», «Сад шумит» (1928), «Осень (Танцует ветер)» (1935).

Шифр НБУВ: Рл № 1568

53. Непоборна : зб. поезій, присвяч. Червоній Армії / [М. Рильський, **В. Сосюра** та ін.] ; впорядкували: М. Тардов, А. Малишко, С. Скляренко. – Київ : Держлітвидав, 1938. – 116, [4] с. + 3 вклад. арк. портр.

Зі змісту: В. Сосюра «Пісня про Ворошилова». – С. 10.

В. Сосюра «Пісня» (27/XI. 37 р., Київ). – С. 25.

Шифр НБУВ: Рл № 529

54. Грає сонце промінням на кленах / В. Сосюра // Здрастуй, Києве! : вірші для серед. та ст. шкіл. віку / В. М. Сосюра, Б. І. Олійник, М. С. Тихонов [та ін.] ; слайди І. О. Кропивницького ; худож. оформл. В. П. Вересюка. – Київ : Веселка, 1982. – 119 с. : іл.

Збірка віршів про революційні події у Києві, про боротьбу народу у Великій Вітчизняній війні, про сьогодні розповідають у віршах, присвячених місту-герою Києву, поети братніх республік.

Шифр НБУВ: Ао229633

55. Українські поети ХХ століття: Павло Тичина, Максим Рильський, **Володимир Сосюра** / уклад. А. Я. Бельдій ; ред. К. В. Харченко. – Київ : Наук. думка, 2006. – 256 с. – (Б-ка школяра). – Бібліогр.: с. 250.

Книга містить поетичні твори українських поетів, які були народжені однією епохою, а жили й творили в іншій, зокрема Павла Тичини, Максима Рильського, Володимира Сосюри. Добірка творів здійснена за Програмою середньої загальноосвітньої школи з української літератури для текстуального й оглядового вивчення.

Зі змісту: Володимир Сосюра. – С. 101–249.

Шифр НБУВ: Ва682444

56. Любіть Україну : патріот. поезії / В. А. Симоненко, **В. М. Сосюра** ; худож.-оформлювач О. Д. Кононученко ; голов. ред. О. В. Красовицький ; відп. за вип. А. С. Юхно. – Харків : Фоліо, 2015. – 29, [1] с. – (Патріотична бібліотека).

До збірки увійшли найкращі поезії двох видатних митців – Василя Симоненка (1935–1963) та Володимира Сосюри (1898–1965), основним мотивом творчості яких є любов до України та її народу. Яскрава та щира поезія українських ліриків чарує задушевністю, теплою, правдивістю почуттів.

Шифр НБУВ: Р128605; Р132049

Переклади

57. Кальницький Я. Під Катеринославом (п'ять епізодів боротьби) / Я. Кальницький ; пер. В. Сосюри. – Харків : Держ. вид-во України, 1927. – 72 с.

Зміст: «Кінець петлюрівщині»; «Григор'ївщина»; «Денікін іде»; «Останні спроби»; «Знову Катеринослав».

Шифр НБУВ: Аи5974

58. Залка Мате. Ходя : [оповідання] / Мате Залка ; пер. В. М. Сосюра. – Харків : Держвидав України, 1930. – 186 с.

Зміст: «Хижаки»; «Ходя»; «Бомбіст»; «Прапор»; «З минулого»; «Рано вранці»; «Знайдена формула»; «Забутий пароль»; «За царя»; «Жужа»; «Смерть Ганса»; «Бунт»; «Злам»; «В колію».

Шифр НБУВ: Микитенко І. Ва52

59. Ботев Христо. Поезії / Х. Ботев ; вступ. ст. Г. Бакалов ; пер. В. Сосюра. – Харків ; Київ : Література і Мистецтво, 1934. – 51 с.

Христо Ботев (1848–1876) – ідеолог, поет і проводир крайнього лівого крила (пролетарі і напівпролетарі, що примушені були кинути батьківщину й бідували в еміграції в Румунії) болгарського революційного руху під час боротьби за національну незалежність. У болгарській поезії Х. Ботев і досі неперевершений поет, хоча й написав лише з 20 віршів, що і склали цю збірку. Поезія Х. Ботева не пуста забавка, а слугування революції та волі.

Шифр НБУВ: А69764

60. Пушкін О. С. Кавказський бранець / О. С. Пушкін ; пер. В. Сосюри ; ред. Н. Чередник. – Київ : Держлітвидав, 1937. – 40 с.

Перш ніж створювати нову історію необхідно зробити висновки з подій минулого. Саме це надихнуло В. Сосюру взятися за переклад класичного твору.

Шифр НБУВ: А98188

61. Пушкін О. С. Цигани / О. С. Пушкін ; пер. В. Сосюри ; ред. Н. Чередник. – Київ : Держлітвидав, 1937. – 32 с.

Шифр НБУВ: А98357

62. Вибрані переклади / В. Сосюра : ред. О. Жолдак, техн. ред. О. Яхніс ; худ. А. Мистецький ; корректор О. Шпакова. – Київ : Держвидав худ. літ., 1951. – 252 с.

Збірка містить переклади творів, виконані В. Сосюрою: російських письменників (О. Пушкіна, К. Рилєєва, О. Одоєвського, М. Лермонтова, М. Некрасова, О. Блока, В. Маяковського, М. Ісаковського, О. Прокоф'єва, Ст. Щипачова, М. Ушакова), білоруських поетів (Я. Купала, Я. Коласа, П. Бровки, П. Глебка, П. Панченка, В. Вітки, П. Пестрака, М. Лужаніна, В. Тавлая, К. Буйло, А. Астрейки), башкирського поета (С. Кудаша), вірменського поета (Х. Абовяна), болгарського (Х. Ботева), угорського поета (Ш. Петефі).

Шифр НБУВ: Ао120331

Література про життя і діяльність поета

Автореферати та дисертації

63. Краснікова В. В. Заборонена епіка В. Сосюри : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.01 / В. В. Краснікова ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2000. – 19 с.

Досліджено заборонену епіку В. Сосюри (на прикладах історичного та біблійного епосу). Розкрито своєрідність та оригінальність Сосюри-епіка. З'ясовано, що за своєю поетичною вдачею В. Сосюра – виразник почуттів інтимного характеру: епічні моменти він насичує ліричним світовідчуттям. Встановлено, що в історичному епосі найповніше виявилось громадянське кредо поета. Морально-етичні проблеми, питання добра і зла, вірності, зради, сенсу життя та призначення Людини є домінуючими в біблійному епосі. Розглянуто образи, мотиви кожного твору, композиційно-мовленнєві репрезентанти.

Шифр НБУВ: Pa311051

Те саме: URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?

64. Юзьків Г. І. Константа петраркізму в українській любовній ліриці (**В. Сосюра**, В. Симоненко, М. Вінграновський) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Г. І. Юзьків ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2012. – 18 с.

Уперше в українському літературознавстві й історії літератури з'ясовано концептуальну специфіку любовної лірики в творчому доробку **В. Сосюри**, В. Симоненка, М. Вінграновського. Вперше розкрито специфіку петраркізму як стильової константи, що, вийшовши за межі свого часу, стала однією зі складових любовної лірики в аспекті платонічних переживань як вищого рівня сублімації. Розкрито різні форми поетичного втілення лібідо від чуттєвого до духовного значення. Інтерпретацію досліджуваної любовної лірики митців здійснено в смисловому розумінні петраркізму з урахуванням ідіостилію кожного поета, обґрунтовано мотиви ідеалізації жінки, простежено драми сердечних переживань ліричних героїв. Доведено право на існування поняття «петраркізм» у системі стилів, у творчій практиці поетів і в літературознавчому термінологічному апараті.

Шифр НБУВ: Pa392173

65. Гарачковська О. О. Жанрово-стильові модифікації української віршованої сатири й гумору ХХ століття : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.01 / О. О. Гарачковська ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – Київ, 2015. – 36 с.

На основі розлогого фактичного матеріалу вперше комплексно осмислено жанрово-стильові модифікації української віршованої сатири та гумору ХХ ст. Проаналізовано ідентифікацію проблеми митця та влади в жанрово-стильовій парадигмі сатиричного доробку кінця ХІХ – початку ХХ ст. (М. Вороний, О. Олесь, Б. Лепкий, В. Самійленко та ін.), доби «Розстріляного відродження» (В. Еллан-Блакитний, Остап Вишня, **В. Сосюра**, Є. Маланюк, О. Ольжич), періоду Другої світової війни (А. Малишко, С. Воскресенко, Л. Первомайський, Б. Палійчук та ін.), а також здобутки та втрати української гумористики в післявоєнне десятиліття.

Шифр НБУВ: Pa418148

Книжкові видання

66. Літературні пародії : шаржі, епіграми, акростиhi, фейлетони, гуморески, афоризми й карикатури : зб. / П. Грунський [та ін.] ; передм., упоряд. В. Атаманюк. – Київ : Маса, 1927. – 248, V с. : іл.

Книга проілюстрована шаржами на письменників. Видання містить розділи: Передмова; Замість вступу; Передреволюційні письменники; Сучасні письменники;

Літгрупи й літорганізації; Література й письменник; Літдискусія (1924–1927); Критик; Показчик імен; Список ілюстрацій.

Шифр НБУВ: Рл № 3648

67. Стебун І. Володимир Сосюра : крит. нарис / І. Стебун ; ред. Є. Адельгейм. – Київ : Рад. письменник, 1948. – 48 с. : фот.

Нарис був написаний до 50-річчя від дня народження В. Сосюри.

Шифр НБУВ: Ао107122

68. Кудін О. І. Володимир Сосюра : лекція для студентів-заочників пед. ін-тів / О. І. Кудін ; М-во освіти ; Наук.-метод. каб. заоч. навчання вчителів. – Київ : Рад. шк., 1956. – 87 с.

Володимир Сосюра – один з кращих українських поетів. Його ім'я стоїть поряд із найвидатнішими художниками слова старшого покоління, з творчістю яких тісно пов'язано зародження і становлення української літератури, процеси утвердження її на позиціях реалізму. Багато творів із поетичного доробку В. Сосюри стали хрестоматійними, популярними ліричними піснями, міцно увійшли до скарбниці духовної культури української нації. З огляду на характерні ідейно-тематичні лінії, появу нових якостей, внутрішні процеси в поезії В. Сосюри, зв'язані з переборенням в окремі періоди певних ідейних перешкод і формальних недоліків, а також на зв'язок її з конкретною дійсністю і характер її відображення в творчості поета, можна більш-менш чітко розрізнити кілька періодів на його літературному шляху. Так, окремий період становить його рання творчість аж до закінчення громадянської війни. Другий період хронологічно можна визначити роками 1921–1934. Це був період поступового оволодіння поетом методу соціалістичного реалізму, дуже плідотворний і водночас дуже складний. Окремі періоди відповідно становлять передвоєнні роки (1935–1941), роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945) і післявоєнні. Творчість В. Сосюри в лекції розглядається у відповідності з цією періодизацією.

Зміст: Вступ; Рання творчість; На шляху опанування методом соціалістичного реалізму; Лірика передвоєнних років; Творчість періоду Великої Вітчизняної війни; Післявоєнна творчість; Бібліографія основних творів В. Сосюри; Важливіша критична література про творчість В. Сосюри.

Шифр НБУВ: Во654726

69. Володимир Сосюри : зб. присвяч. шістдесятиріччю з дня народж. і сорокаріччю літ. діяльності поета / упоряд. О. В. Килимник ; ред. Б. С. Буряк. – Київ : Рад. письменник, 1958. – 195 с.

Не одне покоління молоді зростало та мужніло, зачитуючись ніжною лірикою В. Сосюри. Ця збірка складається із висловлювань, спогадів, віршів і статей тридцяти чотирьох поетів, прозаїків і критиків про В. Сосюру. У книзі два розділи. На початку збірки опубліковано Указ Президії Верховної Ради СРСР від 4 січня 1958 р., привітання Правління Спілки письменників СРСР і привітання Президії Спілки письменників України.

Шифр НБУВ: Во708627

70. Бурляй Ю. С. Володимир Сосюра / Ю. С. Бурляй ; ред. Г. Г. Ігнатенко. – Київ : Держвидав худ. літ. УРСР, 1959. – 202, [1] с. : фот.

Книга є своєрідним літописом життя та творчості Володимира Миколайовича Сосюри. Читач має змогу ознайомитися з початком формування поетичного таланту поета, яке почалося в 14 років та дізнатися про тяжке життя його батьків.

Шифр НБУВ: Во744888

71. Дузь І. М. Гімн людині : до 70-річчя з дня народж. Володимира Сосюри / Іван Дузь ; відп. ред. О. І. Кудін. – Київ : Знання, 1967. – 47 с.

Поезія В. Сосюри – це гімн людині, літопис формування її характеру, визрівання свідомості, становлення моралі. У творчості поета воедино сплелися епіка боротьби і праці, лірика високих почуттів, громадянське й особисте. Герой поезій В. М. Сосюри – молода, схвильована, емоційно насажена людина. Вона рішуче і відверто йде на боротьбу за щастя народу.

Брошура розрахована на пропагандистів, викладачів мови та літератури шкіл, ВНЗ, учнів і студентів, усіх шанувальників красного письменства. У виданні проаналізовано творчий шлях В. Сосюри, надано тлумачення поезій.

Зміст: «О, не даремно, ні, в степах гули гармати...», «Комуністичну Україну я так люблю!..», «Співець дружби й кохання», «За покликом серця і за завданням Батьківщини», «Щастя – це в праці творити...».

Шифр НБУВ: Ва51458

72. Лещенко П. Я. Вивчення творчості В. Сосюри в школі / П. Я. Лещенко, І. П. Мазур. – Київ : Рад. шк., 1967. – 144 с.

У книзі автори роблять першу спробу дати систему уроків-розробок з вивчення життєвого шляху і творів В. М. Сосюри, передбачених програмою середньої школи; розповідають про позакласну роботу з літератури у зв'язку з вивченням творчості поета.

Шифр НБУВ: Ао181003

73. Радченко Є. Є. Володимир Сосюра : літ.-крит. нарис / Є. Є. Радченко. – Київ : Рад. письменник, 1967. – 208 с.

У дослідженнях висвітлюється життєвий і творчий шлях В. Сосюри – видатного українського поета. Автор простежує шляхи становлення і розвитку надзвичайно своєрідного обдарування митця на широкому соціальному тлі радянської доби, прагне розкрити природу його лірики. На основі творчого доробку В. Сосюри, архівних і маловідомих матеріалів розглядаються особливості творчого методу і стилю поета, показується те нове, неповторне, що вніс Володимир Сосюра в українську літературу.

Шифр НБУВ: Ва51160

74. Голос ніжності і правди: спогади про Володимира Сосюру / упоряд. та прим. О. В. Килимника. – Київ : Дніпро, 1968. – 419 с. : фот.

Поет-громадянин і ніжний лірик, автор «Червоної зими» і співець найінтимніших почуттів, людина багатой і щедрої душі – таким був і залишився жити в народній пам'яті видатний український поет В. Сосюра. Видання вміщує спогади друзів поета, його учнів, товаришів по перу. Зі сторінок спогадів постане багато нових цікавих фактів із життєвої та творчої біографії поета, які дадуть можливість глибше і повніше зрозуміти його полум'яну і ніжну поезію.

Шифр НБУВ: Ва75269

75. Шавловський І. Поетова пісня в школі: вивчення творчості Володимира Сосюри : посіб. для вчителів / І. Шавловський ; ред.: М. В. Гуць, О. М. Кудим. – Київ : Рад. шк., 1971. – 128 с.

У книжці висвітлюється життєвий і творчий шлях класика української поезії Володимира Сосюри. Вдаючись до жанру художнього нарису, автор подає систему уроків і методичні поради щодо вивчення творчості поета в школі. Учителі-словесник і студенти, на яких розраховано посібник, знайдуть рекомендації для проведення позакласної роботи за творчістю поета.

Шифр НБУВ: Ао196445

76. Володимир Сосюра: життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях / упоряд.: Ю. С. Бурляй, І. І. Гончаренко, Є. Є. Радченко, В. В. Сосюра; рец.: С. А. Крижанівський, П. Д. Моргаєнко; ред. І. М. Лисенко. – Київ: Рад. шк., 1978. – 144 с.: фот. – *Примітки*: в анотації до видання зазначено назви фондів станом на 1978 рік.

В альбомі використано фотографії з фондів Київського державного історичного музею, Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, державного музею ім. Т. Г. Шевченка у Києві, кімнати-музею В. М. Сосюри в Сіверську, з родинних архівів В. М. Сосюри, І. І. Гончаренка, О. Я. Ющенко, М. М. Ушакова, Л. М. Вишеславського, О. І. Ковіньки, М. П. Гришина, І. Д. Гороха, фотографії роботи В. С. Зайцева тощо. На суперобкладинці портрет В. Сосюри роботи народного художника СРСР В. Касіяна.

Шифр НБУВ: Вc17439

77. Моренець В. П. Володимир Сосюра: нарис життя і творчості / Володимир Моренець. – Київ: Дніпро, 1990. – 262 с.: фот. – (Літературний портрет).

У виданні зроблено спробу без спрощень і замовчувань висвітлити біографію митця на складному суспільно-історичному тлі ХХ ст., на бистрині літературного процесу. З позицій ідейно-естетичних уявлень здійснено послідовний аналіз поетичної спадщини поета. Досліджуються твори «Третя Рота», «Мазепа», які тривалий час були під забороною. Автор нарису простежує ставлення критики до творчості поета на різних етапах його літературної діяльності, а також вводить у літературний обіг деякі невідомі архівні матеріали.

Шифр НБУВ: Ао253298

78. Подов В. И. Любовь и слёзы (Новое о Владимире Сосюре): науч.-популяр. изд. / В. И. Подов. – Лисичанск, 1995. – 68 с.: фот.

Книга В. Подова ознайомить читачів із багатьма новими фактами, подіями з життя та творчості В. Сосюри. У виданні можна побачити фотознімки Дусі Фоменко, яку поет називав своїм першим коханням, прочитати маловідомі вірші поета, ознайомитися з листами В. Сосюри, які розкривають деякі сторінки його біографії.

Видання вміщує дарчий напис бібліотеці від автора, Володимира Івановича Подова.

Шифр НБУВ: Ва568684

79. Ямські зорі Володимира Сосюри / авт. і упоряд. В. Терещенко. – 2-ге вид., допов. – Артемівськ, 2002. – 103 с.: фот.

Зміст: В. Терещенко «Не судилося (замість вступу)»; «Яма»; «Званівка»; «Друг дитинства»; О. Лисенко «Камянська агрошкола»; В. Терещенко «Музей поета»; С. Татаринів «Як створювався музей»; О. Терещенко «Синівська любов»; В. Терещенко «Трагедія душі»; «Листи землякам»; Є. Ачкеєва «Зустріч з поетом та його рідними»; Л. Яковенко «Дні поезії народного співця»; Г. Бабіна «В. Сосюра в моєму житті»;

О. Канделюк «Улюблений молоддю поет»; М. Кузьміна «Сосюринські уроки»; «3 книги відгуків музею»; Р. Сосницька «Володимир Сосюрі»; фотографії.

Шифр НБУВ: Ва634873

80. Костюченко В. Біль аж до краю дороги / В. А. Костюченко ; ред. С. В. Цушко. – 2-ге вид., допов. – Київ : Пульсари, 2004. – 276 с. : іл.

Українська трагічна нація породжувала і трагічних творців. Володимир Сосюра належав саме до них. Ця книжка – спроба В. Костюченка поглянути на людину тих надзвичайно складних років, поета, якого практично ніхто не знав. Звільнений від фальші В. Сосюра йде у сьогоднішнє життя таким, яким він був.

У статті «Від автора» В. Костюченко висловлює вдячність синові поета В. В. Сосюрі за надану можливість ознайомитися з судовою справою М. Г. Сосюри за № 32086.

Шифр НБУВ: Ао263867; Ао262182

81. Коляда І. Ан. Володимир Сосюра / І. Ан. Коляда, Ю. Коляда. – Харків : Фоліо, 2015. – 117, [2] с. – (Знамениті українці). – Бібліогр.: с. 117–[118].

Доля видатного українського лірика, лауреата Шевченківської премії 1963 року Володимира Сосюри тісно пов'язана з подіями Жовтневої революції і громадянської війни в Україні, громадським та літературним життям 20–50-х років ХХ ст. Його творчий шлях був драматичним. Якщо першим збіркам В. Сосюри притаманна романтика боротьби й кохання, то пізніше він відчуває внутрішнє роздвоєння («комунар і націоналіст»), неможливість поєднати відданість революції з почуттям національного обов'язку. 1951 року за вірш «Любіть Україну» поета звинуватили в «буржуазному націоналізмі», перестали друкувати його твори. І сьогодні яскрава щира поезія В. Сосюри має багато шанувальників, як і раніше, вона чарує своєю задушевністю, теплотою і правдивістю почуттів.

Шифр НБУВ: Ао273160

82. Володимир Сосюра / передм., упоряд. текстів та прим. Сергія Гальченка ; голов. ред. О. В. Красовицький ; відп. за вип. Л. І. Вакуленко ; НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. – Харків : Фоліо, 2018. – 410, [17] с. : іл. – (Митці на прицілі). – Текст укр., рос.

У виданні збережено орфографію, пунктуацію, стилістику документів і авторських текстів. Книга вміщує біографічну довідку про Володимира Миколайовича Сосюру (06.01.1898 (25.12.1897)– 08.01.1965).

У цьому виданні маловідомої та невідомої спадщини видатного українського поета-лірика і полум'яного борця за незалежність України, козака петлюрівської армії у 1918–1919 рр. – Володимира Сосюри, вміщено високопатріотичні вірші періоду визвольних змагань і ліричні шедеври 19120-х років, частина яких була покалічена радянською цензурою. У книзі вперше друкуються документи з архівно-слідчої справи дружини поета Марії Гаврилівни Сосюри, репресованої в листопаді 1949 р., яку було згодом реабілітовано за відсутністю складу злочину. У науковій розвідці С. Гальченка розкриваються невідомі сторінки життя та творчості неординарної особистості – українського поета Володимира Сосюри.

Шифр НБУВ: Ва829586

83. Коляда І. Ан. Володимир Сосюра / І. Коляда, Ю. Коляда ; відп. за вип. Л. Є. Красовицька. – Харків : Бібколектор, 2020. – 117, [2] с. – Бібліогр.: с. 117–[118].

Доля видатного українського лірика, Лауреата Шевченківської премії 1963 року Володимира Сосюри тісно пов'язана з подіями Жовтневої революції та громадянської війни в Україні (1917–1921), громадським і літературним життям 20–50 років ХХ ст. Його творчий шлях був драматичним. Якщо першим збіркам В. М. Сосюри притаманна романтика боротьби й кохання, то пізніше він відчуває внутрішнє роздвоєння («комунар і націоналіст»), неможливість поєднати відданість революції з почуттям національного обов'язку. У 1951 р. за вірш «Любіть Україну» поета звинуватили в «буржуазному націоналізмі», перестали друкувати його твори. І сьогодні яскрава щира поезія В. Сосюри має багато шанувальників, як і раніше, вона чарує задушевністю, теплотою і правдивістю почуттів. В. Сосюра писав: «Яке це щастя, що я – українець, що я син моєї прекрасної і трагічної нації!». Пропоноване видання має сім розділів: «Дитинство»; «Юність»; «Пролетарський сентименталіст»; «Божевілля двох Володьок»; «Володчині кохання»; «Зоологічний націоналіст»; «Всепощення. Запізніле каяття»; список використаної літератури.

Видання присвячено вірному татовому учневі – лейтенанту Олександрі Мончаку, патріоту – бійцю АТО, що відстоює незалежність України, право українців на самостійне й вільне життя.

Шифр НБУВ: Ао276092

Статті з періодичних, довідкових та монографічних видань, збірників наукових праць

84. Рец.: Зеров М. Володимир Сосюра – лірик та епік (з приводу роману «Тарас Трясило») / М. Зеров // Життя й революція. – 1925. – № 9. – С. 30–37.

Це друга стаття всебічного освітлення творчості В. М. Сосюри. Як підкреслив М. Зеров: «Невдача Сосюри – талановитого лірика – на полі епічної творчості для аматора української поезії одне з багатьох і вже не перше розчарування».

Шифр НБУВ: Ж20794/1925/9

85. Рец.: Загул Д. Сосюра вчорашній і Сосюра сьогоднішній : рецензія [на Сосюра В. Золоті шуліки. – Харків, 1927] // Літ. газета. – 1927. – № 6. – С. 3.

Д. Загул писав про «занепадство» в творчості В. Сосюри: «Вплив Єсеніна одбився дуже шкідливо й на такому оригінальному поетові, як Сосюра. Прикладів не наводжу. Але ж вплив Сосюриного занепадного настрою минулих років на творчість молодих наших поетів ще шкідливіший».

86. Белецкий А. И. Владимир Сосюра : крит. портрет / А. И. Белецкий // Красное слово. – 1928. – № 5. – С. 141–150.

Роздуми базуються на матеріалі семи збірок віршів В. Сосюри: «Червона Зима» (1920), «Осінні Зорі» (1924), «Місто» (1924), «Залізниця» (1924), «Сьогодні» (1925), «Сніги» (1925), «Тарас Трясило»: поема (1926), та на прозі «З минулого» («Червоний Шлях» № 10, 1926).

Шифр НБУВ: Ж21155

87. М. К. Сосюра Володимир (1898–1965) / М. К. // Енциклопедія Українознавства : словник. ч. / голов. ред. В. Кубійович ; Наук. т-во ім. Шевченка. – Paris ; New York : Молоде Життя, 1976. – Т. 8 : Си–Ти. – С. 2958–2959 : фот. – Бібліогр.: с. 2959.

Шифр НБУВ: В339091/8

Шифр ВНБІ: Я20(4УКР) Е64

88. Ільницький М. М. Сосюра Володимир Миколайович / М. М. Ільницький // Українська радянська енциклопедія / голов. ред. М. П. Бажан. – Вид. 2-ге. – Київ, 1983. – Т. 10 : Салют–Стоговіз. – С. 322–323 : фот. – Бібліогр.: с. 323.

Шифр НБУВ: В328608/10

Шифр ВНБІ: Я20 У-45

89. Ільницький Н. Н. Сосюра Владимир Николаевич / Н. Н. Ільницький // Украинская советская энциклопедия. – Киев, 1984. – Т. 10 : Семеноводство – Счеты. – С. 255 : фот. – Библиогр.: с. 255.

Стаття вміщує фото пам'ятника В. М. Сосюрі у м. Лисичанську, роботи скульптора І. П. Овчаренка (1966).

Шифр НБУВ: В329203/10

Шифр ВНБІ: Я20 У-45

90. Владимир Сосюра // 22 июня – 9 мая: писатели Украины в Великой Отечественной : библиогр. справ. / сост.: Б. А. Буркатов, А. Я. Шевченко ; ред.-кол.: П. Н. Воронько [и др.]. – Киев : Рад. письменник, 1985. – С. 390–392 : фот.

Довідник підготовлено до 40-річчя історичної Перемоги над гітлерівським фашизмом. Серед представлених 492 біографій письменників-фронтовиків і партизан ми знайомимось із творчим доробком В. М. Сосюри, його нагородами. У виданні надрукований вірш «Письмо землякам» (1941) у перекладі С. Обрадовича.

Шифр НБУВ: Ва426660

Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)7я2 П-34

91. Гальченко С. За любов до України / С. Гальченко // Книжник : наук.-популяр. ілюстр. журн. Т-ва книголюбів України. – 1992. – № 4. – С. 7–10.

У статті використано фрагменти з поеми «Розстріляне безсмертя», друковані у «Вітчизні» (1988, № 1). Читачі мають змогу ще раз прочитати вірш «Любіть Україну».

Шифр НБУВ: Ж68045/1992/4

92. Історія української літератури ХХ століття. У 2 кн. Кн. 1. 1910–1930-ті роки : навч. посіб. / за ред. В. Г. Дончика ; голов. ред. М. С. Тимошик. – Київ : Либідь, 1993. – 784 с.

У навчальному посібнику здійснено пошук нової концепції української літератури 1910–1930-х рр. Об'єктивно, без перекохань та упередженого відбору розкрито закономірності літературного процесу, системну взаємодію різних ідейно-художніх тенденцій, напрямів, течій. По-новому осмислено творчість багатьох відомих літераторів.

Сосюра В. – С. 6, 81, 85, 91, 100, 118, 127, 132, 139, 155, 163, 164, 172–174, 181, 203, 244, 249, 250, 252, 260–277, 302, 304, 306, 356, 377, 378, 382, 409, 761.

Шифр НБУВ: В339439/1

Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)6я2 І-90

93. Бортняк А. Подільські дороги Сосюри : [про перебування поета на Вінниччині] / А. Бортняк // Вінниц. газ. – 1998. – 10 січ.

94. Краснікова В. В. Історичний роман у віршах «Тарас Трясило» В. Сосюри // Актуальні проблеми української літератури і фольклору : наук. зб. – Донецьк : Кассіопея, 1998. – Вип. 1. – С. 63–68.

Звернення Володимира Сосюри до історичного минулого свідчить про зацікавлення його визвольною боротьбою українського народу. Автор зображує період боротьби українців проти шляхетської Польщі та турецько-татарської агресії.

Про роман В. М. Сосюри написано небагато. До В. Краснікової своє бачення відносно твору «Тарас Трясило» висловили В. Моренець, М. Доленго, О. Білецький.

Шифр НБУВ: Ж70397/1998/1

95. Неживий О. І. Освячені Шевченковим ім'ям: В. Сосюра, Г. Тютюнник, М. Руденко, І. Світличний, Н. Світлична, В. Голобородько / О. І. Неживий ; рец.: А. С. Зеленько, В. Д. Ужченко. – Луганськ : Світлиця, 1998. – 101 с.

У цьому виданні – літературознавчі нариси про українських письменників, лауреатів Державної премії України імені Тараса Шевченка, життя та творчість котрих назавжди поєдналися з нашим краєм – Луганщиною. Своєрідна збірка вміщує художні твори цих письменників, а також вірші-посвяти, адресовані їм, написані переважно митцями Луганщини. Однак це видання виходить за межу регіонального, адже творчість Володимира Сосюри, Григора Тютюнника, Івана Світличного, Миколи Руденка, Василя Голобородька вивчається у ВНЗ і школах всієї України.

Зі змісту: [розділ] Володимир Сосюра: Володимир Сосюра: [життєвий шлях поета]; [вірші]: «На могилі Шевченка» (1938), «Життя – не дим і не омана...» (1924), «Коли потяг у даль загуркоче...» (1927), «Васильки» (1939), «Білі акації будуть цвісти...» (1927). – С. 7–18.

Шифр НБУВ: Ва584505

96. Горішний А. (Бортняк) «Любіть Україну» – багатьма мовами : [про антол. пер. вірша В. Сосюри, уклад. Б. і К. Хоменками] / А. Горішний (А. Бортняк) // Вінниц. газ. – 1999. – 21 верес.

97. Краснікова В. В. Відповідь В. Сосюри на московську анафему Іванові Мазепі // Актуальні проблеми української літератури і фольклору : наук. зб. – Донецьк : Кассіопея, 1999. – Вип. 3. – С. 155–174.

Поява поеми «Мазепа» В. Сосюри – це заповнення ще однієї «білої плями» історії нашої літератури, якої не можна викинути з пам'яті. У статті дається всебічний аналіз глибоко патріотичної поеми «Мазепа». Такі твори не губляться безслідно в минулому. Їх не забути і не викреслити з літератури.

Шифр НБУВ: Ж70397/1999/3

98. Краснікова В. В. Становлення та особливості епічного світобачення В. Сосюри // Актуальні проблеми української літератури і фольклору : наук. зб. – Донецьк : Кассіопея, 1999. – Вип. 4. – С. 161–170.

За анкетними даними бібліотек 1927–1929 рр. В. Сосюра був найпопулярнішим українським поетом. Він багато писав творів, багато друкувався. У статті аналізується життєвий шлях і творчість поета.

Шифр НБУВ: Ж70397/1999/4

99. Краснікова В. В. Утвердження ідей Правди і Добра у поемі «Христос» В. Сосюри // Вісн. Донец. ун-ту. Серія Б : Гуманітарні науки. – 1999. – Вип. 2 – С. 90–92.

У статті В. Красніковою розглядається бачення В. Сосюрою євангельської легенди про Ісуса Христа, який пішов на смерть за гріхи людства. Для В. Сосюри Христос – втілення Правди, Добра та Самопожертви.

Шифр НБУВ: Ж69583/Б

100. Краснікова В. В. Тема Каїна та Авеля в інтерпретації В. Сосюри // Актуальні проблеми української літератури і фольклору : наук. зб. / М-во освіти України ; Донец. держ. ун-т ; Каф. укр. літ. і фольклору. – Донецьк : Кассіопея, 2000. – Вип. 5. – С. 123–129.

У статті В. Красніковою надано аналіз поеми В. Сосюри «Каїн». Зокрема, В. Краснікова зазначає і причини, які передували написанню поеми: «Автора спонукали до написання твору його власні (інтимні) переживання, які стали причиною його психічного захворювання, внаслідок чого він потрапив до лікарні. Не випадково на початку твору автор вводить медичні терміни: «атропін», «люміналь», від яких він «став не дужчий». А далі ми спостерігаємо буяння пристрастей, описаних, певне, під дією ліків»...

Звернення В. Сосюри до біблейної тематики не було випадковим. У роки юнацтва він любив зачитуватися Біблією. Ця «золота легенда людства» полонила його уяву і посідала особливе місце в житті майбутнього поета. За жанром твір В. Сосюри має ознаки драматичної поеми, де вагоме ідейне навантаження несе діалог. Безумовно поема «Каїн» у контексті висвітлення біблійних образів є досить цікавим художнім явищем з яскраво висвітленою творчою індивідуальністю поета.

Шифр НБУВ: Ж70397/2000/5

101. Владимир Николаевич Сосюра. Поэма «Мазепа» (1988) // Андрусенко В. П. 50 знаменитых украинских книг / В. П. Андрусенко, Л. С. Загребельная, Е. В. Козырь, Л. П. Петрова. – Харьков : Фолио, 2004. – С. 245–253. – (100 знаменитых).

Стаття включає три частини: «Жизнь и судьба», «Поэма “Мазепа”», «Лирика Сосюры». З першої ми дізнаємось про життєвий і творчий шлях письменника. Далі коротко читачі знайомляться з поемою «Мазепа», у якій В. Сосюра хотів нагадати про долю рідної землі та її славетне минуле. Саме у поемі «Мазепа» поет виклав свою версію подій, не претендуючи на об'єктивність. Володимир Миколайович створив художній образ, психологічна достовірність якого викликає захоплення сучасних критиків, які відносять поему «Мазепа» до числа яскравих творів української літератури. У третій частині статті зображено поета-лірика. У своїй поезії В. Сосюра образ коханої жінки співвідносить з образом Батьківщини. У нього присутні всі інтонації. Так може писати тільки людина

наділена рідкісним даром: умінням любити і бачити красу любові, перетворювати її світлом світ.

Шифр НБУВ: Ва649433

Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)я2 П99

102. Антипова І. Володимир Сосюра: врятований божевіллям / Д. І. Антипова // Друг читача. – 2005. – № 8 (квіт.). – С. 3.

103. Костюченко В. Доля поета / В. Костюченко // Літературна Україна. – 2005. – № 29 (22 лип.). – С. 1, 7.

104. Сосюра Владимир Николаевич // Большая энциклопедия : в 62 т. – М. : ТЕРРА, 2006. – Т. 47 : Сорокино – Старокатолицизм / гл. ред. С. А. Кондратов. – С. 49.

Шифр НБУВ: В350159/47

Шифр НБІВ: Я20(4Рос) Б79

105. Бернадська Н. І. Українська література ХХ століття : довідник / Н. І. Бернадська. – Київ : Знання-Прес, 2007. – 272 с.

Висвітлено найважливіші особливості літературного процесу в Україні ХХ ст. Охарактеризовано постаті, визначено стильові ознаки художньої спадщини таких видатних вітчизняних письменників, як П. Тичина, М. Рильський, **В. Сосюра**, Б.-І. Антонович, М. Хвильовий, Г. Косинка, І. Кочерга, Є. Маланюк, О. Довженко, А. Малишко, Л. Костенко, В. Симоненко, Г. Тютюнник, В. Стус. Запропоновано систему правил для здійснення цілісного аналізу літературного твору зі своїм інструментарієм і термінологією.

Зі змісту: Володимир Сосюра: Основні віхи життя і творчості; Інтимна лірика В. Сосюри; Поема «Мазепа»; «Любіть Україну»; «До брата».

Шифр НБУВ: Ва693944

106. Карпенко В. Володимир Сосюра і кам'яний брід / В. Карпенко // Укр. слово. – 2007. – № 13 (27 берез. – 3 квіт.). – С. 8.

Шифр НБУВ: Ва693944

107. Регідайло Н. Невідомий класик : до 100-річчя від дня народж. Володимира Сосюри / Н. Регідайло // Вісн. Книжк. палати. – 2008. – № 3. – С. 42–45.

Шифр НБУВ: Ж15184/2008/3

108. Пашко О. В. Володимир Сосюра та Сергій Єсенін в українській критиці 1920-х років / О. В. Пашко // Наук. зап. НаУКМА. Серія : Філол. науки. – 2009. – Т. 98. – С. 93–97. – Бібліогр.: 66 назв.

Стаття є реконструкцією того, що писали про С. Єсеніна та В. Сосюру в українській критиці 1920-х рр. Публікація побудована винятково на історико-літературних фактах, робота унаочнює розмаїття контекстів, у яких відбувалася рецепція С. Єсеніна в Україні та виникали літературні «паралелі».

Шифр НБУВ: Ж69184/Філол.н

109. Левченко О. Ом. «MAN-EVENT» – Володимир Сосюра та його вплив на культуру краян у розкритті загальнолюдського і в формуванні їх загальнолюдської культури / О. Ом. Левченко // Освіта на Луганщині. – 2010. – № 2. – С. 228–236. – Бібліогр.: 14 назв.

Зазначено, що існуючий світ змінюється об'єктивними процесами і явищами, які фіксує історія як події. Людина ж впливає на оточуюче її середовище, де загальнолюдська і художня культури, акумулюють у собі індивідуально-творчі здобутки найрізноманітніших діячів національної літератури.

Шифр НБУВ: Ж14958

110. Юзьків Г. І. Ознаки петраркізму у любовній ліриці В. Сосюри / Г. І. Юзьків ; Ін-т філології КНУ ім. Т. Шевченка // Літературознавчі студії / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2011. – Вип. 33. – С. 590–593.

Стаття присвячена розкриттю оновлення традиції петраркізму в любовній ліриці В. Сосюри.

Шифр НБУВ: Ж72442/2011/33

111. Дубина О. Феномен двох Володьок Володимира Сосюри / О. Дубина // Голос України. – 2012. – № 151. – С. 23–35.

112. Гайворонський П. Сосюриними стежками : есе / Петро Гайворонський // Донеччина. – 2013. – № 48 (16 лип.). – С. 3.

113. Гальченко С. Ти не мені належиш серце. Останні дні земного життя поета / С. Гальченко // Літературна Україна. – 2013. – № 1 (3 січ.). – С. 4.

114. Гуржій О. Наш Володимир Сосюра: «віра в світле майбутнє» (асоціативні нотатки на берегах прочитаного) / О. Гуржій ; Ін-т історії України НАН України // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика : зб. ст. – Київ, 2013. – Вип. 18. – С. 362–374. – Бібліогр.: 10 назв.

У статті подається авторський погляд на деякі сторінки життя і творчості українського письменника Володимира Сосюри.

Шифр НБУВ: Ж70465/2013/18

Те саме: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uxxs_2013_18_33 ;
<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/85851/31-Gurzhyi.pdf>

115. Пінчук Т. Реміфологізація «вічних образів»: шляхи та методи (за творами В. Сосюри) / Тетяна Пінчук // Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. – 2013. – Вип. 27. – С. 314–324.

Статтю присвячено дослідженню шляхів і методів реміфологізації «Вічних образів» у творах біблійної тематики. Серед них – поеми «Ваал», «Мойсей», «Каїн», поема-легенда «Христос». Дослідження дало змогу розкрити В. Сосюру-реміфологізатора з його майстерною здатністю переосмислювати біблійний міф на образному та сюжетному рівнях. Центральною у творах В. Сосюри на біблійну тему постає дуальна категорія любові (любові з катастрофічної руйнівної сили та любові із силою всепрощення, творення).

Шифр НБУВ: Ж71779/2013/27

Те саме: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gotvnz_2013_27_36 ;
<https://md-eksperiment.org/post/20210103-remifologizaciya-vichnih-obraziv-shlyahi-ta-metodi-za-tvorami-v-sosyuri>

Статтю присвячено дослідженню шляхів і методів реміфологізації «вічних образів» у творах біблійної тематики. Серед них – поеми «Ваал», «Мойсей», «Каїн», поема-легенда «Христос». Дослідження дало змогу розкрити В. Сосюру-реміфологізатора з його майстерною здатністю переосмислювати біблійний міф на образному та сюжетному рівнях. Центральною в творах В. Сосюри на біблійну тему постає дуальна категорія любові (любові з катастрофічної руйнівної сили та любові із силою всепрощення, творення).

116. Ткачук А. Маловідомий вірш Володимира Сосюри «Бабин Яр» / А. Ткачук, М. Ткачук // Літературна Україна : газ. письменників України. – 2013. – № 39 (10 жовт.). – С. 4.

117. Ткачук А. Невідомий вірш «Бабин Яр» Володимира Сосюри / А. Ткачук, М. Ткачук // Наук. записки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія : Літературознавство. – 2013. – № 38. – С. 396–402.

Після визволення Києва від фашистів до міста прибув Володимир Сосюра. Він відвідав Бабин Яр. Під впливом побаченого, пережитого, почутого від очевидців про масові розстріли українців та представників інших народів, що їх здійснювали гітлерівські карателі, В. Сосюра створив глибоко патріотичний твір «Бабин Яр», що продовжив пафос його поезії «Любіть Україну», «Україно моя». Поезія «Бабин Яр» була оприлюднена в газеті «Київська правда» 15 грудня 1943 р., а згодом цей твір було піддано замовчуванню.

Шифр НБУВ: Ж68937/Літ./2013/38

Те саме: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU1_2013_38_35

118. Багрій М. Г. Сакральнo-ідеологічний світ поеми «Христос» Володимира Сосюри / М. Г. Багрій ; Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського (м. Сімферополь) // Учені записки Таврійського нац. ун-ту ім. В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2014. – Т. 27 (66), № 4. Ч. 2. – С. 37–47.

У статті розглянуто поетику поеми «Христос» Володимира Сосюри та її підпорядкованість ідеології. У циклі Сосюриних релігійних поем зазначений твір «новозаповітним текстом», побудованим із використанням євангельських подій та образів. У цій поемі виразним є намагання поєднати ритуально-міфологічні, релігійні, християнські уявлення з ідеологічними доктринами та ідеями соціалістичного реалізму, з певними ідеологічними стереотипами радянської системи. Закцентовано увагу на особливостях зображення релігійного образу, художніх засобах вираження авторської позиції у творі.

Досліджено, як художній світ твору підпорядковується до ідеологічних завдань попри намагання автора слідувати традиціям неоромантизму.

Шифр НБУВ: Ж70795:Филол.Соц.ком./2014/27(66)/4; Ч.2

119. Генік С. М. Життя Володимира Сосюри у путях і обструкції (Хвороби і смерть Володимира Сосюри) / С. М. Генік ; Івано-Франк. нац. мед. ун-т // Прикарпат. вісн. НТШ. Серія : Пульс. – 2015. – № 4 (32). – С. 164–184 : фот. – Бібліогр.: 21 назв.

Володимир Миколайович Сосюра, видатний український поет із трагічною долею, увійшов у свідомість поколінь як символ незламності в роки неволі та переслідувань. Він ніколи не відступав від української ідеї і навіть під загрозою смерті заповідав сучасникам і нащадкам любити Україну. Все життя поета було між сталевими жорнами, що намагалися розчавити і скалічити його морально та фізично. У 1924, 1927, 1929, 1931, 1932, 1951-х рр. небажані радянській системі твори і книги В. Сосюри заборонялися і вилучалися. Конфіскувались також його рукописи і збірки. Володимира Миколайовича морально та фізично розпинали, постійно тримаючи в тривалій і глибокій депресії та нервовому виснаженні, а творче життя в стані соціального, національного і сімейного пригнічення. Постійно творчо і фізично ховаючись від арешту, поет свої погляди не маскував, про що свідчить його незрадлива любов до рідної землі, яку він проніс до кінця своїх днів, балансуючи на межі життя та смерті.

Шифр НБУВ: Ж73616

120. Михайлин І. Л. В. Сосюра в просторі необхідності і свободи (поетична збірка «Біля шахти старої», 1958) / І. Л. Михайлин // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія : Філологія. – 2018. – Вип. 78. – С. 94–99.

В основу розвідки покладена ідея Ю. Шевельова про те, що в радянській літературі треба розрізняти зону необхідності й простір свободи. Мистецькі твори містять множинність інтерпретацій, її й варто враховувати при сучасному прочитанні літератури під кутом зору відображеної в ній правди. Книга В. Сосюри містить три поеми: «Біля шахти старої», «Васильок», «Дочка лісника», написані в дусі соцреалізму. Але в розділі «Поезії» відтворено ліричний щоденник поета: вірші про онучку, дружину, матір, бабусю, кохання, природу, старість, яка наближається. Поет прагне відчувати себе частиною української патріархальної родини, оминувши офіційну тематику.

Шифр НБУВ: Ж29137:Філол./2018/78

Те саме: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIFL_2018_78_20 ;
<https://periodicals.karazin.ua/philology/issue/view/723/864>

Вшанування пам'яті

121. Терновський В. О. Музей Володимира Сосюри : путівник / В. О. Терновський ; рец. М. О. Гришин ; ред. А. З. Дідова. – Донецьк : Донбас, 1976. – 24 с. : іл.

З містом Сіверськом Донецької області пов'язана юність Володимира Сосюри. Друзі поета, вчителі середньої школи зібрали багато матеріалів про свого видатного земляка, на основі яких створено меморіальний музей. Путівник знайомить з експонатами музею.

Шифр НБУВ: P15319

122. Подов В. І. Меморіальний музей В. М. Сосюри : путівник / В. І. Подов ; зав. ред. Н. І. Циліорик ; ред. Н. І. Моргун. – 2-ге вид. – Донецьк : Донбас, 1988. – 28 с., 6 арк. іл.

Донбас був піснею творчості В. Сосюри. У селі Верхньому (колишня Третя Рота), яке пізніше увійшло до складу Лисичанська, пройшли його дитинство та юність, тут починав він свою творчу діяльність. У Лисичанську створено меморіальний музей В. М. Сосюри, встановлено йому пам'ятник. Путівник знайомить з експонатами музею.

Шифр НБУВ: P57753

123. Сосюра Володимира імені літературна премія : Сосюра Володимир Миколайович (1898–1965) // Степаненко М. І. Літературні, літературно-мистецькі премії в Україні / М. І. Степаненко. – Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2014. – С. 350–352.

Премію заснувала 1982 року Спілка письменників України й газета «Літературна Україна». З 2003 р. премією опікується Громадський фонд ім. Святого Андрія Первозванного. Присуджується щороку за кращу збірку лірики, поему чи вагому добірку поезій у періодиці. У статті надано перелік лауреатів з 1982 р. по 2009 р. У 1991, 1992, 2006, 2011 премію не присуджували.

Донецький обласний фонд культури також заснувала аналогічну премію. Її присуджують із 1993 р. (нерегулярно) поетам, прозаїкам, літературним критикам, краєзнавцям, які пишуть українською мовою та пропагують життя, творчість відомого українського поета, уродженця Донеччини – В. М. Сосюри.

Шифр НБУВ: Ва776656

Шифр ВНБІ: Ш5(4УКР)п7я2 С79

Бібліографічні посібники

124. Володимир Сосюра : бібліогр. покажч. / уклали: М. І. Багрич, В. М. Скачков ; ред. О. С. Стеч. – Харків : Ред.-вид. від. Кн. Палати України, 1966. – 180 с.

Цей бібліографічний покажчик – вияв пошани, наукового інтересу до творчості Володимира Сосюри. Покажчик являє собою першу спробу дати зведену бібліографію творів поета, що надруковані окремими виданнями: віршів, поем, публіцистичних статей, перекладів, художньої та критичної літератури, присвяченої поетові. Після основного бібліографічного запису окремих видань подається бібліографія рецензій на ці твори.

Зміст: В. Боянович «Співець революції»; Від укладачів; Розділ 1. «Поезії В. М. Сосюри»; Розділ 2. «В. М. Сосюра перекладач, редактор»; Розділ 3. «Публіцистичні твори В. М. Сосюри»; Розділ 4. «Твори В. М. Сосюри в перекладі на російську та інші мови»; Розділ 5. «Поезії В. М. Сосюри, покладені на музику»; Розділ 6. «Література про життя та творчість В. М. Сосюри»; Розділ 7. «Поезії, присвячені В. М. Сосюри»; Допоміжні покажчики: алфавітний покажчик поезій В. М. Сосюри (до першого розділу); Покажчик назв видань творів В. М. Сосюри; Іменний покажчик.

Шифр НБУВ: Ао175180

Шифр ВНБІ: д С66

Електронний ресурс

125. «І все, куди не йду, холодні трави сняться...» : до 115-річчя від дня народж. Володимира Сосюри : біобібліогр. покажч. / Віньковец. централіз. бібл. система ; уклад. М. Жук. – Віньківці, 2013. – 28 с. : фот. – (Письменники-ювіляри 2013 року).

Подано матеріали про життя і творчість відомого українського поета Володимира Миколайовича Сосюри. Вміщено біографічну довідку, бібліографію творів В. Сосюри, список друкованих джерел та інтернет-ресурсів про письменника, декілька віршів з його доробку.

Те саме: URL: <https://en.calameo.com/read/001591000c65cb73fc676>

126. Багрій М. Г. Володимир Сосюра як творець канону соцреалізму: до ідейно-естетичних засад творчості письменника / М. Г. Багрій ; Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського (м. Сімферополь) // Літератури світу: поетика, ментальність і духовність : зб. наук. пр. – Кривий Ріг, 2013. – Вип. 2. – С. 58–76. – URL: https://journal.kdpu.edu.ua/world_lit/article/view/2282/2111

У статті досліджено особливості художнього світу В. Сосюри 1920–1940-х рр., головних ідейно-тематичних та художньо-естетичних здобутків, коли автор перебував у центрі літературного процесу в УРСР і на вістрі творення головним ідеологом, естетичних засад і стильових ознак соціалістичного реалізму. Простежено, як поет, прагнучи вписатися в нову соціалістичну дійсність, сформувався як митець компромісного плану, і не відважувався шукати тверду літературну позицію, постійно маневрував між творчістю та системою ідеологічного тиску з боку тоталітарної влади. Проаналізовано знаковий твір 1920-х років В. Сосюри – вірш «Неокласикам», дано тлумачення суті ідеологічного доносу в ньому та загальну позицію поета, у якій він хотів підтвердити свою вірність лінії компартії.

127. Багрій М. Г. Біблійні та більшовицький дискурси у поемі Володимира Сосюри «Христос» / М. Г. Багрій ; Тавр. акад. (структур. підрозділ) ; Крим. федер. ун-ту ім. В. І. Вернадського // Молодий вчений. – 2016 р. – № 3 (30), березень. – С. 514–518. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_3_123; <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2016/3/121.pdf>

У статті розглянуто поему «Христос», написану зразу ж після Другої світової війни. Поема «Христос» у циклі Сосюриних релігійних поем єдина є «новозаповітним текстом», побудованим з використанням євангельських подій і образів. У цій поемі виразним є намагання поєднати ритуально-міфологічні, релігійні, християнські уявлення з ідеологічними доктринами та ідеями соціалістичного реалізму, з певними ідеологічними стереотипами советської системи.

128. «Співець ніжності і правди»: до 120-річчя від дня народж. В. М. Сосюри : бібліогр. покажч. / Від. культури, нац. та релігій Славутиц. міськради, Славутиц. міська централіз. бібл. система ; уклад.: Л. І. Панова, Л. О. Соловійова, О. О. Янченко ; відп. за вип. Н. В. Портная. – Славутич, 2018. – 17 с. : фот. – URL: <http://media.slav.gov.ua/9037/1/Sosyura.pdf>

Цей бібліографічний покажчик підготовлений працівниками Загальноміського бібліотечно-інформаційного центру м. Славутича. Видання присвячене відзначенню у 2018 році 120-річчя від дня народження Володимира Сосюри – українського письменника, поета-лірика, автора понад 40 збірок поезій, широких епічних віршованих полотен (поем), роману «Третя Рота», козака Армії УНР. Покажчик містить біографію письменника, видання та статті про його життя і творчість, інтернет-ресурси. Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Зміст: Біографія В. Сосюри; Твори; Про життя і творчість; Сценарії; Інтернет-ресурси.

129. Краснікова В. В. Історичне минуле у візії Володимира Сосюри / В. В. Краснікова ; Донец. нац. ун-т ім. Василя Стуса // Актуальні проблеми української літератури і фольклору : наук. зб. – Донецьк : Кассіопея, 2019. –

Вип. 27. – С. 65–74. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apulf_2019_27_8;
<https://japul.donnu.edu.ua/article/view/7997>

У статті здійснено комплексний аналіз історичного епосу В. Сосюри на матеріалі поем «Махно» і «Мазепа», роману у віршах «Тарас Трясило». Відзначається, що тематиці боротьби В. Сосюра присвятив низку творів, у яких письменник-епік позитивними персонажами обирає історичну постать – Нестора Махна й Івана Мазепу. Також у статті з'ясовано причини звернення В. Сосюри до постаті Тараса Трясила.